

SBORNÍK
STÁTNÍHO OKRESNÍHO ARCHIVU
FRÝDEK-MÍSTEK

15

2018

ISBN 978-80-87632-54-3
ISSN 1214-6951

OBSAH

<i>Tomáš Adamec:</i> Státní okresní archiv Frýdek-Místek v roce 2017	5

ČLÁNKY

<i>Martina Konieczná:</i> Poznávání posledních chvil života obyčejných žen analýzou pozůstalostních spisů	8

<i>Jan Gromnica:</i> Počátky zpracování ropy a zemního vosku v Ostravě – firmy Dingler a Himmelbauer	24

<i>Radek Lipovski:</i> Jak bruslaři v Místku v 80. letech 19. století zničili arcibiskupovi louku	39

<i>Eva Vojkovská:</i> Výstavba budovy nové radnice v Jablunkově podle návrhu vídeňského architekta Rudolfa Krausze	45

<i>Lukáš Lisník:</i> Příklady šetření reklamovaných dětí z německých škol v Moravské Ostravě ve 30. letech 20. století	57

<i>Tomáš Adamec:</i> Labutí píseň místeckých sokolů. K poslednímu vzepětí jednoty v letech 1945 - 1947	69

<i>Tomáš Adamec:</i> Básník Antonín Přecechtěl. Několik neobratných poznámek k poezii místeckého lékaře	81

MATERIÁLY

Lenka Nováková:

Pořádnost strany šenkování pivních pořádek z roku 1698 95

Vilém Vlk

Sociální chudova textiláků v Pobeskydí 106

Vilém Vlk

Stateční textiláci v Pobeskydí 109

Radek Lipovski

Pozůstalostní spisy frýdeckého panství z 20. – 30. let 19. století uložené v Zemském archivu v Opavě (inventární soupis – II. část) 113

ZPRÁVY O LITERATUŘE 139

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV FRÝDEK-MÍSTEK V ROCE 2017

Tomáš Adamec

V dřívějších dobách jsme v našich vstupních prostorách měnili výstavy ve zběsilém tempu, když jsme pro každý rok připravovali výstavu novou. Nyní se už řadu let držíme zvyku obměňovat výstavní plochu v poněkud volnějším rytmu, po dvou letech. I v roce 2017 jsme si tedy podrželi dle našeho mínění velmi zdařilou výstavu Kdo inzeruje, prodává s podtitulem Frýdečtí a místečtí podnikatelé a obchodníci v dobové reklamě.

Ani v roce 1917 jsme neztratili přízeň veřejnosti, když jsme přivítali 19 exkurzí žáků zdejších základních škol a studentů středních škol v celkovém počtu asi 400 hlav a na komentovanou prohlídku archivu dne 6. června bylo zvědavých 35 návštěvníků, což bylo nejvíce za celou dobu, co komentované prohlídky pořádáme.

Menší radost z nás zřejmě měli na obecních úřadech (Bruzovice, Kaňovice, Ropice, Písek), které jsme zase pro změnu poctili návštěvou my v rámci státních kontrol. Zděšení tamních odpovědných pracovníků se nám ovšem vždy podařilo velmi rychle zaplašit a průběh kontrol bychom mohli směle nazvat poklidným. Kontroly na první pohled nejsou něčím, co by člověk přímo vítal, nicméně nakonec většinou převáží jejich pozitivní stránka, kdy se navzájem poznáme s terénními spolupracovníky na poli spisové služby, vysvětlíme si případné nejasnosti a v tom nejlepším případě i poradíme. Také výsledky kontrol byly nakonec uspokojivé a hlavně do budoucna můžeme očekávat zlepšení jak vlastního výkonu spisové služby v místě samém, tak zlepšení vzájemné komunikace.

Hlavní činností archivářů je však pořádání archivních fondů a jejich zpřístupňování veřejnosti. Z fondů s plánovaným dokončením v roce 2017 byly zinventarizovány MNV Košatka nad Odrou (1933) 1945 – 1979; Archiv obce Panské Nové Dvory (1850) 1916 – 1945 (1959); Archiv obce Sedliště; Archiv obce Sklenov, Hukvaldy 1726 – 1945 (1959); Archiv obce Vojkovice 1709 – 1945 (1947); Okresní silniční výbor Frýdek (1857) 1869 – 1928 (1939). Oproti původnímu plánu byly navíc zinventarizovány fondy Místní

školní rada Dobrá 1922 – 1949; Místní školní rada Hodoňovice 1924 – 1949 (1950); Místní školní rada Janovice 1903 – 1949.

Stav archivní budovy je uspokojivý, přivřeme-li oči nad situací v pátém podlaží. V roce 2016 bylo přikročeno k instalaci sádrových terčů, které by měly detailněji ukázat míru zvětšování prasklin. Po roce, v létě 2017, bylo konstatováno, že terče neprokázaly další pohyb. Přitom doba byla dostatečná, uplynula všechna čtyři roční období i s jejich teplotními a vlhkostními specifiky. Terče zůstaly na svých místech, ale ani během dalších měsíců nejevily známky prasknutí, které by svědčily o pokračujícím pohybu ve stěnách. Můžeme se tak chlácholit nadějí, že pohyby ustaly a budova nám skutečně, jak nás ubezpečuje statik, nespadne. Jinak nelze než konstatovat, že je klamné očekávání, že s novým domem je méně starostí, než s domem starým. Naše archivní budova stojí sotva dvacet let a na opravách jsme do ní už investovali tolik, že bychom si za to mohli postavit pobočku.

V prosinci 2017 jsme pokračovali ve zvelebování archivních interiérů, tentokrát jsme se zaměřili na zpříjemnění pobytu badatelů. Před Vánoci jsme nechali v badatelně vyměnit již notně opotřebované lino. Mírné zklamání nám pak způsobila reakce prvních návštěvníků badatelny na počátku ledna 2018, kteří na přímý dotaz uvedli, že si změny vůbec nevšimli. Přesto byli službou v badatelně obslouženi.

Rok 2017 byl v neposlední řadě také rokem, kdy se nám po několikaleté prodlevě konečně podařilo vydat nové číslo Sborníku SOkA Frýdek-Místek. A nyní předkládáme čtenářům patnácté číslo. Od prvního čísla v roce 1999 urazil Sborník značnou cestu, v drobnostech doznal určitých změn a pravdu budou mít hnidopichové, kteří budou poukazovat, že jsme po formální stránce nedokázali udržet úplně jednoduchou fazónu. Bylo to způsobeno různými vlivy, možná i určitou nedůsledností hlavního redaktora, který ovšem, což mu tady chci připsat coby polehčující okolnost, vždy pracoval s tím materiálem (teď mám na mysli texty), který byl k dispozici, a bylo někdy těžké dát číslo vůbec dohromady. Výmluvná je v tomto směru čtyřletá mezera, která se snad už nebude opakovat. Sborník se koneckonců nikdy nestavěl být prestižním

vědeckým periodikem, naopak zdůrazňoval svou vstřícnost k čtenářskému publiku, které bychom mohli nepřesně nazvat jako většinové. Byl vždy dítětem snahy dát prostor našim badatelům a zároveň přinést určité potěšení z poznání všem, kdo se rádi dozvídají zajímavé informace z regionální historie. Byl tedy dílem do značné míry nadšeneckým. Přesto si trouláme tvrdit, že i tak si po celou dobu zachovával i úroveň běžnou pro obdobná vlastivědně historická periodika. A snad tuto úroveň udrží i nadále.

POZNÁVÁNÍ POSLEDNÍCH CHVIL ŽIVOTA OBYČEJNÝCH ŽEN ANALÝZOU POZŮSTALOSTNÍCH SPISŮ

Michaela Konieczná

V našem 21. století si už nikdo z nás nedokáže představit, jaký měli lidé život před 200 lety. Zkusili jste si někdy položit otázku, jak se v této době žilo lidem ať už ve městě nebo na vesnici? Jaký byl každodenní život žen? S čím vším se musely potýkat po smrti svého manžela? Mohly ženy vůbec vlastnit majetek tak, jako ženy v dnešní době? Z čeho se zaplatil jejich pohřeb? A mohly něco odkázat svým pozůstalým dětem, popřípadě manželovi, a pokud ano, o co se jednalo? Na tyto a mnoho dalších otázek se vám budu snažit odpovědět v následujících odstavcích. Jako příklad použiji moravskou obec Čeladná v letech 1800 – 1820.

Hlavním pramenem k zodpovězení mých otázek se staly spisy pozůstalostního jednání žen, sepsané v letech 1800 – 1820 na území hukvaldského panství v obci Čeladná. Tyto spisy jsou uloženy v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě. Spisy pozůstalostního jednání patří mezi nejdůležitější prameny hospodářských a sociálních dějin. Materiály, které se v těchto spisech objevují, a které vznikaly během dědického a pozůstalostního řízení, obsahují informace nejen o majetkové držbě zesnulého, ale také vedou k poznání každodenního života.¹

Celkem jsem měla možnost nahlédnout do 99 pozůstalostních spisů žen z prvních jednadvaceti let 19. století. Díky obstavovacím relacím, které se nacházejí ve většině pozůstalostních spisů, jsem zjistila jméno a příjmení zemřelé ženy, živnost (u žen byla většinou napsána obživa manžela, či zesnulého manžela), stav, „pomeškání“ (číslo nemovitosti) a den úmrtí. Pokud byla žena vdaná a zemřela dříve než její muž, objevovalo se ve spisech jméno pozůstalého

---

¹ LIPOVSKI, R. – POPELKA, P.: Pozůstalostní spisy v městském a venkovském prostředí v 18. – 19. století. In: *Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 2*. Ostrava, 2010, s. 126.

manžela. U pozůstalých dětí se zapisoval i jejich věk. Ve většině případů sledovaného období tvořily pozůstalostní spisy pouze ob-
stavovací relace. Naopak součástí obsáhlých spisů bývaly testa-
menty, pozůstalostní vyjednání, inventář pozůstalosti, licitační
protokol, popřípadě kvitance. Takových spisů se mi do rukou do-
stalo jednadvacet.

POHŘEBNÍ NÁLEŽITOSTI

Bylo obvyklé, že se v závěti vyskytovala informace o pohřbu –
z čeho se měl zaplatit, nebo kdo z dětí měl povinnost uspořádat
matce pohřeb. V pozůstalostním vyjednání se pak do pasivního
stavu² zapisovala částka za obřad. Jedním ze způsobů, jak zaplatit
pohřeb, bylo, že žena před svou smrtí odkázala v testamentu na
svůj pohřeb část majetku, jako tomu bylo například u Marianny
Faldinové, která „*odporučila duši svou Bohu, Otci nebeskému, tělo
její aby podle křesťanského katolického způsobu pochováno bylo;
a na pohřeb odporučila jednu jalovici, jest vyšacovaná za 10 zla-
tých.*“³ Jalovici či krávu odkázaly v Čeladné v prozkoumaném
období čtyři ženy.

Další možností bylo odkázání určité částky. Například Johana
Strnadlová „*odporučila duši svou Bohu, Otci nebeskému, stvořiteli,
vykupiteli a posvětiteli svému; tělo její aby dle křesťanského kato-
lického způsobu pochováno bylo s Conductem (průvodem)
a zpívanou mší svatou, na kterýžto funus odporučila 11 zlatých
w. w.*“⁴

Na pohřeb se odkládaly i hmotné věci, které se měly prodat,
a vytěžená částka měla sloužit k zaplacení pohřbu. Tak to bylo
v případě Barbory Dudkové. „*Na pohřební autraty k pohřbení
jejího těla odporučí tkadlské náčiní. To aby se prodalo a jestli by
co od zaplacení těch pohřebních autrat ostalo, tak erbům všem*

---

² Seznam pasivních položek – mohlo jít o pohřeb, svaté mše, dluhy
a další, tedy položky, které bylo nutno zaplatit. Tamtéž, s. 139 – 140.

³ Testament Marianny Faldinové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH,
inv. č. 3097, k. 710.

⁴ Testament Johany Strnadlové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098,
k. 711.

rovným dílem.“⁵ Pohřeb mohl být zaplacen i z pohledávek, jako to bylo u Marianny Gajdové. Josef Diamant dlužil Marianně 18 zlatých w. w. Z této částky měl být zaplacen pohřeb zemřelé ženy.⁶

Vyskytovaly se ale i případy, kdy matka mohla požadovat zaplacení pohřbu svými dětmi. Eva Ondrušáková „*odporučila půl gruntu po svém manželu Josefu Ondrušáku svému synovi Matějovi Ondrušákovi za cenu padesát rýnských, tedy 50 zlatých. Kteréžto peníze bude on, Matěj Ondrušák, na tři díly vyložit; totiž: první díl – svojí matce, vdově Ondrušákové, na pohřeb 10 zlatých...*“⁷ Těsně před svou smrtí nechala jiná žena, Marianna Tkáčová, sepsat testament, ve kterém „*odporučí synovi Andreasovi jednu krávu, za kterou on 55 zlatých vyloží. Pak odporučí dceři Marianě tři měřice kobzolí, za které ona zaplatit povinna bude 9 zlatých. Za těch 64 zlatých se zaplatí pohřeb.*“⁸

Za pohřeb se uváděly velice podobné částky v rozmezí od 6 zlatých do 10 zlatých 57 krejcarů. Výjimkou byl pohřeb Kateřiny Lhotské v hodnotě 21 zlatých 30 krejcarů, která na něj odkázala krávu⁹, jež se prodala za 23 zlatých.¹⁰ V některých spisech se objevují seznamy pohřebních poplatků. Tyto seznamy zahrnují poplatky pro kněze (štóla), poplatky za mši svatou, poplatky rektorovi, kostelníkům, ministrantům a další.

Ženy před svou smrtí myslely i na případ, co s penězi, které zbudou po zaplacení pohřbu. Například Magdaléna Klepáčová „*na pohřeb odporuča jednu krávu, a co ostane, tak 1 zlatý 30 krejcarů*

---

⁵ Testament Barbory Dudkové. Tamtéž.

⁶ Testament Marianny Gajdové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3099, k. 712.

⁷ Testament Evy Ondrušákové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

⁸ Testament Marianny Tkáčové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3108, k. 721.

⁹ Testament Kateřiny Lhotské. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3101, k. 714.

¹⁰ Pozůstalostní vyjednání po Kateřině Lhotské. Tamtéž.

*chudým a 30 krejcarů na invalidy a ostatek na mše svaté.*¹¹ Kromě peněz na chudé, invalidy a mše svaté se peníze odkazovaly na normální školu či výroční ohlášky. Některé ženy zvolily druhou možnost, a to takovou, že si zbylé peníze měly rozdělit rovným dílem jejich pozůstalé děti.

MAJETEK – ODKÁZAT ČI PRODAT?

V obsáhlejších jednadvaceti pozůstalostních spisech se také objevuje informace, zda žena vlastnila nějaký majetek. Pokud ano, určila před svou smrtí, zda se má prodat a peníze se následně rozdělit mezi děti, nebo jestli by měl připadnout do rukou pozůstalých potomků. Nejcennější věc, kterou mohlo jedno z pozůstalých dětí zdědit, byla usedlost. Nedělo se tak však ve všech mých 21 případech, nýbrž ve dvanácti, kdy grunt dostal do svých rukou hlavní dědic.

Důležitým mezníkem v dědickém právu poddaných se stal patent, vydaný dne 3. dubna 1787. Do této doby usedlost přebíral nejmladší syn, a protože tento býval často nezletilý, muselo se v mnoha případech svěřit hospodářství prozatímnímu hospodáři, což ohrožovalo plynulou výměnu hospodářů.¹² Tato situace nastávala na venkově velice často. Prozatímním hospodářem se stávala matka – vdova.¹³ Na základě dubnového patentu se příštím dědicem stával vždy nejstarší syn.¹⁴ Pokud měl hospodář pouze dcery, hospodářství přešlo na jednu z nich.¹⁵ Bylo to tedy poprvé, kdy žena mohla vlastnit grunt.

Barbora Dudková, která zemřela v Čeladné dne 9. září 1819, byla vdovou po Janu Dudkovi a zanechala po sobě pět dospělých dětí: „*dcera Marianna jest provdatá za Jana Kurečku, dcera Mag-*

---

¹¹ Testament Magdalény Klepáčové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

¹² VELKOVÁ, A.: *Krutá vrchnost, ubozí poddaní? Proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a v první polovině 19. století na příkladu zápa-dočeského panství Štíhlavy*. Praha, 2009, s. 152.

¹³ LENDEROVÁ, M. (Ed.): *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009, s. 296.

¹⁴ VELKOVÁ, A.: c. d., s. 152.

¹⁵ LENDEROVÁ, M. (Ed.): c. d., s. 296.

daléna jest provdatá za Jakuba Habrnala, syn Václav jest vojákem, dcera Veronika svobodného stavu, jest stará 28 roků a dcera Anna svobodného stavu, jest stará 25 roků.“ Jelikož dvě dcery už byly provdané a jediný syn byl na vojně, grunt musela zdědit jedna ze svobodných dcer. Proto Barbora „odporučí svou domkářskou chalupu, kterou ona po svém manželu Janu Dudku erbovala, pod Numerem 61 v Čeladné ležící, své nejmladší dceři Anně za sumu padesát rýnských, právě za 50 zlatých w. w., kteréžto peníze bude povinna dcera Anna následujícím erbům vyložit.“ Sestrám Magdaléně a Veronice mělo každé připadnout 10 zlatých w. w., stejně jako bratru Václavovi, kdyby se časem navrátil domů. Dalšími poplatky, které měla Anna vyložit, byly 4 zlaté w. w. na mše svaté za duše obou svých rodičů, 3 zlaté w. w. pro čeladenské chudé, 2 zlaté w. w. na výroční poplatky a 1 zlatý vídeňské měny na invalidy a normální školu. „Dcera Anna pro sebe podrží podíl 10 zlatých w. w.“ Barbora před svou smrtí myslela rovněž na své provdané dcery. Nejstarší dceři Marianně, provdané za Jana Kurečku, Barbora „neodporučí žádný podíl z chalupy, poněvadž jest již se vším vydělená.“ I když byla dcera Magdaléna rovněž provdaná, nebyla „vybyta“, protože jí Barbora „odporučí při dobré shodě do její smrti v té jmenované chalupě v zadní jizbě byt a místo. A jestli by v té jizbě ostávala, tak ten jí odporučený podíl z chalupy těch 10 zlatých w. w. nedosáhne, nýbrž druhým erbům všem rovným dílem připadne.“ Barbora také myslela na možnost, že se její syn Václav domů z vojny nevrátí. „Kdyby se on víc dom nenavrátil, také na druhé erby k rovnému podělení přijde.“ Barbora neodkázala pouze chalupu, ale „dceři Anně odporučí jednu krávu, a dcera Anna aby své sestře Veronice od té krávy jedno tele odstavila.“¹⁶ Barbora Dudková byla jednou z mála žen zkoumaného období, která neměla dluhy.

Další ženou, která odkazovala tentokrát paseku jednomu ze svých dětí, byla Anna Kmošťáková. „Když Anna, pozůstalá vdova po Franci Kmošťáku, byla od Pána Boha těžkou nemocí navštívena, však ale ještě při dobré paměti a zdravém rozumu postavena,

---

¹⁶ Testament Barbory Dudkové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. 3098, k. 711.

dožádala a nechala níže podepsané sousedy k sobě povolát, aby u přítomnosti jejich mohla poručenství učinit pro uspokojení všech dítek svých.“ Jejími dětmi byli syn Jan, jenž byl v době její smrti vojákem, ženatý syn Ignác byl hospodářem, dcera Barbora, která se provdala za Josefa Kašpárka, a dcera Veronika, která byla ve svých 35 letech stále svobodná. Anna „svou paseku pod N. 113 po svém manželi erbuje, odporuča synovi Ignáci se vším pasece patřícím příslušenstvím za jedno sto dvacet rýnských, právě za 120 zlatých. Takové peníze za tu paseku již za živobytí poručitelkyně vybrala od přijímatele k zaplacení dluhů po nebožtíku jejím manželu a pro její vyživení (33 zlatých 30 krejcarů). Dceři Veronice proto, že ještě proti druhým erbům neodbytá jest, odporuča 39 zlatých. Dceři Barboře za kožich, který měla dostat a nedostala, odporuča jí 5 zlatých. Na invalidy a normálku školu odporuča 1 zlatý a poručníkům za jejich meškání 4 zlaté.“ Tyto částky daly dohromady sumu 82 zlatých 30 krejcarů. „Ostatních 37 zlatých 30 krejcarů odporuča všem čtyřem napřed jmenovaným erbům rovným dílem, co na každého vypadne 9 zl. 22 kr. 2 d.“ Protože je Jan na vojně, má jeho podíl „ostat za hospodářem, až ho on (Jan) potřebovat bude. Jestli by se ale z vojny nenavrátil, tak pak ten jeho podíl napřed jmenovaným třem erbům rovným dílem těch 9 zl. 22 kr. 2 d. připadat má.“ Anna neměla žádný dobytek, ale „ostalo pár měřic kobzolí a něco málo semena, to odporuča dceři Barboře.“¹⁷

Dobytěk, jak už bylo řečeno, představoval způsob, jakým zaplatit pohřeb zemřelé ženy. Pokud žena vlastnila více kusů dobytka, odkazovala je v testamentu svým pozůstalým dětem. V Čeladné se dobytek vyskytuje ve 13 zkoumaných pozůstalostních spisech žen. V každém z těchto spisů se objevuje kráva, přičemž ceny krav se dost lišily. Nejnižší částka, za kterou byla kráva prodána, se objevila ve spise Anny Mohelníkové. Anna měla celkem tři krávy, přičemž každá se prodala za 10 zlatých w. w.¹⁸ V ostatních případech byly ceny krav odhadnuty na 16 až 25 zlatých. Vysokou cenu za

---

¹⁷ Testament Anny Kmošťákové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

¹⁸ Pozůstalostní vyjednání po Anně Mohelníkové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3101, k. 714.

krávu požadovala Marianna Tkáčová, která „*odporuča synovi Andreasovi jednu krávu, za kterou on 55 zlatých w. w. vyloží.*“¹⁹ Kromě krav byly ve dvou případech odkázány jalovice a telata. Druhým nejčastějším chovným dobytkem v těchto pozůstalostních spisech byla prasata, která byla většinou zdrojem pro zaplacení dluhů. Například Johana Strnadlová dala k licitaci prase, jehož cena byla odhadnuta na 2 zlaté. Prase bylo nakonec prodáno za 5 zlatých 15 krejcarů w. w.²⁰ Mezi další dobytek, který ženy odkazovaly svým dětem, patřili býčci, volí, koně a v jednom případě i ovce.

Majitelkou největšího počtu kusů dobytka byla Magdaléna Klepáčová. Hlavním důvodem bohatého statku bylo, že Magdaléna byla podruhé vdaná. Když těžce onemocněla, odkázala na svůj pohřeb jednu z krav. Magdaléna v testamentu „*odporuča synovi Josefovi grunt, který on po svém otci Franci Šigutů erbuje; a poněvadž otec Franc Šigut žádného testamentu neučinil, tak ona (Magdaléna) také v tom poručenství neučinila, jenž ten grunt býti má. Nýbrž to do vědomosti dává, že ostalo dluhů po otci Franci Šigutů 162 zlatých.*“ Dluhy byl Josef povinen zaplatit Janu Klepáčovi (pozůstalý manžel Magdalény), neboť právě Jan splatil svými penězi Francův dluh.²¹ V pozůstalostním vyjednání je napsáno, že selský grunt č. 12 byl opravdu původně France Šiguta a byl v katastru nemovitostí přepsán na jeho syna Josefa.²² „*Kromě gruntu ona synovi Josefovi odporuča jednu krávu, dva býčky, dvě telata ostavené, čtyři koně, dvě svině. A syn Josef bude povinen z těch sviní dceři Veronice kožich koupit. Odporuča dceři Veronice jednu krávu a jednu jalovici: těch dvou statků aby se zešacovaly, jak budou šikovné, a jestli jich bude hospodář chtít podržet, aby ostaly při hospodáři; a ty peníze aby hospodář bez interresu při sobě měl: z té příčiny aby ta dcera Veronika při hospodáři svůj byt a živnost*

---

¹⁹ Testament Marianny Tkáčové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3108, k. 721.

²⁰ Licitální protokol majetku po Johaně Strnadlové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098, k. 711.

²¹ Testament Magdalény Klepáčové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

²² Pozůstalostní vyjednání po Magdaléně Klepáčové. Tamtéž.

měla, poněvadž jest žebrák, jest hrbatá, a také již svého podílu zletilá jest.“²³ Před svatbou po smrti rodičů zůstávaly svobodné dívky u některého ze svých bratrů, který měl povinnost přispívat na jejich zaopatření z jejich dědického podílu.²⁴ „*Dceři Veronice (Magdaléna) odporuča jedny své šaty.*“²⁵ Většina žen z nižších vrstev vlastnila dvoje šaty. Jedny měly funkci každodenního nošení a druhé se nosily jen při slavnostnějších příležitostech. Bývaly to přebarvené svatební šaty, v nichž pak byla majitelka pochována. Barvířství bylo prosperujícím řemeslem. Barvíři dokázali na obnoveném kusu oděvu vytvořit zajímavé vzory.²⁶ Kromě Josefa a Veroniky měla Magdaléna ještě syna France, kterému „*odporuča 2 krávy a jednu jalůvku, jeden nový vůz nekovaný.*“ Tento odkázaný majetek měl zůstat do doby potřeby u Francova otce. Magdaléna Klepáčová myslela i na svého druhého manžela, kterého musela po své smrti zaopatřit. „*Svému manželovi Janovi Klepáčovi odporuča následující výminek; pro jeho pomeškání aby sobě postavil chalupku i chlívek, a hospodář aby mu byl na pomoci něco dřeva přivézt. Co ostane dřeva z té chalupy, tak bude gazdovi na popravení chlívku. Výminkářovi ve Velkém Zoře u chalupek na pět měřic výsevu a na jednu měřici Na Hlínách na zelí a na kobzole od Šrubarové meze. Odporuča Janovi louku zatočenou u Ondřejnice. Troje statků hovězího a vola a jednoho starého koně, zahrádku za okny staré chalupy, jednu hrušku pod Šrubarovou mezí.*“ Každému dědici Magdaléna odkázala dvě malá prasata, ale chtěla, „*aby ostaly všechny pospolu v hospodářově placu.*“ V závěru testamentu uvedla informaci o své vdané dceři Marianně. Marianna ještě neměla vybraný celý svůj podíl, který měl být zaplacen z gruntu (přijala 30 zlatých).²⁷

---

²³ Testament Magdalény Klepáčové. Tamtéž.

²⁴ LENDEROVÁ, M. (Eds.): c. d., s. 285.

²⁵ Testament Magdalény Klepáčové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

²⁶ LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. – MACKOVÁ, M.: *Z dějin české každodennosti*. Praha, 2010, s. 102.

²⁷ Testament Magdalény Klepáčové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

Kromě dobytka mohly děti pozůstalé ženy zdědit například záhony či potraviny, které měly sloužit pro jejich „vyživení“. Jednalo se o záhony nebo měrice brambor a zelí, výjimkou nebyl ani oves či žito. Někdy ženy nebyly příliš majetné a potraviny a záhony byly jedním z mála, co mohly dětem odkázat. „*Poněvadž ona (Magdaléna Šmírová) bídná byla a nic neměla, tehdy na jaře s gazdou zasadila tři záhony zemňaků, tak ty zemňaky odporučila zas gazdovi Janovi Šmírovi za 1 zlatý rýnský 30 krejcarů. Item měla vysáté měрку žita také s gazdou, zas ho poručila gazdovi za 1 zlatý 30 krejcarů a ovsu též po měrice vyseti k tomu.*“ Dále synu Janovi „*poručila kožich za 1 zlatý, 7,5 lokta plátna za 2 zlaté 15 krejcarů, 1,5 kloba lnu, přišlo za něj 2 zlaté 37 krejcarů 2 drobné.*“²⁸ Len se zprvu zpracovával pouze pro domácí potřebu, od 16. století však ve větší míře i pro vzdálené trhy, na něž se začala stále intenzivněji orientovat plátenická produkce českých zemí. Plátenická protoindustrie výrazně přispěla ke zvýšení výnosu hospodářství, dala práci neustále přibývajícím bezzemkům na vesnici a umožnila jim zakládat samostatné domácnosti. Bylo tomu tak zejména v horských a podhorských oblastech.²⁹ Z celkové sumy měl Jan zaplatit pohřeb. „*Dceři Veronice odporučila punčochy a obrus.*“ V tomhle případě byla Magdaléna opravdu chudá.³⁰

Naopak tomu bylo u Marianny Šmírové, jež odkázala chalupu po svém muži Ondřeji Šmírovi dceři Barboře, která měla své sestře Veronice zaplatit z chalupy 20 zlatých. V Mariannině spise se objevuje poznámka: „*Poněvadž chalupa stojí na pasece Jana Šmíry, bratra nebožtíka Ondřeje Šmíry, tak Jan Šmíra, jakožto hospodář té paseky, zanechává ona tu chalupu do jeho vůle, pokud ty dvě dcery v ní budou.*“ Sestry po své matce zdědily dva kusy dobytka, Barbora dostala krávu a Veronika jalovici. „*Však ale dcera Barbora dceři Veronice aby proti té krávy zplatila k té jalovici 10 zla-*

---

²⁸ Testament Magdalény Šmírové. Tamtéž.

²⁹ LENDEROVÁ, M. (Ed.): c. d., s. 306.

³⁰ Testament Magdalény Šmírové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

tých. Co ostalo pár měřic kobzolí a něco málo zelí, to odporuča těm dvěma dcerám pro jejich vyživení.“³¹

Potraviny či záhony se mohly dát k prodeji, jak tomu bylo v případě již zmíněné Johany Strnadlové, která k prodeji určila jařinu, žito, oves a dokonce 21 záhonů kobzolí a deset liber špeku. Kromě toho se v Johanině licitaci objevily i další věci, například „*dvě bečky zelné, řezací stolice s kosou, kadlubek, stará ohrabečná ržičica, osm desek, jedny žerna, sedm mandelů šindele, jedna kladka neb zámek, lože, sekera, dvě motyky, police pro hrnce, sekáč, šest kusů obrazů, tři kolovraty, staré železo, starý měch, stůl, osm kusů dřívěk, dva kusy masnic, tři staré hrotičky, dvě putenky, tročky, proutěný košík, vidle pecové, svícen, dvě hliněné mísy, pět dřevěných lžiček, deset votepí světidel*“³² a další. Všechny předměty se prodaly za sumu 212 zlatých 4 krejcary. Prodej věcí představoval veškerý aktivní stav. Po odečtení poplatků, tvořících pasivní stav, si děti Cyril, Johan, Marianna, Johana a Martin rozdělily rovným dílem částku 178 zlatých 42 krejcarů, takže každému připadlo 35 zlatých 44 ½ krejcaru.³³ Je vidět, že věci, určené k licitaci, byly opravdu různorodé.

Do rukou se mi dostal také licitační protokol majetku po Anně Kubalové, určený pouze k prodeji oděvů. V téhle licitaci se vyskytl fialový kabát, fialová kordulka, tři fěrtochy, dvě bílé šatky, dvě plachty, dva ubrusy, tři kasanky, kožený kožich. Odhadovaná cena těchto látkových věcí byla 24 zlatých 36 krejcarů w. w., avšak nakonec se prodaly za 61 zlatých 12 krejcarů w. w.³⁴ Stejně jako v předchozím případě si částku po odečtení pasivního stavu, který tvořil pouhé 4 zlaté 54 krejcarů, rozdělili rovným dílem pozůstalí tři synové.³⁵

Různorodý seznam věcí k prodeji měla také Barbora Sochorková. Některé položky v seznamu byly stejné jako u Johany Strna-

---

³¹ Testament Marianny Šmírové. Tamtéž.

³² Licitační protokol majetku po Johaně Strnadlové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098, k. 711.

³³ Pozůstalostní vyjednání po Johaně Strnadlové. Tamtéž.

³⁴ Licitační protokol majetku po Anně Kubalové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3099, k. 712.

³⁵ Pozůstalostní vyjednání po Anně Kubalové. Tamtéž.

dlové, proto uvedu předměty, které se zde ještě neobjevily. Byly to například sklenice, lopata, železný obušek, hliněné talíře a misky, brýle, tužka (Bleistift), trakař, kudla, hliněný džbánek, „pisčalka“, dřevěné váhy, malé vážky, valašské nožice, žejdlík, džber, litý kotel. Tyto a mnoho dalších předmětů určených k licitaci se prodaly za 31 zlatých 12 krejcarů w. w. V pozůstalostním spise byly napsány seznamy věcí, které koupily její dvě děti. Syn Johan zakoupil předměty za cenu 19 zlatých 10 krejcarů w. w. a dcera Marianna zaplatila za koupené věci 24 zlaté 23 krejcarů.³⁶ Konečná částka, kterou si sourozenci rozdělili stejným dílem, měla hodnotu 151 zlatých 27 krejcarů.³⁷

ROZDÍLY V POZŮSTALOSTECH SVOBODNÝCH DÍVEK, V DANÝCH ŽEN A VDOV

V prvních odstavcích jsem psala, že z každé obstavovací relace jsem mohla zjistit stav zemřelé ženy, tedy zda byla v době smrti svobodná, vdaná nebo vdova. Již od tohoto zjištění bylo jasné, zda spis bude bohatší na informace či nikoli. Nejméně se toho můžeme dozvědět o svobodných dívkách. V Čeladné se v probádaném období dochovalo 12 pozůstalostních spisů. Jedna z nich, Anna Polášková, byla svobodnou matkou, neboli závitkou (zanechala po sobě tříletého syna Floriána).³⁸ Zbýlých 11 svobodných žen bylo bezdětných a jednalo se především o ženy z nižších sociálních vrstev.

Ze všech pozůstalostních spisů se 44 týkalo vdaných žen. Po smrti muže se některé ženy vdaly znovu (jednalo se však spíše o bezdětné a mladé vdovy). Ze 44 žen jsem narazila na dvě, které se podruhé vdaly a zemřely dříve než jejich muž. Mohlo jich být samozřejmě více, ale jen u těchto žen je ve spisech zmínka o druhém manželci nebo dětech z prvního manželství.

---

³⁶ Licitační protokol majetku po Barboře Sochorkové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3104, k. 717.

³⁷ Pozůstalostní vyjednání po Barboře Sochorkové. Tamtéž.

³⁸ Obstavovací relace Anny Poláškové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098, k. 711.

První z nich byla Magdaléna Klepáčová, o které byla řeč v předešlé kapitole. Druhým příkladem je Veronika Turečková. Se svým prvním mužem Josefem Konvičkou měla děti Mariannu, v té době již provdanou, Annu, Veroniku, Josefa a Martina. Měla ještě syna Jana, který ovšem zemřel. Ze spisu není možné zjistit, zda byl synem Josefa nebo potomkem druhého manžela Jana Turečka. „*Po ní (Veronice Turečkové) ostala chalupa domkářská, které ona po prvním manželu Josefu Konvičku erbovala pod N. 77 v Čeladné ležící, která chalupa jejímu synovi Josefovi Konvičkovi patřiti má. Ostaly dvě krávy, které byly šacované na 38 zlatých w. w. a prodaly se za 53 zlatých 36 krejcarů w. w. Jednu koupil Franc Bialek z Čeladné za 24 zlatých 21 krejcarů w. w. a jednu Josef Diamant z Čeladné za 29 zlatých 14 krejcarů w. w. Jednu bečku starou zelnou koupil Josef Konvička z Čeladné, starou sekeru koupil též Josef Konvička za 12 zlatých w. w. Seno koupil Cyril Krahut za 13 zlatých.*“ Celková suma činila 67 zlatých 12 krejcarů w. w., z kterých se měl zaplatit pohřeb a její následující dluhy: „*Janovi Hradečnému z Čeladné 4 zlaté 30 krejcarů w. w., Michalovi Šmírovi z Čeladné 2 zlaté 12 krejcarů w. w., Martinovi Václavinkovi z Frýdlantu 2 zlaté 15 krejcarů w. w., Bartolomějovi Janečkovi z Ostravice 35 krejcarů w. w.*“³⁹ Všechny dluhy přijal a zaplatil její druhý manžel Jan Tureček. Spis Veroniky je velmi bohatý na kvitance z důvodu velkého množství dluhů.

Příkladem ženy, která po smrti zaopatřila nejen své děti, ale i ještě žijícího manžela, je Anna Mohelníková. Dosud zmíněné ženy získaly poměrně velké hospodářství po svém prvním manželu, ale u Anny není zmínka o jiném manželství než o sňatku s Matějem Mohelníkem. Zanechala po sobě celkem sedm dětí ve věku od jednoho roku až do 25 let. Vlastnila selský grunt, jenž odkázala svému muži.⁴⁰ Za prodaný (blíže nejmenovaný) nábytek v hodnotě 40 zlatých, tři krávy (30 zlatých) a deset ovcí (20 zlatých) činila suma aktivního stavu 90 zlatých. Vzhledem k nulovému pasivnímu stavu rozdělila 90 zlatých rovným dílem

---

³⁹ Nota Veroniky Turečkové. Tamtéž.

⁴⁰ Testament Anny Mohelníkové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3101, k. 714.

mezi své děti, tedy na každého potomka připadlo 12 zlatých 51 a ½ krejcaru. Částky nezletilých dětí byly poslány na sirotčí úřad.⁴¹

V obci Čeladná bylo mezi lety 1800 – 1820 dochováno 43 pozůstalostních spisů vdov. Patnáct vdov nechalo před smrtí sepsat poručenství. Důvodem tak malého počtu může být i to, že řada žen testamenty vůbec neseštavovala, neboť děti měly své podíly určeny zákonem.⁴² Vdovy se často stávaly prozatímními hospodyněmi. Institut prozatímního hospodáře byl určen pro situace, kdy nebylo možné, aby se usedlosti osobně ujal ten, kdo na ni měl nárok. K tomu docházelo nejčastěji, pokud hospodář zemřel dříve, než jeho syn, který měl grunt převzít, dospěl.⁴³ Pokud se tedy vdova stala prozatímní hospodyní, mohlo dojít k několika situacím. Vdova se mohla znova provdat a teprve poté byl učiněn zápis do pozemkových knih, na jehož základě byl prozatímním hospodářem stanoven nový manžel vdovy. Někdy se však postupovalo opačně – jako prozatímní hospodyně byla nejdříve stanovena vdova, která se následně provdala. Mohlo se také stát, že se vdova znova neprovdala a vedla usedlost sama.⁴⁴ Výhodou, která ženám usnadňovala samostatné hospodaření, bylo odložení splátek dluhů, které se vztahovaly k usedlosti. Jejich povinností bylo držet statek v dobrém stavu, řádně plnit povinnosti vůči státu a vrchnosti (kontribuce a robota). Vrchnost byla ochotna odložit splátky do úvěrových institucí, nad nimiž měla kontrolu (sirotčí a kostelní kasy). Důvodem, proč se ovdovělé ženy, popřípadě muži, rozhodli pro samostatné hospodaření, bylo udržení rodinného jmění v neztenčeném rozsahu pro dorůstající potomky. Některé vdovy rezignovaly na část svých nároků po zemřelém manželovi i na své životní plány jen ve prospěch pozůstalých dětí.⁴⁵

Příkladem vdovy je již výše zmíněná Eva Ondrušáková, která zemřela 14. března 1808. Zanechala po sobě dvě děti – Matěje

---

⁴¹ Pozůstalostní vyjednání po Anně Mohelníkové. Tamtéž.

⁴² SKOŘEPOVÁ, M.: *Ovdovění a osíření ve venkovské společnosti. Panství Nový Rychnov (1785 – 1855)*. České Budějovice, 2016, s. 178.

⁴³ VELKOVÁ, A.: c. d., s. 253.

⁴⁴ Tamtéž, s. 261.

⁴⁵ SKOŘEPOVÁ, M.: c. d., s. 188 – 189.

a Magdalénu. Eva „odporučila půl gruntu zahradnického pod numerem 147 v Čeladné ležící, který za jejího manžela Josefa Ondrušáka z malé příčiny rozdělený byl, a Josef Ondrušák toho půl gruntu svému švagrovi Josefovi Kuhejdovi popustil a druhou polovinu on Josef Ondrušák pro svoje užívání a své dítky zanechal; tak ona (Eva) toho půl gruntu po svém manželu Josefu Ondrušáku svému synovi Matějovi Ondrušákovi odporučila za cenu padesát rýnských. Kterážto peníze bude Matěj Ondrušák na tři díly vyložit, totiž: Svojí matce vdově Ondrušákové na pohřeb 10 zlatých a 6 zlatých 40 krejcarů, jest-li, pro její vyživení. Jestliže by jich (Eva) již nezežila, tak na chudé, a na mše svaté.“ Druhý díl připadl sestře Magdaléně - 16 zlatých 40 krejcarů. Z Matějova dědického podílu (tedy třetího dílu), taktéž z 16 zlatých 40 krejcarů, „bude (Matěj) povinen vyložit na pohřeb Josefa Mička i jeho manželce oběma 10 zlatých, poněvadž když ten grunt rozdělený byl, a vdova Ondrušáková ovdověla, a toho půl gruntu, neboť byly těžké časy, ovládat nemohla, tak k sobě vzala toho Josefa Mička, aby jí on byl na pomoc toho půl gruntu jejím dítkům dodržel.“⁴⁶

Díky tomu, že mohly ženy od určité doby, jak už bylo řečeno výše, vlastnit majetek, dochovaly se nejen pozůstalostní spisy mužů, ale i žen. I když se ve větší míře v prozkoumávaném období dochovala pouze obstavovací relace, myslím, že i z ní můžeme vyčíst velké množství informací. Nejen, že se dozvíme datum a místo úmrtí ženy, ale také její živnost, to, zda byla vdovou, vdanou ženou či svobodnou dívkou. Dalšími informacemi, které se objevují v každé obstavovací relaci, jsou jména a věk (někdy i přesné datum narození) dětí, jméno případného manžela. Už zde se objevuje zmínka o tom, jestli zesnulá žena zanechala nějaký majetek. Pokud ano, dochovaly se další části spisu, jako je testament sepsaný těsně před smrtí, ve kterém žena odkazuje určité věci majetku dědicům. V další řadě je zde vysvětleno, proč právě dědic dostal určitou věc. Je škoda, že se jen minimálně objevily inventáře a licitační protokoly, díky kterým bychom měli větší šanci nahlédnout do finanční situace rodiny. Ovšem i tak jsme mohli zjistit, že

---

⁴⁶ Testament Evy Ondrušákové. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.

se v licitacích objevovaly nejen záhony, dobytek, potraviny, ale častým jevem bylo oblečení zesnulé ženy, či domácí nářadí, předměty typické pro valašské prostředí, různé druhy nádob, které sloužily zejména majitelkám krav a ovcí k dojení mléka a následné výrobě sýrů, másla či smetany. Velmi důležitou částí spisu se stalo pozůstalostní vyjednání, které shrnuje a rozděluje dědické podíly mezi dědice. V mnoha pozůstalostních spisech se také objevují informace o pohřebních poplatcích. Pozůstalostní spisy nepřinášejí zdroje pouze o majetkoprávních vyrovnáních, ale dovolují nám nahlížet i na každodenní život sledovaných rodin.

SEZNAM POZŮSTALOSTNÍCH SPISŮ

- Pozůstalostní spis Marianny Faldinové. Datum úmrtí – 9. 10. 1805, vdova, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.
- Pozůstalostní spis Magdalény Klepáčové. Datum úmrtí – 13. 2. 1805, vdaná, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.
- Pozůstalostní spis Anny Kmošťákové. Datum úmrtí – 23. 11. 1810, vdova, výminkářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.
- Pozůstalostní spis Evy Ondrušákové. Datum úmrtí – 14. 3. 1808, vdova, pasekářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.
- Pozůstalostní spis Magdalény Šmírové. Datum úmrtí – 2. 8. 1804, vdova, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.
- Pozůstalostní spis Marianny Šmírové. Datum úmrtí – 12. 11. 1810, vdova, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3097, k. 710.
- Pozůstalostní spis Barbory Dudkové. Zemřela 9. 9. 1819, vdova, domkářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. 3098, k. 711.
- Pozůstalostní spis Anny Poláškové. Zemřela 11. 1. 1813, svobodná, žebračka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098, k. 711.

- Pozůstalostní spis Johany Strnadlové. Zemřela 15. 5. 1812, vdova, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098, k. 711.
- Pozůstalostní spis Veroniky Turečkové. Zemřela 19. 10. 1813. vdaná, chalupnice. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3098, k. 711.
- Pozůstalostní spis Marianny Gajdové. Zemřela 30. 12. 1820, vdova, výminkářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3099, k. 712.
- Pozůstalostní spis Anny Kubalové. Zemřela 11. 3. 1819, vdaná, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3099, k. 712.
- Pozůstalostní spis Kateřiny Lhotské. Zemřela 2. 4. 1820, vdova, výminkářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3101, k. 714.
- Pozůstalostní spis Anny Mohelníkové. Zemřela 1. 7. 1819, vdaná, selka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3101, k. 714.
- Pozůstalostní spis Barbory Sochorkové. Zemřela 17. 3. 1819, vdova, hospodářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3104, k. 717.
- Pozůstalostní spis Marianny Tkáčové. Zemřela 5. 4. 1813, vdova, výminkářka. ZAO, pob. Olomouc, f. VH, inv. č. 3108, k. 721.

POČÁTKY ZPRACOVÁNÍ ROPY A ZEMNÍHO VOSKU V OSTRAVĚ – FIRMY DINGLER A HIMMELBAUER

Jan Gromnica

Ačkoliv je v dějinách města Ostravy průmyslové zpracování ropy již pomalu čtyři desítky let uzavřenou kapitolou, nebude, doufám, zcela bez zajímavosti, ohlédnout se do prvopočátků zdejší petrolejářské tradice.

Od úsvitu dějin sloužily člověku jako zdroje energie či světla dostupné organické látky, jako např. dřevo (resp. dřevěné uhlí), rašelina, smola, včelí vosk, rozličné loje, velrybí olej apod. Živočišné a rostlinné tuky se též leckde využívaly pro mazání povozů a jednoduchých mechanismů. Uhlí, které se využívalo už ve starověku, sehrálo významnou úlohu v průmyslové revoluci, stejně tak jako koks, jehož výroba přestala být pro západní svět tajemstvím už v raném novověku a bez něj by nebyl myslitelný rozmach hutnického průmyslu a zavádění koksárenského plynu a svítiplynu pro osvětlení měst, jakož i zužitkování uhelného dehtu – jedné z výchozích surovin pro průmyslovou chemii. Postupný průlom do oblasti stávající palivoenergetické základny začal nastávat přesně od poloviny 19. století, kdy došlo k objevení ložisek ropy v Haliči a ke konci 50. let i ve Spojených státech amerických, které se do dobývání této suroviny pustily ve velkém měřítku a stanuly záhy v čele tohoto průmyslového odvětví. Ropa, doprovázená v mnohých nalezištích též zemním voskem a zemním plynem, se stala klíčovou surovinou skýtající v počátcích především topné a mazací oleje, petrolej ke svícení, ropný koks a benzin, později pak další rafinérské výrobky.

O zrodu petrolejářství jako oboru v Rakousku, resp. Rakousko-Uhersku, můžeme hovořit nejdříve od začátku 60. let 19. stol, kdy se těžba v Haliči dostatečně rozvinula natolik, že se začala zdejší ropa i zemní vosk (ozokerit) zpracovávat mimo místa těžby, tedy v rafineriích, které měly přístup k železnici a tím i podstatně lepší

exportní možnosti.¹ Za všechny jmenujme firmu Gustava Wagemanna ve Vídni-Simmeringu (zal. 1860)² a firmu Pilz & Co. ve Vídni-Floridsdorfu (zal. 1864), které krom haličské ropy zpracovávaly dílem i ropu z jižního Rumunska. Jednalo se v začátcích o malé petrolejové čistírny s pár desítkami zaměstnanců, které získávaly destilací ropy ponejvíce kýženou petrolejovou složku a destilací zemního vosku parafín³, nebo jeho přímým chemickým čištěním ceresin.

Firma **Heinrich Dingler & Co.**, s formálním sídlem ve Vídni, k takovým patřila a byla první, která na našem území zahájila tovární výrobu v tomto oboru. Závod v Moravské Ostravě vznikl v roce 1865 a primárně se měl věnovat zpracování ozokeritu na parafin, výrobě svící a současně též výrobě petroleje a topných olejů z ropy.⁴

Zakladatel podniku, Heinrich Dingler se narodil 3. února 1802 ve Zweibrückenu v Rýnské Falci do evangelické rodiny, jeho bratrancem byl Dr. Emil Maximilian Dingler, zakladatel vysoce prestižního (Dinglerova) Polytechnického žurnálu. Mladý Heinrich odcestoval ze své domoviny ještě co řemeslnický tovaryš do Vídně, kde dosáhl potřebného jmění.⁵ Ve Vídni založil na tehdejší Hengasse na Wiedenu (později Prinz Eugen StraÙe) nevelkou Dinglerovu strojírnou, a ještě později pak v Mor. Ostravě a v Ruzyni u Prahy cukrovar. Cukrovar v Mor. Ostravě fungoval v letech

---

¹ *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*. Sv. 1, Die Wirtschaftliche Entwicklung. Wien 1973, s. 171.

² *Grossindustrie Oesterreichs*, Bd. VI. Wien 1898, s. 22.

³ BERLINERBLAU, J.: *Das Erdwachs, Ozokerit und Ceresin*. Braunschweig 1897, s. 138.

⁴ AMO, OÚMO, karton č. 234, inv. č. 201, sig. Gb8.

⁵ AMO, Drapalova sbírka, karton č. 28. Jsme zde odkázáni na vzpomínky jeho vnučky Sophie, která uvádí, že bližší podrobnosti jí v tom, kterak se její dědeček vypracoval, nejsou bohužel známy. Charakterové vlastnosti (železná vůle, technické nadání a neúnavná píle), kterým to v obecné rovině přičítá, bychom mohli vskutku přirknout nejspíše většině dobových podnikatelů v technických oborech. Po dědečkovi ji krom bezprostředních osobních dojmů z dětství zůstal Zlatý záslužný kříž Františka Josefa a pohřební řeč, kterou nad zesnulým četl matzleinsdorfský farář.

1846-1858⁶ a po jeho vyhoření⁷ dal na jeho místě Heinrich Dingler postavit právě námi sledovanou petrolejovnu s výrobnou parafinových svíček a ceresinu, vedle toho pak ještě parní mlýn.

Dinglerova rafinerie, nacházející se v těsném sousedství šachty Jindřich, získávala suroviny z vlastního souboru dolů v Boryslawi.⁸ Výrobní podmínky a postupy zde nebyly nijak zvláště složité a odpovídaly, eufemisticky řečeno, své době. Jádrem továrny byla dvoupatrová budova, kde, jak z plánů patrně, se v přízemí nacházelo topeniště, destilační místnost, sklad, lisovna, místnost pro rafinaci olejů a konečně zvlášť oddělené a do země zapuštěné železné uskladňovací nádrže. V prvním patře pak fungovala slévárna svíček, laboratoř, potírna zemního vosku, sklad parafinu, čistírna parafinu a rafinace olejů. Druhé patro bylo celé vyčleněno pro desítku malých pokojů s kuchyňkami, kde měli přebývat vedoucí provozu, vedoucí závodu a mistři. Celá budova měla řádné odvětrávání a odpovídala zákonným nárokům na použitý materiál střešních krytin, na kritických místech též dveří, oken apod. Ze zápisu z komisionálního jednání z července 1865 je však patrné, že ohledně přestavby továrny, jejího provozu a rozšiřování výrobního portfolia o petrolej a topné oleje panovaly konkrétní obavy ze strany Severní dráhy císaře Ferdinanda, majitelky výše zmíněné šachty.⁹

---

⁶ AMO, Zwierzinova pozůstalost, karton č. 8, složka č. 45.

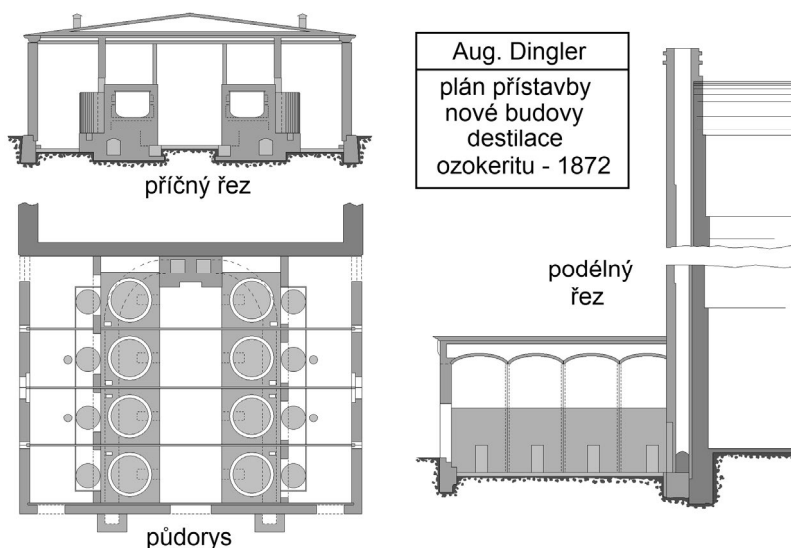
⁷ AMO, OÚMO, karton č. 234, inv. č. 201, sig. Gb8. Žádost Okresnímu hejtmánství o znovuvyužití prázdné budovy si H. Dingler podal 26. března 1865. V říjnu t. r. již hlásil připravenost ke kolaudaci.

⁸ AMO, Drapalova sbírka, karton č. 28. Okolí města bylo na tyto zpryskyřičné zůstatky vysokoparafinické ropy obzvláště bohaté, jak nám dokládá článek „Am Beginn des Erdölzeitalters“, dostupný na <http://www.wabweb.net/history/oel/galizien.htm>

⁹ AMO, OÚMO, karton č. 234, inv. č. 201, sig. Gb8. Zástupce Severní dráhy, rada Fiedler, vyjádřil obavy týkající se možného požáru, který by se mohl přenést i na sousední budovy. Majitel Dingler a prizvaný znalec Karl Hochstetter se snažili tyto připomínky bagatelizovat a srovnávat případnou míru rizika s hořícím stohem či stodolou, později lihovarem. Fiedler věcně poukázal na to, že hořící rafinerie se nedá hasit, narozdíl od lihovaru, obyčejnou vodou a že zásob lihovin nemůže být ze zákona ta-

Není se co divit, že předchozí neblahá zkušenost a blízkost manipulačních dvorů obou podniků, oddělených navzájem jen dřevěným plotem, vedla k obavám a četným výtkám. Dingler, hájící se vždy splněním předpisů, se nakonec přeci jen zavázal postavit mezi těmito areály pevnou zeď.

Heinrich Dingler předal záhy vedení ostravské továrny nejstaršímu synovi Augustovi, cukrovar v Ruzyni přenechal do správy švagrovi a sám se ujal řízení své strojírny ve Vídni, čehož zanechal až krátce před svou smrtí (3. března 1871).¹⁰

Plán přístavby nové budovy destiloplace ozokeritu

V roce 1872 nechal August ke stávajícímu hlavnímu objektu provést přístavbu destilační budovy. Z této doby máme také zachycen postup výroby parafinu v Dinglerově továrně, byť pouze slovně. Ovšem i tak nám tento popis skýtá cenné údaje. Ve stručnosti si

---

kové množství, jako to umožňovala teprve nedávno ustavená legislativa v případě minerálních olejů.

¹⁰ AMO, Drapalova sbírka, karton č. 28.

jej zde dovolím shrnout: Zemní vosk přicestoval do továrny železniční vlečkou v blocích po 200 librách, tyto bloky byly dopraveny výtahem do 1 poschodí hlavní budovy, kde byly rozpuštěny v tzv. duplikátoru (kotel s dvojími stěnami zahříváný parou), odtud v tekuté formě putoval potrubím do destilačních kotlů. Poté, co se kotle naplnily do odpovídající výšky, byla jejich víka těsně zašroubována a roztopilo se pod nimi. S rostoucí teplotou začaly lehčí podíly stoupat ve formě par do chladících hadů, kde kondenzovaly a odcházely coby tzv. voskový destilát. Zbývající vysoce viskózní destilát odtékal do kbelíku, který byl vyléván pravidelně do velké plechové nádrže. Až se jej nashromáždil dostatek, podstupoval tento destilát čření v tzv. čistících stojanech, na jejichž dnech se pomocí parních strojů pohybovalo mísící zařízení a mísilo tekutinu s kyselinou sírovou. Poté, co výše zmíněný proces po nějakém čase ustal, byly nečistoty, které se usadily u dna, zdola vypuštěny. Posléze tekutina absolvovala obdobné čištění hydroxidem sodným a byla promývána vodou. Nakonec se hmota odlévala do plechových beden 2 stopy širokých a 2 stopy hlubokých, kde sama krystalizovala (což zabralo podle teploty venkovního vzduchu 10 až 20 dní). Takto vzniklé bloky se pak dopravily k řezačce, kde byly řezány do tabulek o 2 stopách čtverečných a síle jednoho coulu a v této formě se přesunuly pod hydraulický lis, aby se zde oddělily oleje od krystalizujícího parafinu. Takto získané oleje šly pak do větších podzemních nádrží, aby vydaly opět krystalizující parafin – vyloučený olej byl pak opětně podroben celému procesu.¹¹ Parafin se upravoval na ceresin ve zvláštní dvoupatrové budově. Autentické technické podrobnosti jsem k této části výroby bohužel nenalezl.

V letech 1876-1881 byl v továrně technickým a komerčním ředitelem mladý chemik Eduard Ringer, původem z Kapelanky u Krakova,¹² který se posléze stal Dinglerovým společníkem.¹³

Není bez zajímavosti, že v továrním areálu samém se nacházely krom obilgátních skladů, dílen aj. vedlejších budov též stáje pro

---

¹¹ AMO, OÚMO, karton č. 234, inv. č. 201, sig. Gb8.

¹² AMO, Střední registratura, sign. w2/pol., inv. č. 91, karton č. 141.

¹³ *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, č. 283, ze dne 7. 12. 1884, s. 1.

koně, chlévy pro krávy a prasata, ubikace pro dělníky, salón, 2 letohrádky, mariánská kaplička, bazének a kuželková dráha.¹⁴

Továrna zaměstnávala v polovině 60. let v průměru 160 dělníků.¹⁵ Parní stroje zde pracovaly tou dobou tři a měly úhrnem výkon 63 koní. Mezi výrobky distribuované Dinglerovým podnikem do tuzemských krajín patřily parafinové svíce, parafin v tabulkách, petrolej, těžký olej a minerální vosk, který nahrazoval vosk včelí. Vosk a ceresin vyvážela firma i do zahraničí - od západní Evropy, přes Balkán, Malou Asii až po Východní Indii.¹⁶

5. srpna 1880 byla továrna během ničivých povodní, největších, které Ostravu do té doby zastihly, zaplavena vodou, jež vyplavila z níže položených místností uskladněné oleje a tuky, což při kontaktu s dosud nevychladlými kotly a topeništi mělo za následek vznícení a požár, při kterém došlo k znatelnému poškození budov.¹⁷ August Dingler zde již výrobu neobnovil, nejen proto, že se mu úřady zdráhaly vydat povolení k opětovnému provozu, o které žádal,¹⁸ dále že utrpěl finanční škodu na budovách, zařízení a materiálu ve výši 300 000 zlatých, ale taktéž kvůli aktuálně nepříznivým vyhlídkám na petrolejářském trhu.¹⁹ Z těchto důvodů nakonec raději prodal zničenou továrnu i s pozemky vratislavskému podnikateli Wilhelmu Reimannovi, který ji přestavěl na továrnu pro výrobu střešní lepenky.²⁰ Ostravská hlavní pobočka firmy Hr. Dingler & Co. byla u krajského soudu v Novém Jičíně vymazána z rejstříku 18. října 1882.²¹ August Dingler, který byl součástí

---

¹⁴ AMO, OSMO, karton č. 653, sig. VII - 5

¹⁵ KLADIWA, P.: *Obecní výbor Moravské Ostravy 1850-1913*. Ostrava 2004, s. 170.; WATTOLIK, F.: *Die Stadt Mährisch-Ostrau in ihrer Entwicklung....* Mährisch Ostrau 1888, s. 58.

¹⁶ WATTOLIK, F.: *Beiträge zur Geschichte der Stadt M. Ostrau*. Mähr. Ostrau 1881, 47-48.

¹⁷ AMO, Zwierzinova pozůstalost, karton č. 3, složka č. 9.

¹⁸ AMO, OÚMO, sign. Gb8 inv. č. 201., karton č. 234. Hlavním argumentem města Mor. Ostravy proti obnovení byla

¹⁹ AMO, Zwierzinova pozůstalost, kart. č. 8., složka č. 45. Přepis článku z Mähr.-Schlesich Grenzbote, 1888, W 27.

²⁰ AMO, Drapalova sbírka, karton č. 30.

²¹ *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, č. 245, ze dne 24. 10. 1882, s. 3.

ostravské honorace, participoval na zdejší politickém životě a mezi jehož okruh známých patřil např. Carl Hochstetter, rodina Bunkova, Goldova, Zwierzinova, Gustav Fiedler, Carl Glassner, Elbertzhagenovi, Dr. Richter, Paul Kupelwieser, rodina Himmelbauerova, stavitel Kraus a další umírá ve Vídni 30. listopadu 1894 ve věku 65 let.

Další představitelkou podnikání podobného druhu s nadregionálním přesahem byla společnost **Anton Himmelbauer & Co.**, jejíž ostravská pobočka se věnovala prakticky téměř výrobnímu portfoliu, jako výše zmíněná firma Dingler. Abychom získali alespoň základní představu o tom, proč a jak se Himmelbauerové dostali do Ostravy, musíme si nastínit stručný rodopis vybraných osob. Velmi početná rodina Himmelbauerů, jejíž rodokmen sahá až do poloviny 17. století (jistý Michael Himmelbauer, nejzazší doložený předek rodiny, kterého jsem zaznamenal, se narodil roku 1643), čítala několik větví.²² Anton Himmelbauer, jehož jméno firma nesla, přišel na svět 7. října 1788 v Sitzendorfu nad Schmidou jako desáté a zdaleka ne poslední dítě pekařského mistra Franze Himmelbauera.²³ Z prvního manželství vzešly Franzovi čtyři děti, z druhého svazku s chotí Elisabethou roz. Dölthlovou, dcerou mlynáře z vesničky Kamecku (panství Horn v Dolních Rakousích),²⁴ vzešlo dalších osm. Není zřejmé odkud Franz a jeho předkové pocházeli, ale je jisté, že Anton a jeho potomstvo už nadále setrvali v prostoru Dolních Rakous.

---

²² ZAO, fond Karel Himmelbauer, továrna na ceresin a rafinerie vosku, inv. č. 28, kart. 2.

²³ Křestní matrika obce Sitzendorf an der Schmida 1784-1814, s. 19, dostupné online:
http://www.matricula.findbuch1.net/php/view2.php?ar_id=3670&be_id=1760&ve_id=227465&count=

²⁴ Křestní, sňateční a úmrtí matrika obce Sitzendorf an der Schmida 1764-1784, s. 205, dostupné online:
http://www.matricula.findbuch1.net/php/view2.php?ar_id=3670&be_id=1760&ve_id=227460&count=
Darstellung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Ens, sv. 1. Wien 1839, s. 204-205.

Anton Himmelbauer se přestěhoval ze svého rodiště do Tullnu nad Dunajem a živil se zde jako měšťanský obchodník. V roce 1834 založil v sousední Štokerau (Stockerau) továrnu na mýdlo, která nesla jeho jméno. Své podnikání rozšířil o výrobu parfumerie a svící. V rodinném podniku mu později prokazatelně pomáhali jeho synové Franz (*25. 10. 1815 - 13. 1. 1892) a Johann (*21. 4. 1821 - 1892). V létě 1852 obdržel Anton senior a jeho synové privilegium c. k. ministerstva obchodu za to, že vynášeli „*postup pro čištění a tužení loje pro výrobu svící, které neodkapávají, hoří úsporně, nekouří a snadno se vylupují z forem*“.²⁵ Toto privilegium bychom mohli dnes vnímat nejspíš jako časově omezený ochranný patent. Nezdá se, že by mělo své nositele nějakým způsobem zvýhodňovat v tržní soutěži. V témže roce došlo k postavení továrny na stearinové svíce ve Štokerau na Hlavní ulici (č. p. 37-39).²⁶

Po Antonově smrti v září 1859 převzala továrnu pod nezměnným jménem jeho žena Magdalena, rozená Lichterová (*16. 5. 1791 - †11. 11. 1860), které ve správě firmy z titulu veřejných společníků pomáhali již zmínění synové. Po matčině skonu vyplatili oba bratři další dědice a uzavřeli mezi sebou společenskou smlouvu, podle které se Franz ujal obchodního a ekonomického vedení, zatímco Johann měl obstarávat technické vedení ve všech odvětvích tovární výroby.²⁷

Ačkoliv v samotném městě sídlila též úspěšná konkureční firma Weineck s totožným výrobním zaměřením, tak i přes tuto skutečnost se firmě Anton Himmelbauer dařilo a zařadila se tak v rámci monarchie mezi přední výrobce v odvětví svíček a mýdel. Na trh dodávala toaletní i prací mýdla, voskové a stearinové svíce. Franz Himmelbauer přesunul obchodní řízení do Vídně v roce 1857

---

²⁵ Verzeichniss der von dem k. k. Ministerium für Handel, Gewerbe und öffentliche Bauten verliehenen Privilegien. Dostupné online: http://opac.geologie.ac.at/wwwopacx/wwwopac.ashx?command=getcontent&server=images&value=JB0033_161_B.pdf

²⁶ Dějiny průmyslu ve Stockerau, dostupné online na: <http://www.stockerau.gv.at/system/web/zusatzseite.aspx?menuonr=220163424&detailonr=220162640>

²⁷ WStLA, fond Handelsgericht, A43, Registerakten der aufgelassenen Firmen, Ant. Himmelbauer & Co. (1863-1931), spis č. A 28, 10a

a o šest let později byla firma zaspána do obchodního rejstříku u zdejšího soudu.²⁸ Sídlem firmy se tak stala Vídeň a továrny ve Štokeravě a od roku 1867 nově též v Mor. Ostravě fungovaly jako pobočné závody. Do Ostravy se přestěhoval a vedení zdejší filiálky, která celým názvem slula *K. K. priv. Paraffin und Petroleum Fabrik zu Maehrisch Ostrau*, se ujal Franzův syn Anton (II.) (*2. 3. 1841 - †30. 8. 1908). On a jeho mladší bratr Eduard (*6. 1. 1844 - 3. 7. 1903), který dlel ve Vídni, se zde stali veřejnými společníky, podobně jako dříve jejich otec a strýc.²⁹ Přimícháváním parafinu z ostravského závodu do svící umožnilo firmě Himmelbauer snížit celkové výrobní náklady.³⁰ Takovýmto svícím se dostalo na trhu označení „kompoziční svíce“. C. K. ministerstvo obchodu udělilo firmě dvouleté privilegium na destilaci zemního vosku přehřátou párou, o čemž byly roku 1875 intimovány příslušné moravské úřady.³¹

Ostravský závod měl k 31. prosinci 1885 k dispozici 4 parní stroje s celkovým výkonem 30 koní. Pracovalo zde oficiálně 46 dělníků a 8 dělnic v 10 hodinové pracovní době, jejichž týdenní mzda se pohybovala v rozmezí od 4 zl. a 80 kr. do 6 zl. Odpracováno bylo za tento rok 300 dní a hodnota produkce byla stanovena na 312 000 zlatých. Odbyt směřoval do tuzemska, Německa, Itálie, Francie a Indie.³² Z výrobků dodával podnik ceresin, parafin, oleje na mazání strojů, tuky na stroje, vazelínu, vazelínový tuk na kopyta a tuk pro hospodářské vozy.³³

---

²⁸ Tamtéž.

²⁹ ZAO, fond KSMO, odd. firemních spisů, fa Anton Himmelbauer. Ostravský závod směl taktéž (jako jeho starší sesterský) užívat císařského orla. Veřejnými společníky se stali bratři Anton a Eduard na základě společenské smlouvy z 30. srpna 1867.

³⁰ ROSNER, R. W.: *Chemie in Österreich. 1740-1914, Lehre, Forschung, Industrie*. Wien 2004, s. 202

³¹ AMO, Střední registratura, sign. P3/oec., karta č. 227, inv. č. 215.

³² *Statistischer Bericht über Industrie und Gewerbe Mährens in den Jahren 1881-85*. Brünn 1887-89, str. 927. Počet dělníků zde bude nejspíš záměrně podhodnocený.

³³ Národní listy, č. 293, ze dne 22. října 1893, s. 15.

Firemní reklama z roku 1898

Veřejnými společníky ve firmě byli: Franz a Johann ve Vídni, Anton (II.) a Eduard v Ostravě. Roku 1877 k prvně jmenovaným po dosažení zletilosti (což bylo ve 24 letech) přibyl Johann Himmelbauer junior (*27. 12. 1852). V roce 1881 odešli Franz a Johann z pozice veřejných společníků a jejich místo zaujali další členové rodiny. Firma Anton Himmelbauer & Co. zásobovala na přelomu století trh stearinovými, parafinovými a voskovými svíčkami (obyčejnými či zdobenými), voskovým zbožím všeho druhu, pracími a toaletními mýdly, parfumerií, strojnými tuky, pomádami, tuky na kopyta, ševcovským voskem, kyselinou olejovou, glycerinem, parafinem a ceresinem, jež vyvážela do celého světa.³⁴ V roce 1907 došlo ve Štokeravě k zastavení výroby, která odtud byla přeložena do Moravské Ostravy. Po smrti Antona Himmelbauera roku 1908 převzal vedení ostravské pobočky Johannův syn Wilhelm Himmelbauer (*23. 11. 1856), který zde už dříve vedl

³⁴ *Österreichisches Reichs- Industrie Adressbuch*. Teschen-Wien-Leipzig 1900, s. 827.

provoz.³⁵ V pozicích společníků však byli do obchodního rejstříku zaneseni synové Anton (II.) a Emil Himmelbauer (*1871 - †1934) ve Vídni a Dr. Richard Himmelbauer (*1872) v Moravské Ostravě.

Již v roce 1908 nastalo rozšíření továrny o budovu pro krystalizaci parafinu a zámečnickou dílnu, stejně tak jako o sklad a toaletu. Rok poté byla zprovozněna též kalcinační pec pro odpařování vodnatých alkalických louhů vycházejících z výroby ceresinu.³⁶

Zpracování ozokeritu na ceresin probíhalo v ostravské továrně firmy Himmelbauer v první dekádě 20. století přibližně tímto způsobem. Rozpuštěný haličský či ruský vosk podstupoval rafinaci koncentrovanou kyselinou sírovou v agitěrech v rozmezí teplot od 120 do 200°C. Kyselina sírová rozmělnila vosk natolik, že se z něj živичné nečistoty vylučovaly jako tzv. kyselinový dehet, jenž se usazoval na dně, případně, pokud teplota překročila 160 °C, se tato dehtovitá sedimentace opět rozpustila a za vzniku kyseliny siřičité a vodních par začala celá směs kypět a pěnit, dokud se nezačaly vytvářet zrnité asfaltové kousky - zvané kyselinový koks. Při tomto procesu zůstal kyselinový ceresin ve vosku kyselinou nedotčen. Další zpracování okyseleného vosku spočívalo v oddělení ceresinu od tohoto kyselinového koku, což se dělo protlačováním přes filtrační lis a hydraulickým lisováním za tepla. K vyzískání posledních zbytků ceresinu z tohoto vylisovaného koku se jako extrakční činidlo používal benzin. K dosažení světlejšího odstínu ceresinu a neutralizaci kyseliny v něm obsažené byl tento digerován odbarvovacím práškem (floridin, spodium, zbytky žluté krevní soli). Pro dosažení čistě bílé barvy musel ceresin eventuálně absolvovat další rafinaci co možná nejvíce koncentrovanou kyselinou sírovou. Finální dobarvování (patrně z marketingových důvodů) se dělo anilinovými barvami.³⁷

---

³⁵ MYŠKA, M.-ZÁŘICKÝ, A. (eds.): *Člověk v Ostravě v XIX. století*. Ostrava 2007, s. 29.

³⁶ AMO, OÚMO, sign Gb8, inv. č. 201, karton 231, poř. č. 297. ZAO, fond Karel Himmelbauer, továrna na ceresin a rafinerie vosku, inv. č. 7, karton č. 1

³⁷ ZAO, fond Karel Himmelbauer, továrna na ceresin a rafinerie vosku, inv. č. 9, karton č. 1; BERLINERBLAU, J.: *Das Erdwachs, Ozokerit und Ceresin*. Braunschweig 1897, s. 139-141.

Ceresin našel uplatnění pro výrobu voskových svící, voskového zboží všeho druhu, vazelín, kosmetických přípravků, voskových leštidel, krémů na boty i elektrické izolace aj. věcí.

Parafin se získával z polovičního rafinátu, tzv. parafinových šupinek, pocházejícího z petrolejových rafinérií. Šupiny se částečně překrystalizovaly benzínem a pak byly obdobně jako zemní vosk rafinovány či toliko odbarveny bělicím práškem.³⁸

Od roku 1914 se firma začala zabývat i zpracováním ropy, což svědčí o rostoucí poptávce po ropných produktech a výhodné možnosti získávat parafin přímo z ropy.³⁹

V průběhu první světové války se závod vedle výroby, ke které byl oprávněn, věnoval apretaci a soustružení dělostřeleckých projektílů.⁴⁰

Po skončení první světové války firma doslova živořila, podobně jako řada jiných podniků odkázaných na minerální oleje. V létě 1924 přijala 30 dělníků a rozjela plně výrobu.⁴¹

Posledním ředitelem továrny v Moravské Ostravě byl nevlastní mladší bratr Richarda Himmelbauera Karl Himmelbauer (nar. 24. února 1882 ve Stockerau), jenž vystudoval elektrotechniku na Technické universitě v Darmstadtu.⁴² 1. ledna 1923 nastoupil jako ředitel ostravské pobočky rodinné firmy s honorářem 3000 Kč měsíčně a 5% tantiémou z čistého zisku firmy.⁴³ V roce 1931 byl v souvislosti s velkou hospodářskou krizí nucen zastavit veškerou výrobu, propustit všechny dělníky a 35 úředníků⁴⁴ Posléze firma z popudu Emila Himmelbauera a dalších dědiců po Richardu Himmelbauerovi prodala ostravskou továrnu syndikátu československých rafinérií (Apollo, Fantovy závody, Kralupská rafinerie min. olejů, Jihokarpatská rafinerie min. olejů, Odra, VOC a Přívoz-

---

³⁸ ZAO, fond Karel Himmelbauer, továrna na ceresin a rafinerie vosku, inv. č. 9, karton č. 1

³⁹ AMO, OÚMO, sign Gb8, inv. č. 201, karton 231, poř. č. 297.

⁴⁰ ZAO, KSMO, odd. firemních spisů, sign. Sp I 27, karton č. 11.

⁴¹ Deutsche Zeitung Bohemia, č. 135, ze dne 8. června 1924, s. 11.

⁴² ZAO, fond Karel Himmelbauer, továrna na ceresin a rafinerie vosku, inv. č. 25, kart. 2.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Národní politika, č. 182, z 4. 7. 1931, s. 9.

ské závody min. olejů), které využívaly zdejšího výrobního zařízení a zpracovávaly ropu na kotlových destilacích, surový benzin na rektifikačních kotlech, prováděly rafinaci všech možných destilátů a zužitkovávaly zkrátka potenciál pronajaté části továrny.⁴⁵

Roku 1932 si Karl Himmelbauer založil vlastní firmu pod názvem Karel Himmelbauer, továrna na ceresin a rafinérie vosku.⁴⁶ Pronajal si od syndikátu budovy a výroby, které se mu hodily, a pustil se do podnikání, které mělo spočívat v továrním čištění a zpracování zemního vosku a obchodu s těmito výrobky. Jelikož se v pozdějších letech neoznačoval vždy za továrníka, nýbrž za obchodníka, lze hádat, že výroba zde neprobíhala v takovém rozsahu, jako doposud a podstatnou část tu představovala obchodní činnost. Roku 1939 pracovalo v jeho firmě 21 dělníků a 11 úředníků. V roce 1942 byla zapsána prokura manželce Anně Himmelbauerové. Koncem prosince následujícího roku vykazovala firma, která mimo tuzemsko obchodovala s evropskými a americkými zákazníky, čistý zisk 998 390, 65 K.⁴⁷

Po osvobozeních bojích, při kterých byly některé budovy poškozeny, se v polovině května 1945 přihlásil o správcovství továrny její vrchní účetní Vojtěch Huber, který v žádosti uvedl, že továrna je mimo provoz a je potřeba likvidovat pohledávky, chránit sklad a vyplácet dělníky. Národním správcem se skutečně stal a jako takový musel brzy čelit rozkrádání majetku, kterého se potají dopouštěl jakýsi další správce J. D. bydlící v továrně a mající klíče od budov. Mizející zásoby vosku, benzínu, řemenů, elektromotorů aj. zařízení byly dotyčným viníkem připisovány na vrub Rudé armádě, která je prý měla odcizit. Pátráním vlastních zaměstnanců a SNB byl pak odhalen pravý stav věcí. Továrna firmy Karel Himmelbauer byla zkonfiskována výměrem národního výboru statutárního města Ostravy ze dne 3. února 1947, na základě dekretu č. 108/1945 Sb. Na její provoz to ale nemělo vliv, neboť delší dobu zde o všem rozhodovala Společnost pro výrobu minerálních olejů s r. o. v Ostravě – právní nástupce syndikátu čsl. rafinerií.

---

⁴⁵ ZAO, fond Karel Himmelbauer, karton č. 1, inv. č. 8.

⁴⁶ ZAO, odd. firemních spisů, sign. A IV 204, karton č. 76.

⁴⁷ AMO, Berní správa Mor. Ostrava, karton č. 94, inv. č. 2405.

Výroba zde už dále nepokračovala a v roce 1948 získala majetek a pozemky bývalé továrny Himmelbauer Ostravská rafinerie min. olejů. O osudu Karla Himmelbauera a jeho manželky po druhé světové válce nevíme nic.

Přestože jsou obě výše zmíněné firmy širší veřejnosti prakticky neznámé a v literatuře bývají zmiňovány spíše jen okrajově, patří prvně jmenované primát ve zpracování ropy nejen v Ostravě, ale podle všeho i na území našeho dnešního státu. Teprve založením Ostravské rafinerie minerálních olejů vídeňským chemikem Dr. Maxem Böhmem (*1857 - †1952) v roce 1889, která se specializovala na důsledné zpracování haličské ropy podle nejnovějších poznatků, se v Ostravě opět po zhruba desetileté pauze znovuobnovila olejářská tradice, tentokrát se všemi atributy racionálního a na svou dobu moderního přístupu.

S tím také souvisí osud druhé jmenované firmy Himmelbauer, jejíž vedení neslo poněkud nelibě, že se v jejím těsném sousedství objevila Böhmova rafinerie, která ji už od počátku konkurovala (co do kvantity i kvality) v oblasti mazacích olejů a ještě si mimoto roku 1909 nechala postavit výrobní parafinu. Pro přímý konkurenční boj mezi těmito subjekty nemáme přímé doklady, ale lze tušit, že vztahy mezi oběma podniky byly místy napjaté.⁴⁸ Obě firmy stejnou měrou zakoušely poválečnou krizi z počátku 20. let, kdy se v důsledku zpřetrhání obchodních vazeb a ztráty přísunu surovin z Haliče dostaly do zřetelného regresu a musely hromadně propouštět. Dalším pojítkem mezi oběma podniky pak byl dopad povodní ve 30. letech, kdy rozvodněná Odra zaplavila podnikové registratury a tím způsobila, že jsou dodnes v dějinách přívozké

---

⁴⁸ AMO, OÚMO, kar. č. 196, inv. č. 201, sign. Gb8. Firma Anton Himmelbauer podala v roce 1896 na Přívozké závody, které v souvislosti s rozšířením vlastní výroby získaly povolení vybudovat pro sebe studnu a čerpací stanici, stížnost ve věci vodního práva. Spory pokračovaly i později a v roce 1920 došlo mezi oběma stranami k ujednání. Později, když si Přívozké závody chtěly nechat namontovat do jedné ze studen vodní čerpadlo, se firma Himmelbauer opět soudní cestou domáhala svých práv na zásobování vodou s lehce pochybnými argumenty.

petrolejky i Himmelbauerova závodu před tímto obdobím četná bílá místa.

JAK BRUSLAŘI V MÍSTKU V 80. LETECH 19. STOLETÍ ZNIČILI ARCIBISKUPOVI LOUKU

Radek Lipovski

O bruslařském klubu v Místku se v podstatě dosud nic nevědělo. Je to logické, protože se zřejmě nedochovala žádná přímá agenda tohoto uskupení, žádné stanovy nebo organizační spisy. Obvykle by taková akta byla alespoň ve fondu okresního úřadu jako základního orgánu státní správy, ale nepodařilo se mi žádné materiály k bruslařskému klubu v jeho inventárních jednotkách najít. Díky ojedinělému soupisu se alespoň ví, že k r. 1893 měl místecký Eislaufverein 45 členů, ale jak píše Andrea Pokludová v nedávno vydaných dějinách Frýdku-Místku: „*V archivních fondech absentují rozsáhlejší prameny k místeckým spolkům...*“¹ Překvapivě se však nějaké prameny podařilo najít ve fondu Ústředního ředitelství arcibiskupských statků v Kroměříži, u něhož by to ani zkušený historik nečekal, ale mělo to svůj důvod. Možná se už dříve ze zábavy bruslilo na Ostravici, ale pro větší sportovní výkon bylo zapotřebí udělat ledovou plochu. Řeka nemusela stačit i z jiných příčin. V Opavě bylo zakázáno bruslit na řece z bezpečnostních důvodů, jelikož vypouštěním odpadních vod z průmyslových závodů přestala voda dobře zamrzat.² Vzhledem k rozvoji textilnictví mohl nastat podobný problém i v Místku.

Poprvé se výbor místeckého bruslařského klubu (Der Ausschuss des Místeker Eislauf-Clubs) obrátil na ústřední ředitelství arcibiskupských statků 30. listopadu 1880 s žádostí o poskytnutí prostoru ke zřízení kluziště. Zřejmě se jednalo o úplné počátky existence tohoto klubu, protože v žádosti jeho představitelé zdůvodňovali potřebu sportovat: „*Aby se podpořila družnost zdejšího obyvatelstva, jakož i tělesný rozvoj mládeže, konstituoval se v posledních letech v našem městě bruslařský klub. Z polností, které byly vzaty v potaz, se ke zřízení kluziště hodí jediné a znamenitě rybníková*

---

¹ POKLUDOVÁ, A., Spolkový život, in: ADAMEC, T. a kol., Frýdek-Místek. Dějiny moravských a slezských měst. Praha 2014, s. 267.

² PELC, M., Struktury opavského sportu 1850 – 1938. Opava 2009, s. 40.

louka Pukla patřící Vaší Eminenci, a proto se v hluboké úctě níže podepsaný výbor odvažuje s důvěrou ve šlechtynost Vaší Eminence, často městu Místku poskytnutou, nejoddaněji předložit nejponíženější prosbu: nechť Vaše Eminence nejmilostivěji ráčí Bruslařskému klubu v Místku přenechat do pachtu část louky Pukla u Místku o výměře zhruba 1 jitra k výstavbě kluziště a k jeho užívání v zimním období.“³ Pukla byla původně panským rybníkem, ale na přelomu 18. a 19. století se vrchnostenské podnikání přestalo zaměřovat na rybníkářství, vodní plochy byly vysušovány a většinou sloužily dále jako louky. S přechodem na střídavé zemědělství ubývalo pastvin, ustajoval se dobytek a objevila se potřeba krmiva (trávy a sena) pro tento dobytek. Pukla ovšem existovala jako rybník nejméně do poloviny 19. stol., protože její vodou byly poháněny valcha, mandl, mlýn apod.⁴

Pukla po přeměně v louku zůstala svým profilem a podloží vhodná k zalití vodou, a tudíž k postavení kluziště. Proto se žádosti o její pronájem v průběhu 80. let 19. stol. opakovaly a vesměs byly nejspíše úspěšné. V druhé žádosti ze 4. října 1881 se psalo, že by bruslaři chtěli louku zalít znovu,⁵ takže v předchozí zimě tak učini-

---

³ „Um die Geselligkeit der hiesigen Bevölkerung zu fördern, sowie auch die körperliche Ausbildung der Jugend zu unterstützen, hat sich in letzter Zeit in unserer Stadt ein Eislauf Klub constituirt. Von den in Aussicht genommenen Grundstücken zur Anlage eines Eislaufplatzes eignet sich einzig und vorzüglich die Euerer Eminenz gehörige Pukla Teichwiese und wagt sohin das ehrfurchtsvoll gefertigte Comité im Vertrauen auf die der Stadt Místek oft bewiesene Großherzigkeit Euerer Eminenz die unterthänigste Bitte ergebenst zu unterbreiten: Euere Eminenz geruhe dem Eislauf-Club in Místek einen Theil beiläufig 1 Joch der Pukla Teichwiese bei Místek zur herstellung eines Eislaufplatzes und Benützung in der Winterszeit gnädigst pachtweise zu überlassen.“ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, f. Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž, Varia, mj. žádost bruslařského klubu v Místku na zřízení kluziště (od 1881), inv. č. 10455, sign. E 44/11, k. 1330, žádost o zřízení kluziště (Místek, 30. 11. 1880).

⁴ Tamtéž, Valchovna v Koloredově (1767-1854), inv. č. 8717, sign. E 10/6, k. 1119.

⁵ Tamtéž, Varia, mj. žádost bruslařského klubu v Místku na zřízení kluziště (od 1881), inv. č. 10455, sign. E 44/11, k. 1330, druhá žádost o zřízení

li. Rovněž v roce 1881 se asi podařilo Puklu zalít, protože na konci listopadu 1881 podali u okresního hejtmanství Bernard Tyč, cechovní mistr soukenického cechu, a Štěpán Uvíra, obyvatel Dolní ulice (č. 229), oznámení, že: „*Voda, která se na rybníku tak zvané „Puklé“ vypustila, teče pod podlahu soukenické valchy a obávám se, že by také dlážku zdvihnouti mohla.*“ Prý i na vedlejším poli pana děkana se voda zdržovala v brázdách. Stěžovatelé proto žádali komisonální šetření, ale jejich žádost byla zamítnuta jako bezpředmětná.⁶ Bohužel v úředním podání se nedochovaly žádné přímé indicie, že by za tímto problémem stála iniciativa spojená s bruslením.

Další žádost o povolení vytvořit kluziště byla datována až 14. listopadu 1887 a je otázkou, zda se mezitím bruslení v Místku přerušilo, nebo se jen nedochovaly některé spisy. Úspěch akce vždy závisel na tom, zda byla zima dostatečně mrazivá, takže se možná někdy žádný pronájem nekonal a žádosti nebylo potřeba uchovávat v archivu. Spíše se však nedbalo pečlivě na tuto agendu. Z dalšího vývoje totiž vyplývá, že louka byla dlouhodoběji jako kluziště využívána.

V listopadu 1888 o přenechání Pukly na nadcházející zimu žádal už bruslařský spolek (Eislauf Verein in Mistek). O podporu své žádosti u Jeho Eminence prosili i hukvaldský velkostatek, protože spolku prý bylo dobře známo, že knížecí arcibiskupské panské ředitelství na Hukvaldech sledovalo a podporovalo krásné a ušlechtilé cíle jako ty bruslařského klubu.⁷ Možná to byl taktický tah, který měl předejít odmítnutí, protože krátce nato správa velkostatku zaslala negativní hodnocení dosavadního pronajímání pro „Eissports-Zwecke“. Z ekonomického hlediska bylo každoroční zalévání louky vodou údajně nevýhodné, protože sladké trávy

---

kluziště (Místek, 4. 10. 1881). K žádosti bylo připsáno svolení Jeho Eminence (Frýdlant n. O., 9. 10. 1881).

⁶ SOkA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad Místek, Spolkové záležitosti (1881 – 1884), inv. č. 802, k. 608.

⁷ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, f. Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž, Varia, mj. žádost bruslařského klubu v Místku na zřízení kluziště (od 1881), inv. č. 10455, sign. E 44/11, k. 1330, žádost o přenechání Pukly pro kluziště (Místek, 7. 11. 1888).

(Süßgräser) zcela ze zalévané plochy zmizely, udělaly místo kyselým travám a seno z tohoto kusu nechtěl dobytek žrát. Správa velkostatku naléhavě doporučovala zavést louku dobrou kompostovou zemínou, což se dalo provést rovněž jen během zimy. Pro zalednění se to nedělalo.⁸ Vrchní inspektor, představený ústředního ředitelství arcibiskupských statků, Jeho Eminenci tlumočil názor velkostatku. Zopakoval, že ona část louky Pukla vlivem užívání bruslařským klubem klesla ve výnosu natolik, že v dané době tam bylo jen kamení a pro dobytek neužitečná kyselá tráva.⁹ Kardinál Bedřich z Fürstenberka odpověděl, že pro pokročilou dobu chce povolit bruslařskému spolku kluziště na Pukli, ale pro příště už to nepovolí, protože dlouhodobým zaléváním vodou byla louka značně poškozena.¹⁰

Bruslařský klub měl od počátku nějakou organizační strukturu a pod žádostmi se podepisovali jeho zástupci. Jako starosta vystupoval na počátku Moritz (Maria Joseph Friedrich) svobodný pán von Gastheimb, který se narodil 23. dubna 1853 v Opavě, byl členem baronské větve významného hraběcího rodu, vystudoval práva ve Vídni a v rámci praxe působil od r. 1878 na okresním hejtmánství v Místku, kde se stal v r. 1880 místodržitelským koncipistou a roku 1881 dokonce provizorním okresním komisařem.¹¹ Jeho přínos asi nelze zpochybnit. Nejenže byl vysoce postaveným státním úředníkem, a tudíž patřil k vyšším vrstvám společnosti, ale pocházel z Opavy, kde byl jeden z nejstarších bruslařských spolků v celé monarchii, spolu s Vídní a Budapeští, a kluziště se tam budovalo již nejpozději na konci 50. let 19. stol. Údajně za tím stáli hlavně noví přistěhovalci ze severu Německa.¹² Je tedy docela pravděpodobné, že Moritz Gastheimb si přinesl bruslařský sport s sebou a strhl pro něj další lidi. Jeho nejbližšími klubovými spolu-

---

⁸ Tamtéž, zpráva správy velkostatku (Hukvaldy, 15. 11. 1888).

⁹ Tamtéž, zpráva ústředního ředitelství (Kroměříž, 17. 11. 1888).

¹⁰ Tamtéž, odpověď Jeho Eminence připsaná na zprávu ústředního ředitelství (Kroměříž, 19. 11. 1888).

¹¹ MYŠKA, M., DOKOUPIL, L. (eds.), Biografický slovník Slezska a severovýchodní Moravy. Nová řada. Sešit 4 (16). Ostrava 2003, s. 33-34.

¹² PELC, M., c. d., s. 41.

pracovníky byli možná rovněž úředníci – zástupce starosty Otto Wondreys¹³ a Ludwig Abendrot, který se nejdříve podepsal jako c. k. státní komisař (žádost z r. 1880) a poté jako jednatel klubu (žádost z r. 1881).

Sport byl formou zábavy, odpočinku a trávení volného času industriální společnosti. Míra volného času byla sociálně podmíněna, takže aktivní sport se šířil od horních společenských vrstev do středních a nižších.¹⁴ U nás se našly rovněž nejstarší zprávy o bruslení u šlechty, původně dřevěné brusle se zapuštěným želízkem byly v průběhu 19. stol. nahrazeny ocelovými a v 70. letech 19. stol. už měla řada českých měst svá kluziště, nejčastěji na řekách nebo rybnících.¹⁵ I v Místku tedy zřejmě přenesl vášeň pro bruslařský sport šlechtic na místní měšťany.

Dalšími členy už byli totiž nepochybně Místečané. Nejznámějším byl Johann Elzer, zřejmě stejnojmenný syn tehdejšího továrníka rozvíjejícího výrobu bavlněného zboží. Vlastník továrny Johann Elzer se totiž narodil už v r. 1812 (v Jaroslavi, Halič), zatímco jeho syn věkem odpovídal Moritzi Gastheimbovi, protože přišel na svět v r. 1855. Ve sčítání z roku 1880 měl jako zaměstnání zapsáno inženýr.¹⁶ Po smrti svého otce v r. 1894 se Johann spolu s bratrem Rudolfem ujali bavlnářské firmy a od r. 1903 ji Johann vedl sám.¹⁷ Stejný ročník narození jako Johann Elzer vykazoval ve sčítání z roku 1880 i další podepsaný pod žádostmi – Fritz Skatulla. Jeho

---

¹³ Podpis nebyl ani jednou dobře čitelný, ale ve zprávě spolkového prezidenta místeckého Čtenářského kasina (Lese-Casino) z r. 1879 byl uveden Otto Wondreys jako rezignující zástupce spolkového výboru. SOkA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad Místek, Spolkové záležitosti (1879 – 1880), inv. č. 802, sign. Nc, k. 607.

¹⁴ OLIVOVÁ, V., Lidé a hry. Historická geneze sportu. Praha 1979, s. 529.

¹⁵ LENDEROVÁ, M., JIRÁNEK, T., MACKOVÁ, M., Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha 2010, s. 354.

¹⁶ SOkA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad v Místku, Sčítání obyvatelstva 1880, inv. č. 961-964.

¹⁷ MYŠKA, M., DOKOUPIL, L. (eds.), c. d., sešit 11. Ostrava 1998, s. 31. Viz též MYŠKA, Milan a kol., Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003, s. 101.

otec Johann, původem z Gorzyc (tehdy Pruské Slezsko), vlastnil v Bahně mlýn. Friedrich (Fritz) byl rovněž zapsán jako mlynář a narodil se v Těšíně.¹⁸ Podle sčítání 1900 zůstal v Bahně na usedlosti č. p. 5 jeho bratr Hubert, živil se však výrobou cihel, zatímco Fritz přesídlil do Frýdlantské ulice, byl stále svobodný a zapsal si, že je mechanikem.¹⁹

Po celou dobu se pod žádosti podepisoval Ludvík Vrlík (Werlik), v druhé z r. 1881 jako toho času pokladník a v jedné z posledních v r. 1888 jako starosta. Sčítání v roce 1880 Ludvíka neevidovalo, zřejmě nebyl ve městě přítomen. V r. 1900 už byl usazeným obchodníkem s knihami a smíšeným zbožím na místeckém náměstí č. p. 14. Byl z doposud jmenovaných osob nejstarší, narodil se totiž v r. 1847.²⁰ Poslední jméno pod žádostmi znělo Zelenka a opět sčítací archy z r. 1880 takové jméno nevydaly, ale v r. 1900 žil na místeckém náměstí v č. p. 21 obchodník střížním zbožím Leopold Zelenka. Jeho ročník narození, 1853,²¹ dobře zapadá do skupinky osob v bruslařském klubu.

Dosavadní poznatky o existenci bruslařského klubu v Místku jsou sice velmi sporé, ale tato drobná studie je alespoň trošičku rozšířila a není nikde psáno, že v budoucnosti se nepodaří najít ještě další informace. Bylo by to jistě zajímavé vzhledem ke zjištění, jací lidé stáli za počátky bruslení v moravském městě na hranicích Slezska. Pravděpodobně úředníci okresní správy sem bruslařský sport přinesli a dokázali pro něho získat rychle fanoušky z řad místních, spíše mladších mužů. Německý vliv je nezpochybnitelný, ale to je logické vzhledem k vývoji tohoto sportu v širší oblasti. Zejména Opava jako nadšené centrum bruslení zde zřejmě měla svůj výhonek v podobě barona Moritze von Gastheimb.

---

¹⁸ SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad v Místku, Sčítání obyvatelstva 1880, inv. č. 961-964.

¹⁹ Tamtéž, Sčítání obyvatelstva 1900, inv. č. 1068-1072.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

VÝSTAVBA BUDOVY NOVÉ RADNICE V JABLUNKOVĚ PODLE NÁVRHU VÍDEŇSKÉHO ARCHITEKTA RUDOLFA KRAUSZE

Eva Vojkovská

Město Jablunkov ležící na soutoku řek Olše (Olza) a Lomná patřilo k Těšínské komoře a v roce 1535 bylo povýšeno na město.¹ Od roku 1848 podléhalo Okresnímu úřadu Těšín a stalo se i sídlem okresního soudu.

Slezské městečko má ortogonální půdorys. Hlavní uliční síť tvoří dvě rovnoběžné ulice, mezi kterými se nachází obdélné náměstí, z jehož nároží vybíhají ulice, a u severního nároží stojí kostel. Urbanistický vývoj městečka ovlivnila císařská silnice vedoucí k uherským hranicím, která byla postavena v letech 1794-1802 a probíhala od Těšína dnešní Nádražní ulicí diagonálně přes náměstí dále k uherským hranicím.² Městečkem vedla také císařská (komerční) silnice do Haliče (Galicie, Polsko). Podle situačního plánu města z roku 1825 stála stará radnice na císařské silnici, která vedla přes Jablunkov od uherských hranic do Těšína.³ Nová radnice byla postavena v roce 1905 vedle původní na úseku císařské silnice, který se jmenoval poté Slovenská a nyní Dukelská ulice.

Ve městě převládala v 18. století dřevěná zástavba a na počátku 19. století se na náměstí začaly stavět zděné klasicistní domy. Radní nejprve úřadovali v tzv. knížecím domě na náměstí a poté, na konci 18. století, se přestěhovali do budovy na císařské silnici, ve které byl také hostinec. Tato zděná stavba má zajímavou stavební historii. Objekt mohl být postaven zároveň s výstavbou císařské

---

¹ O Jablunkovu více např. SZPYRC, A.: Jablunkov. Český Těšín 1999, KORBELÁŘOVÁ, I.: Města na Těšínsku v 18. století. Muzeum Těšínska. Český Těšín 2005.

² KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. Praha 1997, str. 546-549.

³ Zemský archiv v Opavě, Ústřední správa statků Těšínské komory. Těšín, inv.č. 346. Situační plán z roku 1825.

silnice,⁴ historie domu však může být i starší. Podle zápisu rady z roku 1901 se v patrové budově radnice (nyní čp. 145) v přízemí nacházela jedna předsíň, jedna velká kancelář pro starostu, velká kancelář pro ředitele spořitelny, zasedací sál (Sitzungsräume) a v zadním traktu vězení. V 1. patře se rozprostíral velký sál a další dvě vedlejší místnosti sloužící eventuelně jako další byt.⁵ Podle dobové fotografie z 30. let 20. století byla stará radnice jednopatrová budova s mansardovou střechou.⁶ Na hlavní osu byl umístěn rizalit ukončený trojúhelníkovým štítem a fasáda byla rytmičována okny se segmentovým záklenkem se šambránou. Dům je po rekonstrukci a dochovala se částečně původní dispozice. Zachycení stavební historie domu vychází z popisu stávajícího stavu a historických konstrukcí domu a není výsledkem stavebně historického průzkumu. Samostatně stojící dům má obdélný půdorys. V přízemí na hlavní osu probíhá chodba klenutá dvěma pruskými klenbami v pasech, z které vychází uprostřed schodiště zaklenuté klenbou. Po pravé straně chodby se rozkládá místnost klenutá klášterní neckovou klenbou s pětibokými lunetami a za ní místnost klenutá pruskou klenbou. Po levé straně chodby je umístěna místnost klenutá klášterní neckovou klenbou s pětibokými lunetami a za ní místnost s valenou klenbou s pětibokými lunetami. V zadním traktu se nachází prostor s dřevěným trámovým stropem. V 1. patře se dochovala místnost s valenou klenbou. Pozdně barokní klášterní klenby s pětibokými lunetami se používaly hojně i na počátku 19. století.⁷ Dochoval se částečně krov mansardové střechy, který tvoří plná vazba vazného trámu a sloupku, který podepírá vaznici a hambálek. Vzpěra, rovnoběžná s krokviemi a protažená přes sloupek, podepírá hambálek. Krov je podélně zavětrován pásky spojujícími sloupky s vaznicí. Spoje jsou provedeny rybinovým plátem. Krokve jsou nesené vaznicemi a pozednicemi. Plné vazby střídá

---

⁴ KORBELÁŘOVÁ, I.: Města na Těšínsku v 18. století. Muzeum Těšínska. Český Těšín 2005, str. 50.

⁵ SOkA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 5, zápis městské rady z 19. srpna 1901.

⁶ SZPYRC, A.: Jablunkov. Český Těšín 1999, str. 70.

⁷ ŠKABRADA, J.: Konstrukce historických staveb. Praha 2007.

několik jalových, tedy pouze hambálek bez sloupků a vazných trámů. Střecha je typ nižší klasicistní mansardy. Tento typ klasicistního krovu je typický pro počátek 19. století.⁸ Objekt je částečně podsklepen pod levou částí domu. Sklep je přístupný z chodby pod schodištěm. Má dvě místnosti zaklenuté valenou cihlovou klenbou, čela klenby byla vyzděna z lomového kamene. Klenby a další konstrukce dokládají dobu pozdně barokní a klasicistní. Podle zápisu ze zasedání městské rady Jablunkova z 19. srpna 1901 byla stará budova radnice, ve které sídlila také spořitelna, již nevyhovující.⁹ V současné době sídlí v objektu Dům dětí a mládeže.

Městská rada jednala na zasedání rady 9. ledna roku 1902 o výstavbě nové budovy radnice, která měla stát vedle původní na doposud nezastavěných parcelách, na pastvinách parc. č. 202, 203, 205, orné půdě parc.č. 201, 204, stavební parcele č. 328 a pozemku tržnice se skotem parc.č. 206, za starou radnicí. Už v té době se zamýšlela výstavba nové budovy okresního soudu na parcelách za novou radnicí. Na zasedání městské rady 9. února roku 1903 byla vypracována situace stavby a vypsáno výběrové řízení na architektonické řešení radnice. Zasedání městské rady 2. července 1903 se účastnil vrchní inženýr (Oberingeniuer) Srb, který vyhlásil výsledky architektonické soutěže: 1. cenu vyhrál návrh s mottem "Videant consules" od vídeňského architekta Rudolfa Krausze, druhou cenu získali vídeňští architekti Karl Wolschner a R. Diedtel pod mottem A-Z.

Dochovaly se soutěžní návrhy.¹⁰ Architekti Wolschner a R. Diedtel, kteří získali 2. cenu, působili rovněž ve Vídni.¹¹ Podle dochovaných plánů pro jablunkovskou radnici a spořitelnu navrhli budovu nepravidelného půdorysu, na hlavní osu umístili vstupní halu, za kterou situovali dvouramenné schodiště v rizalitu. Pravou stranu dispozice vyplňoval policejní úřad a šenk s kuchyní. V levé

---

⁸ ŠKABRADA, J.: Konstrukce historických staveb. Praha 2007.

⁹ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 5, zápis městské rady z 19. srpna 1901.

¹⁰ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 57, soutěžní návrh

¹¹ Architektenlexikon . <http://www.architektenlexikon.at/de/702.htm>

části se nacházely prostory spořitelny a městské rady. Po stranách schodiště byly toalety.

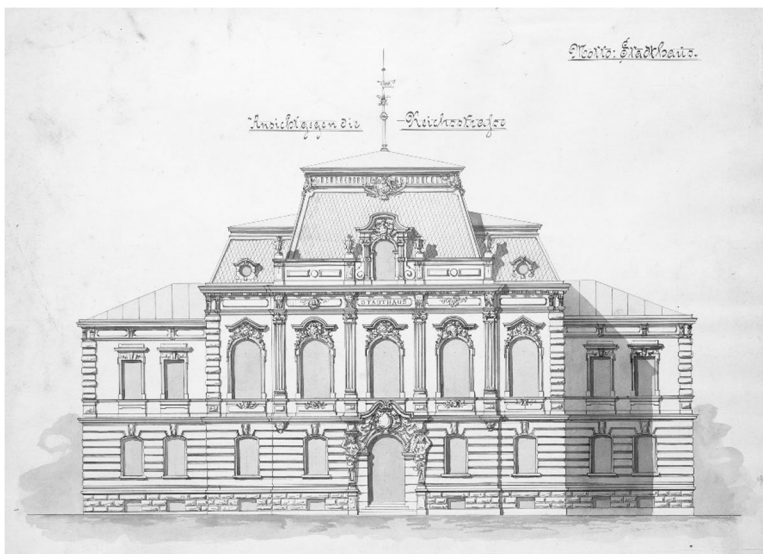

Nerealizovaná představa architektů Wolschnera a Diedtla

Do prvního patra byl situován velký převýšený zasedací sál s orchestřištěm a šatnami, který sousedil s malým sálem, a s šatnami pro veřejnost v zadním traktu. Navrhl fasádu v historizujícím eklektickém slohu a slohu neorenesančním. Na hlavní osu vstupní fasády je situován převýšený rizalit ukončený obloučkovým štítem členěným sloupky, římsami a sdruženými okny, koule a motiv vějíře. Převýšená střední část budovy je ukon-

čená valbovou střechou s věží. V prvním patře rizalitu osvětlovala velký sál převýšená okna s parapetem, ukončená valeným záklenkem s klenákem s maskaronem. Přízemí mělo hladkou omítku, patra měla probíhající rustiku a nárožní bosáž. Vstupní portál byl ukončen segmentovým záklenkem, nad kterým byla římsa s vázami. Levé nároží vstupní fasády bylo zkoseno a v patře byla umístěna socha pod baldachýnem. V architektonickém návrhu dominuje vertikální pojetí a prvky neorenesance ve vikýřích, věži, dále klasicizující štrápe, šišky.

Dochoval se třetí návrh radnice pod mottem „Stadthaus“, který je navržen v neobarokním slohu. Na hlavní ose byl umístěn mohutný rizalit s pěti okenními osami a vstupem. Fasáda byla členěna pilastry s jónskými hlavicemi a okny s barokní šambránou, přízemí bylo členěno pásovou rustikou. Hmota průčelí graduje směrem ke středu, ve kterém je ukončena věžovitou střechou.¹²

Nerealizoval se ani návrh budovy v neobarokním slohu

¹² SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 57, soutěžní návrh.

Nová radnice (nové čp. 144) byla postavena podle vítězného návrhu architekta Krausze, který dostal za vítězství prémii a s požadovanými změnami projekt realizoval. Významný vídeňský architekt Rudolf Krausz (17.3.1872–4.7.1928) pocházel ze severních Čech z České Lípy. Česká odborná literatura nevěnovala dosud jeho osobě velkou pozornost. Víme, že Krausz začal kariéru v Berlíně, kde studoval u Alfreda Messela a Ludwiga Hoffmanna, dvou významných německých architektů, kteří propojili ve své tvorbě historismus s modernou. Ludwig Hoffman se stal stavebním radou Berlína, Messel je autorem Pergamenového muzea v Berlíně a byl členem Pruské akademie.¹³ V Berlíně studoval Krausz současnou moderní architekturu včetně moderních materiálů. Po dokončení studií působil krátký čas v Berlíně, avšak záhy odešel do Vídně, kde působil po zbytek života. Ve Vídni krátce pracoval u architektů Fellnera a Hellera, jejichž architektonická kancelář navrhla mnoho divadel a staveb v Českých zemích. Pracovali v historizujícím slohu, převážně neobarokním. Poté se Krausz osamostatnil a stal se stavebním radou ve Vídni. Stal se odborníkem na historizující architekturu, zároveň však uměl využít nejmodernější technické a stavební konstrukce ze skla a železa. Ve své tvorbě propojil historismy s moderní architekturou. Působil ve Vídni, avšak i v českých zemích realizoval několik projektů. Zúčastnil se několika architektonických soutěží v českých zemích, např. jeho nerealizovaný návrh Obchodní a živnostenské komory v Moravské Ostravě získal 3. místo¹⁴, vypracoval nerealizované projekty v Jablonci, Liberci či Karlových Varech. Navrhl nerealizovaný projekt radnice v Šumperku, kde podle jeho návrhu postavili školu. Při stavbě radnice v Jablunkově již pracoval v Badenu v Rakousku již na divadelní aréně (Sommerarena), pro kterou navrhl moderní budovu, tělesa různých velikostí, s rovnou střechou a kontrastem materiálů na fasádě. V roce 1903-1905 navrhl budovu radnice v rakouské obci Weikersdorf Baden, u které najdeme analogie s návrhem pro město Jablunkov, historismus v moderním

---

¹³ Architektenlexikon Wien <http://www.architektenlexikon.at/de/329.htm>

¹⁴ VYBÍRAL, J.: Zrození velkoměsta. Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938. Ostrava 2003, str. 46.

kontextu, historizující detaily renesančních štítů, barokní vstupní portál, avšak asymetrické členění budovy, různé velikosti vikýřů a oken, moderní detaily v uskupení a tvarech oken, asymetricky umístěná věž.

Vítězný návrh architekta Krausze

Rudolf Krausz rozpracoval detailní plány a rozpočet budovy radnice a spořitelny v Jablunkově.¹⁵ Účastnil se zasedání městské rady 17. července 1903, na které stavební komise, vytvořená na předešlém zasedání rady a složená se zástupců městské rady a spořitelny, jednala s architektem o detailních plánech a rozpočtu. Architekt měl dohlížet na stavbu, kolaudaci a nakonec stavbu pře-

¹⁵ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 5, zápis městské rady z 2. července 1903.

vzít. Stavební komise požadovala přemístění vězení do suterénu a tím se v přízemí parteru vytvořil byt pro sekretáře sestávající z předsíně, dvou pokojů a kuchyně, spíž a pisoár a byt kancelisty skládající se z pokoje, kabinetu, kuchyně. Komise také žádala zvětšení zasedacího sálu města, který měl sloužit členům městské rady a také jako hostinská místnost. Slavnostní sál v prvním patře byl zmenšen a po jeho pravé straně byl postaven malý sál. V suterénu měla být umístěna prádelna a centrální topení. Pro toalety, aby byly hygieničtější, byla na dvoře zřízena pumpa a na střeše byl rezervoár vody. Architekt vypracoval stavební plány v měřítku 1:100 pro hrubou stavbu,¹⁶ rozpracoval plány, technické výkresy pro řemeslníky, detailní plány fasád a dekorace interiéru, detailní rozpočet, přezkoušel připojené rozpočty a kolaudace a vedl stavební dozor na místě. Za uvedené práce, provedení detailních plánů a rozpočtu architekt dostal podle tarifu architektů 2500 K a za vedení stavby a za kolaudaci obdržel 2000 K. Za stavební dozor, který trval asi čtyři měsíce, obdržel 240 K měsíčně. Z celkové zastavěné plochy stavby 510 m² mu příslušela odměna 174 K za 1 m², první třetina ceny byla zaplacená na začátku stavby, druhá třetina za hrubou stavbu pod střechou a třetí třetina po kolaudaci stavby.¹⁷ Zasedání rady města 2. ledna 1904 se účastnil opět architekt Krausz a stavitel Dostál jako poradce městské rady. Na zasedání městské rady 15. června 1904 bylo rozhodnuto o staviteli nové budovy. Bylo vyhlášeno výběrové řízení na stavební práce, na které poslali své nabídky stavitel Robert Lewak, firma Kern und Blum, stavitel Dostál, stavitel Kametz a firma Hertel und Lehmann. Stavební komise a architekt Krausz vybrali nabídku těšínského stavitele Kametze,¹⁸ autora například hotelu „U hnědého jelena“ v Těšíně nebo přestavby farního kostela ve Vendryni.¹⁹

---

¹⁶ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. inv.č. 267, k. 57, signované plány půdorysy Rudolfem Krauszem v měřítku 1:100.

¹⁷ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 5, zápis městské rady ze 17. července 1903.

¹⁸ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 5, zápis městské rady z 15. června 1904.

¹⁹ O staviteli více např. GOLEC, J.-BOJDA, S.: Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej. T. 3, Cieszyn 1998, str. 114, JANOSZEK, E.: Willa

Podle zápisu zasedání rady ze dne 3. října 1905 byla budova postavena a měly být provedeny další práce jako krb v sále, světla a lustry, postaveno jeviště ve velkém sále, zábradlí, kovové mříže, mělo se dodělat centrální topení, toalety, zřídit telefon, rolety a upravit park kolem budovy. Podle zápisu rady z 13. října 1905 dostal architekt Krausz za stavební dozor honorář 7769 K a k tomu sumu 162 000 K.

Vítězný návrh Rudolfa Krausze byl navržen v eklektickém historickém slohu s výraznými prvky neorenesance v moderním pojetí asymetrie.²⁰ Architekt navrhl asymetrické průčelí, před které předstupuje rizalit ukončený obloučkovým štítem. Levé nároží rizalitu zdůraznila osmiboká věž, která je ukončená zvoncovou střechou s mansardou. Na hlavní osu rizalitu je situováno pět sdružených oken, nad kterými jsou tři sdružená okna a po stranách jsou tři další sdružená okna. Vstup je zaklenut valenou klenbou s polosloupky po stranách, které nesou roztržený fronton se znakem. Vstup je proveden v historizujícím plastickém neobarokním stylu, který působí vůči hladké fasádě kontrastně. Fasády jsou rytmizovány v přízemí okny se segmentovým záklenkem. V patře je fasáda členěna obdélnými členěnými okny a sdruženými okny s profilovaným ostěním. Boční fasády jsou ukončeny vysokými štíty. Levá boční fasáda je v 1. patře zdůrazněna arkýřem.²¹ Podle plánu zadního průčelí architekt navrhl na hlavní osu segmentový rizalit ukončený valbovou střechou, na hlavní ose středního rizalitu je v patře velké členěné okno se segmentovým záklenkem, které osvětluje schodiště. Na pravé straně fasády je rizalit ukončen valbovou střechou a na druhé straně byl umístěn vysoký obloučkový štít, který však nebyl realizován. Hladká fasáda je rytmizována v přízemí okny se segmentovým záklenkem a v patře obdélnými okny s profilovaným ostěním. Jsou nepravidelně střídána jednoduchá okna se zdvojenými. Stře-

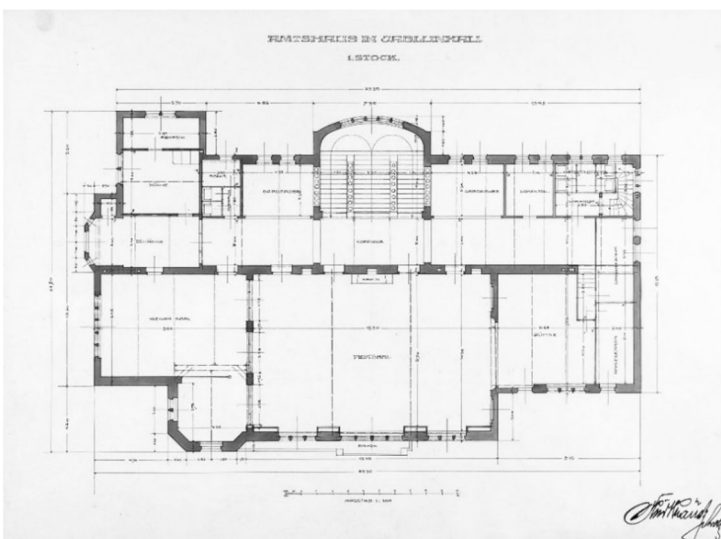
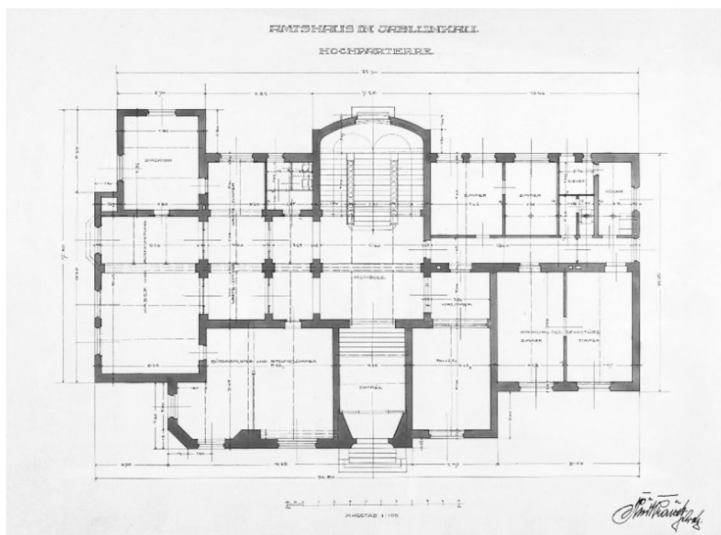

Henrice Trouka i cieszyńskie projekty Ludwiga Kametza. Těšínský muzejní sborník, č. 5, 2012, str. 261-270.

²⁰ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 57, plány.

²¹ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 57, soutěžní návrh, půdorysy, pohledy.

cha věže, boční štít a štít nad vstupem měl být pokryt břidlicí.
Ostění oken a dveří mělo být z umělého kamene.

Realizovaný půdorys přízemí a 1. patra od architekta Krausze

Architekt navrhl budovu nepravidelného půdorysu. Podle plánu parteru (přízemí) se vstupní halou vcházelo do prostorného vestibulu s reprezentativním trojramenným schodištěm. Vstupní hala je ukončena plochou pruskou klenbou. Napravo od vstupu sídlila policie a zbytek prostoru zaplňoval byt sekretáře o čtyřech pokojích, s kuchyní, pokojíkem pro služku a koupelnou s toaletou. Po levé straně vstupu byla umístěna kancelář starosty se zasedací místností. Ve zbývajících částech přízemí se nacházely místnosti spořitelny, pokladna kancelář účetní a čekárny pro zákazníky spořitelny. První patro mělo trojtraktovou dispozici. Přední část zaplňoval reprezentativní sál s jevištěm a šatnami pro účinkující a jednoramenným schodištěm na půdu. Po levé straně sálu byl situován malý sál, za kterým se nacházel šenk a kuchyně v zadní části patra. Patrem probíhala uprostřed chodba a zadní část vyplňovaly šatny a schodiště. Technické a provozní místnosti byly umístěny v suterénu. V zadním traktu po levé straně byly prostory vězení a po pravé straně se nacházely koupelny.

V patře bylo ve velkém sále zařízeno divadelní jeviště s divadelní technikou, kterou dodal F. B. Bretschneider „jevištní inspektor (Bühneinspector) z Burgtheatru z Vídně“. Je autorem mnoha divadelních jevišť a technického zařízení, např. v divadle v Šumperku, Novém Jičíně, v českém i německém divadle v Plzni, varieté v Karlových Varech, v divadle v Moravské Ostravě, Grazu, Hamburgu, Budapešti a dalších.²² Jablunkovské malé divadlo získalo potřebné technické zařízení, závěsné stropní dekorace, jevištní osvětlení na plyn, rampy, topení, stroj na déšť a sníh, kulisy, boudy pro napovídání, portál s oponou a další. Bretschneider vypracoval plány podia a technického zařízení, finanční rozpočty, podle kterých se vyrobily jednotlivé části, které se poslaly vlakem z Vídně do Jablunkova, kde se v sále na místě montovaly.²³ Hlavní opona byla 5,5 m vysoká a 5,4 m široká, harlekýn namalovaný na plátně 2 m vysoký a 5 m široký. Mezi další vybavení patřily draperie a kulisy např. lesa, zahrady, vesnice, ulice města a vesnice, salón,

---

²² SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 59, korespondence.

²³ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 59.

vesnická hospoda a další.²⁴ Podle korespondence Bretschneidra s městskou radou pracoval tento „jevištní inspektor“ v době, kdy navrhl a koordinoval a vedl stavbu jeviště v Jablunkově, již zároveň na jevištní technice v divadle v Moravské Ostravě a na stavbě letní arény (Sommerarena) v Badenu, kde spolupracoval s Rudolfem Krauszem.²⁵ Velký sál s jevištěm se dochoval do dnešních dnů, stejně jako původní historizující krb a segmentová klenba se štukou a lunetami.

Budova radnice byla slavnostně kolaudována v roce 1905. Radniční budova v Jablunkově představuje architekturu evropského formátu na periferii. Je významnou dominantou města a vystihuje význam této úřední budovy a spořitelny. Spojuje prvky neorenesance s neobarokem v moderním pojetí. Interiér je nyní po rekonstrukci a v budově sídlí městský úřad.

---

²⁴ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 59.

²⁵ SOKA F-M, AM Jablunkov, inv.č. 267, k. 59.

PŘÍKLADY ŠETŘENÍ REKLAMOVANÝCH DĚTÍ Z NĚMECKÝCH ŠKOL V MORAVSKÉ OSTRAVĚ VE 30. LETECH 20. STOLETÍ

Lukáš Lisník

V procesu vzdělávání obyvatelstva zaujímal škola významné místo nejen z důvodu své důležité funkce v procesu alfabetyzace, ale rovněž jako spolutvůrce budoucího občana a od 2. poloviny 19. století také jako přenosce národovědných symbolů.¹ To si uvědomovali představitelé jednotlivých národních společenství, pro které se tak oblast školství stávala soutěžním kolbištěm. Zejména v době zápisu do škol docházelo ke zvýšení národní agitaci, která měla přimět rodiče k zápisu dítěte z hlediska vyučovacího jazyka na tu „správnou naši“ školu. Často se také stávalo, především v jazykově smíšených oblastech, že rodiče zapisovali své děti jednou na německou školu, podruhé na školu českou, na základě vlastního uvážení a z hlediska jednotné národní výchovy bez jakéhokoliv schématu. To bylo noční můrou nacionálně smýšlejících osvětových a veřejných představitelů, kteří se obávali, že dítě schopné se rychle naučit jakoukoliv řeč, bude skrze vzdělání a národnostně „špatnou“ výchovu odnárodněno.

Na Moravě od roku 1905 mohly být děti ze škol „vyreklamovány“ na základě Perkova zákona,² pomocí kterého měly školské úřady dohlížet na správnou jazykovou výuku mládeže. Tzv. Lex Perek doplňoval zákon o návštěvě obecných veřejných škol z roku 1870 a určoval, že „*do škol obecných mají zpravidla přijímány býti toliko dítky, jež jsou vyučovací řeči mocny*“.³ Lex Perek zůstal v platnosti také po roce 1918 avšak s pozměněnou formulací. Tu

---

¹ HROCH, M.: Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha 2011, s. 119 a 120.

² ZAHRA, T.: The Battle for Children: Lex Perek, National Classification, and Democracy in the Bohemian Lands 1900-1938. In: Fasora, Lukáš - Hanuš, Jiří - Malíř, Jiří (Eds.): Moravské vyrovnání z roku 1905: možnosti a limity národního smíru ve střední Evropě. Sborník příspěvků ze stejnojmenné mezinárodní konference konané ve dnech 10. -11. listopadu 2005 v Brně. Brno 2006, s. 129 a 130.

³ CHLUP, O. (eds): Pedagogická encyklopedie. II. díl. Praha 1939, s. 544.

pro prvorepublikové potřeby upřesnil Nejvyšší správní soud svým nálezem ze dne 7. 6. 1922, jenž omezil právo rodičů na výchovu svých dětí ve smyslu, že dítě musí zpravidla docházet na školy vyučovacího jazyka své národnosti.⁴ Výjimka z této povinnosti mohla být povolena na základě zvláštních důvodů (například neumí-li dítě mluvit jazykem své národnosti), které však posuzovaly příslušné školské úřady. Pokud zjistily, že potencionálně české dítě dochází do německé školy (samozřejmě mohlo to být i naopak), zahájili řízení zjišťující národnostní znaky dítěte. Na základě tohoto šetření úřady určovaly, zdali dítě v německé (či jiné) škole zůstane, nebo zda bude vyreklamováno. Úředníci tak mohli rozhodnout nejen o národnosti dítěte, ale také o národnosti jeho rodičů, kteří na Moravě, pro kterou byl Lex Perek platný, tímto ztratili možnost přímé volby školy pro své děti.⁵ Po roce 1918 se tedy změnil přístup úřadů. Zatímco do vzniku československé republiky se děti mohly účastnit výuky v jazyce, který ovládali, po vzniku nového mnohonárodnostního státu, mohly děti docházet do německé školy pouze tehdy, pokud byly německé národnosti.

Následující text obsahuje několik málo případů šetření národností dětí vyreklamovaných z německých škol v polovině 30. let,⁶ tedy v období kdy z důvodu zhoršujících se vzájemných vztahů jednotlivých národnostních skupin v republice, docházelo ke zvýšenému úsilí českých národních představitelů o „etnickou“ ochranu českých dětí a jak píše ve své studii Tara Zahra v období kdy: „*The reclamations frenzy reached a fevered pitch...*“.⁷ Cílem tohoto příspěvku není zjistit, zda dotyčné děti byly české nebo německé národnosti, ani to, jak úřady rozhodly, a zdali bylo jejich rozhodnutí správné. Cílem textu je pouze poukázat, z hlediska jazykové

---

⁴ TAMTÉŽ.

⁵ ZAHRA, T.: *The Battle for Children...*, s. 129, 136.

⁶ Primárním pramenem o všech šetřeních byly informace z fondu Městský školní výbor Ostrava. Archiv města Ostravy (dále AMO), Fond Městský školní výbor Ostrava (dále MŠVO), Korespondence s okresním školním výborem v Novém Jičíně v záležitostech reklamace dětí z německých škol 1934-1938 (dále KOŠVNJ), I. č. 201, Sign. X/ŠK, K 448.

⁷ ZAHRA, T.: *The Battle for Children...*, s. 137.

výchovy dětí, na složitou situaci v národnostně indiferentních, případně smíšených rodinách. Zejména národnostně nevyhranění jedinci, hlásící se k národnosti, která nevycházela z vazby na jejich mateřskou řeč, byli pro legislativu a národnostní kategorie tohoto období něčím cizím, nezařaditelným. Takový člověk často existoval mimo hranice chápání národnostně uvědomělých jedinců. Z toho důvodu národnostně indiferentní rodiče často sami sebe prezentovali raději jako germanizované Čechy, než jako osoby bez národního cítění, a to proto, aby mohli snáze své děti posílat do německých škol.⁸

V Moravské Ostravě k reklamačním procesům docházelo již před nálezem Nejvyššího správního soudu z roku 1922. Jelikož dle mínění československých úřadů studovalo i po roce 1920 na německých školách velké množství českých dětí, existovala zde snaha přesvědčit rodiče těchto dětí o jejich přesunu do českých škol. Na tyto a podobné případy reklamací reagovaly německé noviny „Ostrauer Zeitung: Tagblatt“, které počátkem listopadu 1920 trochu s jistou dávkou nacionálního zápalu varovaly německé rodiče před českou agitací ve prospěch přesunů dětí do českých škol.⁹ V reakci na tento článek přišla okresní správa s prohlášením, ve kterém připustila existenci seznamů potencionálně českých dětí, avšak zároveň redakci Ostrauer Zeitung ujistila, že o konečné národnosti dětí bude rozhodnuto na základě vyjádření rodičů. Možnost, že by docházelo ze strany úředníků na tyto rodiče k nátlaku, byla okresní správou vyloučena.¹⁰

Celkem dobře zdokumentovanými případy byly po vzniku republiky reklamace údajně českých dětí z německých mateřských škol. Představitelé městské správy si na základě česky znějících jmen vyhlédli v německých školkách potencionální české děti, které měly tyto mateřské školy opustit. Následkem toho probíhala šetření, která měla určit národnost oněch dětí. Jejich výsledkem

---

⁸ TAMTÉŽ, s. 137.

⁹ AMO, Okresní úřad Moravská Ostrava (dále OÚMO), Presidiální spisy, Ostrauer Zeitung Tagblatt. Roč. 34. č. 246, 4. 11 1920, s. 3-4, i. č. 904, k 18, č. j. 286/1920.

¹⁰ AMO, OÚMO, Presidiální spisy, i. č. 904, k 18, č. j. 286/1920.

bylo zjištění, že tyto děti často pocházely z rodin tvořených smíšeným manželstvím a dítě někdy česky ani neumělo, nebo bylo do německé školky umístěno pouze proto, že se německá mateřská škola nacházela v blízkosti jeho bydliště. Objevil se také otec, který německou mateřskou školku upřednostnil z důvodu nátlaku ve svém zaměstnání (neuvedl, zdali ze strany zaměstnavatele nebo pracovního kolektivu), maminka, která považovala za důležité, aby se její dítě začalo učit druhý jazyk již v raném věku, nebo rodič, který německy stroze prohlásil: „*Ich bin deutscher Nationalität und belasse demnach meine Kinder weiter im deutscher Kindergarten*“.¹¹

Ve 30. letech byla šetření obsáhlejší a o rodinných poměrech z jazykového hlediska někdy vypovídali i členové širší rodiny. Šetření měla jednotný charakter, v rámci něhož byly zúčastněným kladeny legislativně schválené otázky. Přestože směrnice presidia zemské školní rady v Brně z roku 1933 upozorňovala rozhodčí úřady, že jazyk je jen jeden ze znaků, kterými lze určit národnost dítěte,¹² příslušné úřady, které šetření prováděly, zajímalo zejména, jaká byla národnost otce a matky dle jejich vlastního rozhodnutí (v pramenu „*jejich vlastního udání*“), dále jakého vyučovacího jazyka byly školy, které rodiče navštěvovali, jakým jazykem se doma mluví, a kterým jazykem dítě komunikuje se sourozenci, případně dalšími lidmi. Důležité také bylo, zdali jsou rodiče činní v některé politické straně (české, německé, polské) nebo jaké časopisy, noviny a knihy se z hlediska jazyka doma čtou.

Například zcela specifické národnostní poměry panovaly v rodině Zdeňka Č.,¹³ žáka III. třídy obecné školy v Moravské Ostravě, který byl reklamován z německé obecné školy v I. okrese. Otec Zdeňka Otto, který zemřel v roce 1934, a dva strýcové Erich

---

¹¹ AMO, Fond Archiv města Moravské Ostravy. Nová registratura, k. 446, Sign. VI/72, I. č. 419.

¹² AMO, Fond MŠVO, KOŠVNJ, I. č. 201, Sign. X/ŠK, K 448.

¹³ Čtenář musí brát v úvahu, že křestní jména v úředních záznamech československých úřadů byla psána v české verzi i u osob s jasně německým příjmením a rovněž u příbuzných dětí, kteří měli německou národnost. Nelze tak na základě jmen činit jakékoliv závěry. Ze stejného důvodu nebyla v následujícím textu vypisována celá příjmení.

a Rudolf (bratři otce) se hlásili k národnosti české, ale jeho teta Marta (sestra otce) k národnosti německé. Národnost manžela Marty příbuzní neznali, ale mluvil s nimi pouze česky. Matka dítěte byla vychovávána v jazykově české rodině, byla aktivní ve straně českých socialistů, avšak výchovy dítěte se po rozchodu se svým mužem vzdala a na dítě pouze přispívala, tudíž neměla na výchovu dítěte vliv. Dědeček Zdeňka Č. ze strany otce byl národnosti české, avšak zemřel v mladém věku. Babička Aloisie, pocházející z Oder, byla naopak národnosti německé, česky rozuměla, ale nemluvila. V celé širší rodině se mluvilo česky, ale s babičkou Aloisií a v holičském krámě Ericha Č., který byl zároveň poručníkem Zdeňka, mluvili bratři v přítomnosti německy mluvících zákazníků německy. Otec Zdeňka a jeho bratři vychodili německé školy. Odůvodnili to tak, že u dětí zaměstnance vítkovických železáren to bylo zvykem a zároveň tím, že se po smrti otce přestěhovali do Bílovce, kde české školy nebyly. Ve spisech týkajících se tohoto případu se uvádí i zcela tendenční, avšak velmi humorné odůvodnění, které mělo svědčit ve prospěch české národnosti dítěte. Tím byl argument, že dítě bylo po dobu, kdy žilo s oběma svými rodiči, vychováváno česky. To však bylo pouze do jednoho roku dítěte, je tak otázkou jakou stopu to dle školských úřadů v něm zanechalo. Později vlivem babičky a německé školy bylo vychováváno německy. Úřady si však situaci vyložily tak, že kdyby dítě bydlelo nadále u svých rodičů, bylo by vychováváno v jazykově českém duchu.¹⁴

Národnostně indiferentní přístup měla Marie Š., která svou dceru Alžbětu rovněž posílala do německé školy. Ona sama byla německy vychovávána, docházela do německých škol, a cítila se, být Němkou. Nemanželský otec dítěte byl české národnosti, o svou dceru se nezajímal a matce Alžběty neplatil ani alimenty, za což byl souzen. Poručníkem dítěte byl nevlastní otec Marie, tedy nevlastní dědeček Alžběty František H., který rovněž navštěvoval pouze německé školy. Proto také dítě bylo vždy vychováváno v německém duchu a u nich doma se mluvilo pouze německy. Protokoly však uváděly, že všichni včetně dítěte česky uměli a Alžběta

---

¹⁴ AMO, Fond MŠVO, KOŠVNJ, i. č. 201, Sign. X/ŠK, K 448.

v témže jazyku komunikovala s kamarády, rovněž matka Alžběty ve své výpovědi nakonec udala, že není výhradně národnosti české ani německé.¹⁵

Oznámení na národnostně špatnou jazykovou výuku dětí přišlo místní školní radě taktéž na Jana Volka, který své dva syny Josefa a Eduarda a dceru Annu posílal do německé školy. Školské úřady tedy započaly prošetřovat národnost dětí, avšak nakonec narazily na zcela jiný problém v jejich docházce. Předně, děti ani jejich rodiče nebydleli v Moravské Ostravě a pro potřeby školských úřadů uvedli nepravou adresu (v Moravské Ostravě), aby tak jejich děti, které patřily do jiného školského obvodu, mohly být zapsány ve škole v Moravské Ostravě. Oba rodiče spatřovali výuku v německém jazyce za perspektivnější a udáním falešného místa bydliště chtěli zajistit snadnější přístup svých potomků na německé školy ve městě. Situace kolem Volkových dětí se následně vyřešila zcela jinak, a to tím, že se rodina přestěhovala do Nového Bohumína, tedy na území Slezska, kde Lex Perek neměl platnost.¹⁶

V dalším případě si otec (národnosti české) stěžoval na jazykově německou výchovu svého dítěte Stanislava P., kterého jeho bývalá žena Anna posílala do německé školy. Anna nejprve odůvodnila zapsání dítěte do německé školy tím, že sama navštěvovala německé školy a byla vychovávána v německém jazykovém duchu a že nezná dobře českou gramatiku, proto by syna nemohla dobře doučovat. Dítě by tak na českou školu zapsala pouze pod podmínkou, že by mu otec na své náklady platil „někoho“ na doučování. Ze spisu ale nakonec vyplynulo, že Anna na německé jazykové výchově svého potomka v zásadě netrvala a dítě na německou školu zapsala zejména jako reakci na špatné vztahy s bývalým manželem, který vyžadoval jazykově českou výchovu svého dítěte. K mínění o národní indiferentnosti rodiny přispívá rovněž jednání otce Anny, tedy Stanislavova dědečka, který, přestože dříve dceru posílal do německých škol, při sčítání lidu v roce 1930 „*vzhledem k tomu, že se stal veřejným zaměstnancem, přihlásil se k národnosti české*“. Úřady tak došly k závěru, že rodina Anny je takové národ-

---

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Tamtéž

nosti, jež je vyžadována pro potřebu zlepšené existence, či osobního užitku.¹⁷

Dle závěru úředních spisů chtěl z podobných pohnutek zapsat své děti do německé školy Alois S. ze Lhotky u Hlučína, který o toto žádal od školního roku 1934/1935, přestože obě děti do té doby navštěvovaly školu českou. Jako hlavní argument uváděl svou příslušnost k německé říši, které byl občanem. Alois S. dříve žádal o československé státní občanství, ale nebylo mu vyhověno zejména z důvodu jeho sblížení s německými nacionály a službě v německé armádě, kterou absolvoval v letech 1914-1921. Mimo jiné byl v roce 1929 trestně stíhán na základě zákona na ochranu republiky za šíření falešných zpráv. Místní školní rada v Moravské Ostravě se tak k jeho žádosti postavila zamítavě a to zejména právě na základě toho, že děti byly až do této doby (roku 1934) posílány do českých škol a mezi sebou komunikovaly rovněž česky. Alois S. se nechal právně zastupovat R. Kornelem a L. Brixlem. Především druhý jmenovaný se dlouhodobě angažoval ve sporech německého obyvatelstva s nadřízenými (nejen) školskými úřady. Pro podpoření požadavků Aloise S. byl rovněž do věci zaangažován německý konzulát v Brně, který trval na tom, aby děti říšských příslušníků byly vyučovány v jazyce své „domoviny“, tedy v němčině. Příslušné školské úřady s touto obecnou argumentací v podstatě souhlasily (alespoň v rámci úřední dokumentace), avšak upozornily na to, že o přijetí těchto dětí do německé školy, která je v jiném školním obvodu, se rozhodne až po přijetí dítek z daného obvodu, pokud tedy zbude místo. Zároveň stále probíhalo šetření týkající se národnosti obou dětí a národnostních poměrů v rodině. Věc se tak ve prospěch Aloise S. nikam neposunula. Otec dětí proto v důrazu na svůj požadavek opět argumentoval svou německou národností a také německou národností své ženy. Dále uvedl, že on i jeho žena docházeli pouze do německých škol, a tudíž mají pouze německé vzdělání a jako obcovací řeč používají jazyk německý. Totéž mělo platit i pro jejich děti Elzu a Bernarda a proto byla znovu podána žádost o přijetí těchto dětí do německé školy v Moravské Ostravě-Přívoze. Z šetření v rámci širší rodiny Aloise

---

¹⁷ Tamtéž

S. úřady vyvodily, že jeho bratři jsou národnosti české a jejich děti jsou posílány do škol českých. Národnost celé rodiny byla shledána jako česká (tzv. Moravci) a počínání Aloise S. za existenční vypočítavost, jelikož mu němečtí činitelé měli zajistit práci a rovněž od *Deutsche Wohlfahrtsstelle der deutschen Gesandtschaft* v Praze pobíral podporu ve výši 180-200 Kč. K němectví se tak měl hlásit pouze z důvodu využití německého sociálního systému v Československu. Úřady především na základě Perkova zákona rozhodly žádosti o umístění dětí do německé školy nevyhovět. Okresní školní výbor navrhl jako řešení podat žádost o umístění dětí do německé školy v Hrušově, která leží na území bývalé země Slezské, na které Lex Perek nemá platnost. Děti Aloise S. tak byly zatím vzdělávány skrze soukromé vyučování v Hošťálkovicích,¹⁸ stejně jako celá řada dalších dětí z Hlučínska, jejichž rodiče upřednostnili jazykově německou výuku.¹⁹

Úřady sice shledaly jako motivaci pro počínání Aloise S. čistě materiální výhody, avšak jednalo se o výklad československých úřadů. Situace v nižším školství na Hlučínsku byla komplikovaná již od dob připojení tohoto území k Československu. Zejména státní správa očekávala od obyvatel této oblasti, kteří vykazovali znaky české (moravské) etnicity, že jaksi automaticky budou loajální k nově vzniklému státu, což se však u velké části z nich nestalo. Zmínění obyvatelé chtěli své děti posílat do německých škol a dopřát jim německé vzdělání, čemuž se československé úřady snažily zabránit také tím, že na území Hlučínska, s výjimkou škol v čistě německých obcích, zrušily německé školství. Z toho důvodu se takto definovaní rodiče snažili své děti posílat do německých škol v okolí, popřípadě jim dopřát soukromé německé vyučování, které však postrádalo kvalitu. Děti, které podle československých úřadů měly českou etnicitu a byly posílány do německých škol, byly v častých případech školskými úřady z těchto škol reklamovány, proti čemuž se jejich rodiče snažili bránit soudními cestami.

---

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ KLADIWA, P.: Národnostní politika na meziválečném Hlučínsku (S důrazem na základní školství). In: Slezský Sborník 113/2015, č. 1, Opava 2015, s. 121–123.

mi.²⁰ Je tedy otázkou, zdali byl Alois S. opravdu jen vypočítavý jedinec, který příslušnost k německví využíval pro vylepšení své existence, nebo patřil k obyvatelstvu, které se s československým státem po celé meziválečné období neidentifikovalo, a v době vzrůstajícího německého nacionalismu poloviny 30. let se přiklonil k prosazování německví i v rámci vnější prezentace.

Celkově úřady prováděly celou řadu šetření, kterými zjišťovaly národnost dětí. Například ve školním roce 1933/1934, přesněji v listopadu 1933, vytvořila místní školní rada v Moravské Ostravě seznamy dětí, které docházely do německých škol v Moravské Ostravě-Přívoze a které měly mít českou národnost. Na obecné a měšťanské škole chlapecké se mělo jednat o 43 chlapců a na obecné a měšťanské škole dívčí o 24 dívek. Většinou se jednalo o děti z Hlučínska a Hrušova. Po úpravách v lednu roku 1934 místní školní rada pracovala již se skromnějšími počty, přesto podle ní stále bylo na německých školách v Moravské Ostravě zapsáno 55 takto identifikovaných dětí, načež bylo požadováno jejich okamžité vyloučení z těchto škol.

Z šetření školských úřadů bylo také zjištěno, že část rodičů těchto dětí je dle prvorepublikových kritérií národnosti české, mluví českým (moravským) jazykem, avšak pro své děti preferovali jazykově německé školství. Jako důvod uváděli výhody německého jazyka z hlediska budoucího pracovního uplatnění svých dětí.²¹ Tyto argumenty ve své studii potvrzuje rovněž Pavel Kladiwa, který uvádí, že v oblasti Hlučínska již na počátku 20. let hrál další podstatnou roli „*strach z českých husitů a obecného despektu k češství a českým pořádkům*“.²² To, že tyto pocity u některých obyvatel pravděpodobně přetrvávaly i v 30. letech, dokládá výpověď Marie K., která na výtky týkající se německého jazykového vzdělání svého syna prohlásila: „*že posílá svého syna do německé školy a bude jej i dále posílati, protože nechce z něj míti chachara, chce, aby věřil v pána boha a aby ctil a poslouchal matku, k čemuž by se v české neb v polské škole, nenaučil*“. Je pozoruhodné, jak se

---

²⁰ Tamtéž, s. 106–124.

²¹ AMO, Fond MŠVO, KOŠVNJ, i. č. 201, Sign. X/ŠK, K 448.

²² KLADIWA, P.: Národnostní politika..., s. 106.

úřední tvrzení lišila od výpovědi zmíněné Marie K. Dle reklamačního řízení, byla Marie K. národností české, doma mluvila česky, odebírala český tisk a byla organizována v české straně sociálně demokratické. Marie K. v odvolání, které bylo prostřednictvím Dr. Ludvíka Brixela zasláno ministerstvu vyučování a národní osvěty, tato tvrzení popřela a naopak zdůraznila, že není organizována v žádné politické organizaci, doma odebírají pouze německý tisk a rovněž v domácím prostředí mluví pouze německy, což mělo být potvrzeno tím, že již 11 let žila s Karlem O., který byl národností německé. Své zapsání k české národnosti při sčítání lidu odůvodnila tím, že sčítací komisař jí národnost německou nechtěl přiznat a dle znaků určil pro ni národnost českou.²³ To není vzhledem k nejnovějším výzkumům týkajícím se sčítání lidu nic překvapujícího a jednalo se pravděpodobně o běžnou praxi praktikovanou při sčítáních lidu v oblasti Hlučínska.²⁴

Z předcházejícího textu je patrné, že reklamace dětí na počátku 20. let byla motivována především snahou úřadů o „nápravu“ poměrů z období před rokem 1918, zatímco z příkladů reklamací z 30. let je zřejmé, že školské úřady se dle vlastní prezentace snažily dohlížet na jazykově „správnou“ výchovu potencionálně českých dětí a v národnostně smíšených a národnostně indiferentních rodinách, kde bylo určení národnosti dítěte velmi obtížné a v některých případech zcela nesmyslné, respektive nemožné. Na druhou stranu nemůžeme na tuto problematiku pohlížet očima dnešní doby. Je pravděpodobné, že národnostně uvědomělí státní úředníci byli opravdu přesvědčeni, že posíláním těchto dětí do německých škol dochází k jejich germanizaci, naopak němečtí činitelé v procesu reklamace viděli nástroj jak oslabit německé pozice a zcela čechizovat děti, jejichž rodiče pro ně z nejrůznějších

---

²³ AMO, Fond MŠVO, KOŠVNJ, I. č. 201, Sign. X/ŠK, K 448.

²⁴ Pro srovnání viz: KADLEC, P.: Výběr a činnost československých sčítacích orgánů v národnostních souvislostech – teorie versus praxe. In: Časopis matice moravské, roč. 134, č. 1 (2015), Brno 2015, s. 143–148; KLADIWA, P.: Etnická klasifikace a institucionální zakotvení národnosti v Československu 1918–1938. In: Moderní dějiny, Praha 2014, roč. 22, 2014, č. 2, s. 90, 104–106.

důvodů preferovali jazykově německé vzdělání.²⁵ Je nutno rovněž poznamenat, že závěry šetření byly zhotoveny na základě řízení československých úřadů a mohou tedy obsahovat tendenční formulace. Sami představitelé Zemské školní rady v Brně si nepřehlednost situace uvědomovali a ve směrnici z roku 1933 byly úřady nižších instancí upozorňovány na to, aby se jejich formulace při konečném rozhodnutí vyvarovaly všeho, co by pak mohlo být napadeno u Nejvyššího správního soudu.²⁶ Ten v prvorepublikovém období řešil přibližně 360 případů ze škol vyreklamovaných dětí na základě rozhodnutí školních rad.²⁷

Přestože je prvorepublikové Československo často, především laickou veřejností, považováno za ideál liberálně demokratického státu, je třeba si uvědomit, že se jednalo o demokracii kolektivní, v níž subjektivní národnostní pocity byly vytlačovány zvyšujícím se důrazem na etnický původ, který byl zjišťován pomocí tzv. objektivních znaků. Byl tak rozvíjen stát demokratického typu, ve kterém požadavky národního kolektivu byly v otázkách volby etnicity zcela nadřazeny zájmům jednotlivce a z dnešního pohledu by se některé kroky státních úřadů mohly zdát jako nedemokratické.²⁸ V této době, zmítané nacionálními vášněmi, kdy nacionální stanoviska jednotlivých národností ve státě odmítala odlišný názor, se jednalo o zcela běžnou praxi, jak v rámci demokratického systému hájit „národní“ zájmy, mezi které patřilo i vykazování co nejvyššího množství příslušníků československé národnosti, což zároveň

---

²⁵ Tento pohled českých stran potvrzuje rovněž nejnovější publikace věnující se problémům národnostní klasifikace, jejíž závěry k této problematice dodávají: „České nacionální stanovisko však vůbec neakceptovalo ideu, že někdo pocházející z českojazyčné oblasti se může integrovat do německojazyčného prostředí dobrovolně, a tento typ jazykové asimilace byl automaticky považován za vynucený...“ KADLEC, P. – KLADIWA, P. a kol.: Národnostní statistika v českých zemích 1880–1930. Mechanismy, problémy a důsledky národnostní klasifikace. II. díl, Ostrava 2016, s. 282.

²⁶ AMO, Fond MŠVO, KOŠVNJ, I. č. 201, Sign. X/ŠK, K 448.

²⁷ KLADIWA, P.: Etnická klasifikace..., s. 94.

²⁸ ZAHRA, T.: The Battle for Children..., s. 130 a 141.

znamenal i nepřímé snižování počtů příslušníků národnostních menšin.²⁹

---

²⁹ KADLEC, P. – KLADIWA, P. a kol.: Národnostní..., s. 284.

LABUTÍ PÍSEŇ MÍSTECKÝCH SOKOLŮ

K poslednímu vzepětí jednoty v letech 1945 – 1947

Tomáš Adamec

Místecká sokolská jednota byla nejstarší ze sokolských jednot v regionu, vznikla už v roce 1887 a v rámci sokolského hnutí na Místecku i Frýdecku jí připadla role zakladatelská. Byli to právě místečtí sokolové, kdo svým příkladem inspirovali a mnohdy i sami přímo iniciovali zakládání sokolských jednot v okolních obcích. Historie místecké jednoty byla bohatá na vítězství (Místečtí například hostili v roce 1929 slet Sokolské župy Moravskoslezské) i prohry (nepodařilo se například postavit vlastní sokolovnu, v Místku vybudovali pouze sokolský pavilon) a dočasně skončila v dubnu roku 1941, když nacisté zakázali další činnost tohoto českého spolku.

ROK 1945

Po čtyřech letech a dvou měsících byla činnost jednoty obnovena. První schůze výboru jednoty po osvobození se konala dne 10. června 1945. Projednávala se příprava valné hromady a za ty členy výboru, kteří zahynuli, nebo se přestěhovali, byli zvoleni náhradníci. Úřadujícím místostarostou byl zvolen okresní soudce Homolka, jednatelem Vladimír Křístek, prokurista spořitelny.

Valná hromada byla naplánována na 31. července s následujícím programem: pietní vzpomínka na umučené a zemřelé členy jednoty za dobu okupace, zprávy činovníků, ustanovení členského příspěvku na rok 1945, volby výboru jednoty, sjednocení tělovýchovy, volné návrhy. Výbor, který z valné hromady vzešel, měl pak následující podobu: starostou se stal Ferdinand Sochací, soudní revident, v. v., 1. místostarostou Karel Procházka, ředitel Národní záložny Místecké, 2. místostarostou Ludmila Muchová, odborná učitelka, náčelníkem Čestmír Drešer, technický úředník, náčelníci Vlasta Tomšová, úřednice, vzdělava-

telem František Jančík, odborný učitel, jednatelem Břetislav Kotula, odborný učitel.

Do konce roku 1945 panovala v místecké sokolské jednotě více méně provizorní situace. Teprve od 1. 1. 1946 se Sokol Místek ujímá plnoprávně svého majetku a zahajuje samostatnou činnost. Do té doby byla správní činnost administrativní, neboť se čekalo na předpokládané celorepublikové sloučení tělovýchovných organizací. Národní tělovýchovný výbor už dokonce úřadoval v sokolském pavilonu a plánoval na sokolském hřišti výstavbu své budovy. Ke sloučení všech tělovýchovných organizací ale nakonec nedošlo a Sokol zůstal i nadále samostatný. Výbor konal podle výkazu celkem osm schůzí, z toho dvě mimořádné. Tělocvičny navštěvovalo 100 žákyň, 47 dorostenek a 71 žen. Žákyně i dorostenky si ustavily samosprávu, žákyně uspořádaly besídku a dorostenky mikulášský večírek. Žáků cvičilo 52, dorostenců 29 a mužů 45. Celkem měl místecký Sokol ke konci roku 1945 424 členů - 238 mužů a 186 žen. Pro srovnání uvedme, že v dubnu 1941 měla místecká jednota 420 členů (262 mužů a 158 žen), což jsou v podstatě v úhrnu téměř totožná čísla, oproti roku 1941 se pouze poněkud změnil poměr členů muži ženy výrazněji ve prospěch prvně jmenované skupiny.

Co se týče majetku jednoty, stav byl dosti neutěšený. Po osvobození zůstal jednotě jen pavilon, ostatní jmění bylo zabaveno a rozkradeno. Jednatel ve Výroční zprávě za rok 1946 vzpomínal na první dny: *„Ještě táhly poslední kolony vojsk bratrského národa ruského městem, kdy byli členové jednoty zvědaví, jak to vypadá v sokolském paviloně, co tam ze sokolského majetku zůstalo, co je ukradeno nebo zničeno. Potkal jsem se s br. Pešatem a br. Hlaváčem ze Zelinkovic. Bylo rozhodnuto, že mám jít na ONV oznámiti, že přejímám majetek Sokola Místek. Byl jsem vlídně přijat a bylo mi dáno povolení k převzetí, ba dokonce doporučeno, abych se podíval do Německého domu, zda tam něco sokolského není. A tak jsme šťastni spěchali do Pavilonu. Klíčů nebylo. Vypůjčili jsme si sekýru a násilím vnikli dovnitř. Opravdu: Zle matičko zle, Brandeburci zde! Bratr loutkář našel pouze několik částí svých němých herců, já našel tyč k praporu, br. Hlaváč však měl větší štěstí, neboť našel mnoho věcí, patřících zelinkovské jednotě. Po tom milém*

*i nemilém překvapení, zabili jsme znovu dveře, napsali křídou na ně, že jsme 6. 5. převzali vyloupenou budovu. A pak už nastal shon a ruch.*¹

Ve zprávě hospodáře sepsané na konci roku 1945 se píše doslova: „Hledáme sokolský majetek. Byl zabaven městem Místkem z příkazu vládního komisaře Rudolfa Chwostka dne 23. 4. 1941. Zůstala jen nepatrná část v paviloně: několik železných židlí a polámaných stolů. Chodíme po městě a hledáme sokolský majetek. Něco nalézáme v Národním domě, něco v Českém domě nebo v pivovare. Snášíme kus po kuse. Píšeme na všechny strany, dotazujeme se a slídíme. Ve skladišti starých kovů v Ostravě u firmy Amet objevena bronzová Tyršova pamětní deska. ČOS hlásí: v Liberci jsou prapory.“

Karel Procházka ve své vzpomínce osvětluje nalezení praporů blíže, když uvádí, že prapory byly libereckými sokoly odevzdány tamnímu okresnímu úřadu, kde byly uzamčeny v trezoru a v březnu 1946 byly slavnostně předány jednotlivým sokolským župám. 31. března si pak místečtí sokolové své prapory vyzvedli a s radostí přitom zjistili, že prapory se zachovaly všechny tři a s nimi i sedm stuh. „Na slavnostní akademii dne 28. dubna odevzdali jsme tyto vzácné zástavy našemu členstvu. Byl to jeden z největších dnů naší jednoty, neboť vrátily se nám z německého zajetí prapory, symbol opravdového, statečného a nesmlouvavého sokolství. A stojí za zmínku, že právě v sídle největšího zrádce Henleina byly držány v zajetí, kde je očekával osud ostatních vzácných praporů, z nichž Frauenschaft zhotovovala panenky a zvířátka pro svou zvlčilou Hitlerjugend.“²

Ve druhém pololetí roku 1945 uskutečnila místecká sokolská jednota jen málo samostatných podniků. Jednalo se vlastně o už zmiňované žákovské besídky a mikulášské nadílky. Společně s Národním tělovýchovným výborem se pak zúčastnila slavnostního průvodu na oslavu osvobození, oslavy narozenin prezidenta Beneše, národní pouti k obnovenému Tyršovu pomníku, slavnosti

---

¹ Výroční zpráva za rok 1946, s. 7

² PROCHÁZKA, K.: Šťastný návrat do nové práce. In 60 let Sokola Místek, s. 71

sjednocení tělovýchovy, okresního dne tělovýchovy, oslavy 50 let místeckého gymnázia a Matice místecké, slavnostního průvodu na paměť svobody, slavnostního znovuotevření Národního domu a národního srazu v Českém Těšíně.

První poválečné měsíce byly ještě poznamenány válečným rozvratem. O něco později, když se vracel k tomuto období, hovořil Karel Procházka o tom, že doba německé okupace nadělala největší škody na národním charakteru. Naučila českého člověka sobeckosti, odpírání poslušnosti, obcházení zákonů a nařízení. Mravní zásady byly otřeseny také u mládeže a také u sokolů. A tak jedním z prvních úkolů po osvobození byla právě morální obroda. Sokol musel usilovat o nápravu sebe sama a pak i celého národa, neboť ctižádostí Sokola bylo stát se vzorem občanských ctností.

ROK 1946

Do roku 1946 vcházela místecká jednota chudší o další pobočku – Zelinkovice se osamostatnily. Místečtí sokolové se tak nyní mohli soustředit více sami na sebe a vlastní činnost. A ta byla, můžeme-li soudit dle výroční zprávy, velice bohatá. Předně se konala řada veřejných cvičení, a to nejen v Místku, ale i v okolních obcích, například 4. srpna v Metylovicích či 1. září v Palkovicích, konaly se výlety, například do Rovně, na palkovický kopec Habeš či na Hukvaldy. Konaly se tradiční akce jako únorové šibřinky (s tématem Den vítězství) či červencová připomínka Jana Husa, místečtí sokolové se účastnili podniků pořádaných župou: v srpnu župní sokolské pouti na Ostravici nebo v září župního sokolského tábora v Ostravě. Doslova neúnavný byl vzdělavatel, který pronesl 60 proslovů, divadelní odbor sehrál dvě divadelní představení a loutkářský odbor dokonce představení patnáct.

Dle výše uvedených aktivit je evidentní, že místečtí sokolové nezháleli, vyvrcholením sokolského roku 1946 přesto nebyla nakonec aktivita charakteru přímo tělocvičného, ale řekněme spíše společenského či manifestačního. Karel Procházka ve svém příspěvku ve výroční zprávě za rok 1946 doslova píše: *„Mám-li se přiznati, co považuji za největší a nejšíťastnější okamžiky svého prvního roku starostování v naší jednotě, musím říci, že to byl*

18. červenec a 31. březen.“³ Druhé datum jsme už připomínali, jednalo se o předání sokolských praporů, první datum, den návštěvy Edvarda Beneše v Místku, zmíníme nyní. Toho dne vytvořili sokolové živou tribunu u místeckého kina, i na druhé straně silnice, v místě vchodu do bývalých kasáren, kde se zastavilo auto s prezidentem.

Karel Procházka pronesl krátký proslov, z něhož si tu ocitujeme alespoň začátek: „*Pane presidente! Dovolte, abych vás pozdravil na tomto historickém místě, kde dne 14. března 1939 postavil se na odpor německým okupantům hrdinný pěší pluk 8 „Slezský“ na místě, kde vlastně počala naše národní revoluce. Zdravím Vás jménem veškerého občanstva a obvodové rady statečného města Místku! Bratře presidente, pozdravuji Tě současně jménem místeckého Sokola a jménem VI. okrsku sokolské župy moravskoslezské. Zdravím Tě jménem Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu....*“

Výbor jednoty pracoval v roce 1946 ve složení starosta Karel Procházka, I. náměstek Stanislav Novosad, II. náměstek a vzdělavatel Ludmila Muchová, náčelník František Židek, náčelnice Vlasta Tomšová, zdravotník MUDr. František Schön, jednatel Břetislav Kotula, zapisovatel Lev Habrnál, pokladník Luboš Janáček, matrikář Oldřich Bužek, archivář Karel Beneš, zpravodaj Bohuslav Konečný, vedoucí loutkářského odboru Emil Pešat, sletový zpravodaj Ferdinand Sochací, hospodář a správce hřiště Viktor Novák, předsedkyně pořadatelského odboru Marie Čejková, správce pavilonu Vladimír Riegel a novinář Alois Pudlo.

ROK 1947

Zabýváme se tu krátkým obdobím zhruba šesti let, které byly dějinami vyměřeny místecké sokolské jednotě, je to období ohraničené na jedné straně rokem 1945, na straně druhé pak rokem 1951. V rámci tohoto krátkého časového úseku pouze první dva roky sokolům přály, byla to doba nadšení nad porážkou nacistického Německa, doba nadšení z nového budování. Období, které započa-

---

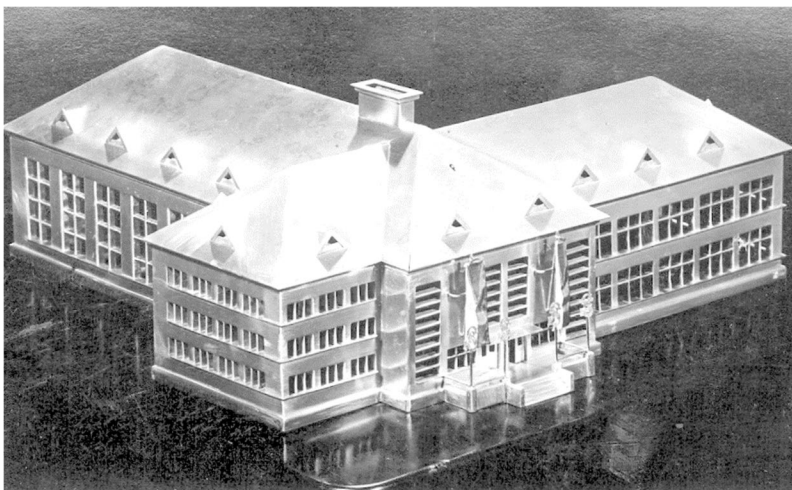
³ Sokol Místek 1946, s. 16

lo únorem 1948, bylo sice také dobou plnou nadšení, ale zároveň vztaženo k našemu tématu i obdobím soumraku starých občanských spolků a následně i časem jejich zániku. Z konce čtyřicátých a počátku padesátých let se nám dochoval pouze zlomek údajů k činnosti místeckých sokolů, možná i to je svým způsobem vypovídající. Vrcholem poválečného snažení však byl rok 1947 a ten máme naštěstí dochován poměrně dobře.

Místeční sokolové slavili šedesáté výročí své jednoty a k této příležitosti vydali ve své době a vlastně i dnes ceněný sborník. Jeho obsah přináší především ohlédnutí za tím, co jednotu v uplynulých desetiletích potkalo, přičemž akcentuje období posledního desetiletí, období protektorátu a sokolských ztrát.

A posledním článkem sborníku je příspěvek Karla Procházky s dobově příznačným názvem Pětiletka místeckého Sokola. Užití slova pětiletka mimoděk dokládá atmosféru doby, kdy některé termíny, ale třeba i názory a v tomto případě nepochybně i jisté budovatelské nadšení, přejímali i lidé, od nichž bychom to vzhledem k jejich ideovému založení opravdu nepředpokládali. Karel Procházka tu zrekapituloval úsilí místních sokolů o postavení vlastní tělocvičny. Připomněl fakt, že u zrodu českého občanského života v Místku stála úzká skupina vlastenců, z nichž většina byla zároveň členy Sokola. Budoval-li se tedy Národní dům, počítalo se zároveň s tím, že jeho sál bude sloužit ke vzdělávacím a kulturním akcím Sokola, když se budovalo gymnázium s velkou tělocvičnou, bralo se jako samozřejmé, že tu budou cvičit sokolové. Teprve po vzniku republiky přišla na přetřes otázka postavení vlastní sokolovny. Místeční se však zmohli pouze na sokolský pavilon, který byl nyní navíc zdevastován. Sokolové se pustili do jeho opravy a také jej zprovoznili. Oblibu členské základny si však příliš nezískal. Můžeme tak soudit alespoň podle povzdechu správce pavilonu: *„Od 1. dubna má pavilon svého trvalého obyvatele v osobě nájemce hostinské pí Jany Seifertové. Žel, že naše sokolská restaurace jest bratry opomíjena, ač nechci tím podkopávati základy k nyní vyhlášenému boji proti alkoholismu. Aby nebyl sál zcela opuštěn, byl přidělen bytovou komisí sokolskému Kašpárkovi, který se již ubytoval se svojí družinou a nyní každou neděli obveseluje*

*mládež i dospělé.*⁴ Ať už to bylo nyní s pavilonem jakkoliv, rozrůstající se členské základně by nestačil, neboť, jak uváděl ve svém textu Karel Procházka, jednota sdružovala přes 800 členů, dorostu a mládeže. A pro tak velkou jednotu nebylo do budoucna akceptovatelné, aby její členové museli cvičit v pronajatých školních tělocvičnách. „*Na jubilejní valné hromadě,*“ psal Karel Procházka, „*vytyčili jsme si pětiletý plán: Sokolovnu! Máme dnes jasné rozhodnutí, že to bude moderní tělocvična s potřebným příslušenstvím. Žádná hospoda a žádné zábavní místnosti, jen a jen velká a prostorná tělocvična. Výbor vzal zodpovědnost za splnění tohoto plánu... Veškeré členstvo musí spolupracovati. Bude spolupracovati celá naše veřejnost, neboť Sokol patří dnes všem, patří československému lidu, patří republice.*“⁵

Model vysněné místecké sokolovny

Že se přes všechno nadšení ani nyní nepodařilo sen místeckých sokolů uskutečnit, netřeba asi nějak zvlášť zdůrazňovat. Sokolovna

---

⁴ Výroční zpráva za rok 1946, s. 8

⁵ 60 let místeckého Sokola, s. 73

v Místku nestojí a vzhledem ke sloučení obou jednot a přenesení sídla do Frýdku už ani nikdy stát nebude.

Plakát k sokolskému zájezdu

Největším podnikem v dosavadní historii místecké sokolské jednoty, a jak se zakrátko ukázalo, největším podnikem vůbec, se stal župní zájezd ve dnech 5. a 6. července 1947. Byla to v pořadí třetí akce tohoto rozsahu, již Místek organizoval; první byl župní slet v roce 1929 a druhou župní zájezd v roce 1937 a bylo přáním všech, kdo se podíleli na jejich přípravách, aby předešlé akce zastínila. A čísla, která tu budeme postupně uvádět, ukážou, že se tento záměr podařilo naplnit. Tak už jen předběžný rozpočet vyčíslený na 310 000 korun naznačoval, že akce bude opravdu reprezentativní. Na tomto místě uvedme, samozřejmě při vědomí, že ta dvě čísla nelze mechanicky porovnat, že slet z roku 1929 počítal s rozpočtem 40 000 korun. Počítalo se s účastí 4 000 cvičících, to bylo opět číslo ohromující, v porovnání s akcí z roku 1929, kdy bylo přihlášeno jen něco přes tisíc cvičících, se jednalo o čtyřnásobný počet.

Slavnostní víkend byl zahájen v sobotu dopoledne odhalením pomníku obětem nacistické okupace poblíž sokolského hřiště a pavilonu. Odpoledne pak následoval průvod sokolského žactva městem a veřejné cvičení. Hlavním dnem slavnosti však byla neděle 6. července. Na rozdíl od zájezdu před deseti lety, který z velké části propršel, nyní přálo účastníkům počasí. Místecký jednatel v závěrečné zprávě odlehčeně konstatoval, že to vypadalo na mimořádnou protekci Sokolstva u sv. Petra, župní náčelník Jindra Liška psal pateticky o jednom z nejkrásnějších dnů, jaký může příroda dát. Následně nám pak zanechal svědectví, které nám velmi pomůže udělat si bližší představu o mohutnosti sokolského průvodu, jenž vyrazil podle plánu ve 13.30 hodin ze seřadiště u Lembergrový továrny, prošel třídou dr. E. Beneše, náměstím 28. října a Stalinovou třídou na cvičiště. *„Nezapomenutelné zůstanou dojmy z mohutného průvodu, v němž pochodovalo 380 dorostenců, 700 dorostenek, 1005 mužů, 1182 žen ve slavnostních krojích i cvičebních úborech, s četou cyklistů, četou sokolské jízdy a skupinou v národních krojích za 23 prapory sokolských jednot a 20 vlajkami dorostu, vedenými sokolskou hudbou z Přívozu I.“*⁶ Z téhož zdroje máme i informace o počtu cvičících. Cvičilo se od

---

⁶ Sokol Místek 1947, s. 13

15 hodin a vystoupení následovala v tomto pořadí: dorostenky – prostná, dorostenci – prostná, obojí členstvo a dorost – nářadí a hry, dorostenci – bojový závod, obojí členstvo a dorost – cyklistický rej, ženy – prostná, muži – prostná, muži – jezdecký rej. „V pořadu cvičení se vystřídalo při ukázce předletových cvičení 441 dorostenců, 778 dorostenek, 822 mužů a 1152 žen.“⁷

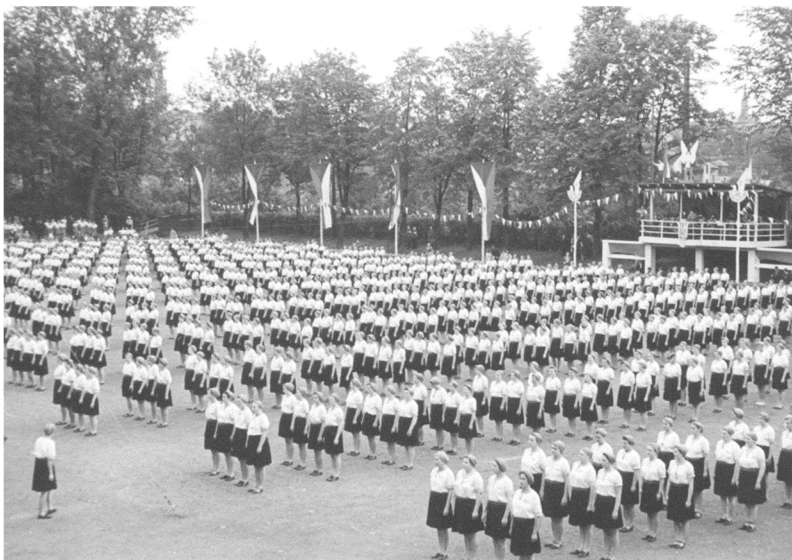
Celá akce byla sledována regionálním tiskem, který následně přinesl referáty. Ty byly vesměs nadšené (Přehlídka krásy a síly v Místku, Nezapomenutelný sokolský župní slet v Místku, Místek neviděl tak mohutné sokolské slavnosti). Zajímavé svědectví přinesl list Práce dne 8. 7., který si dovolil nebýt pouze pozitivní: „Nejkrásnějším vystoupením byla prostná žen, která byla odměňována bouřlivým potleskem. Prostná mužů však byla poměrně nejslabším vystoupením od nástupu až do odchodu.“⁸

---

⁷ Tamtéž

⁸ Tamtéž, s. 21

Doplňme snad jen, že hodnocení vystoupení žen bylo nejlepší z pohledu více recenzentů.

Vystoupení žen v rámci sokolského zájezdu

Ke konci roku 1947 byla místecká sokolská jednota vskutku mohutnou organizací. Sečteme-li všechny složky, čítala 832 členů (281 mužů, 261 žen, 73 žáků, 134 žákyň, 39 dorostenců, a 44 dorostenek). Na podzim roku 1947 jí ještě navíc přibyla nová pobočka v Chlebovicích. Sokolské řady mohutněly a z příspěvků obou sborníků, které jednota vydala v roce 1947, přímo číslo nadšení a odhodlání v blízké době postavit sokolovnu, dávny to sen, a nadále jednotu rozvíjet. Vznikly nové odbory lehkooatletický a lyžařský, elánu bylo na rozdávání. Že přijde radikální společenský řez, díky kterému už se nic z těchto snů nepodaří naplnit, zřejmě tehdy nikdo netušil.

Představme si ještě takřka závěrem košatý výbor Sokola Místek v tom báječném roce roce 1947: starostou byl i nadále Karel Procházka, který v této pozici vydržel až do počátku roku 1951, I. náměstkem starosty byl Stanislav Novosad, II. náměstkem Fran-

tiška Drabinová, náčelníkem Stanislav Jakub, náčelníci Vlasta Tomšová, vzdělavatelem Ludmila Muchová, zdravotníkem MUDr. František Schön, jednatelem Břetislav Kotula, zapisovatelem Lev Habrnal, matrikářem Oldřich Bužek, pokladníkem Miroslav Blahušek, správcem pavilonu a hřiště Vladimír Riegl, kronikářem Ferdinand Sochací, pořadatelkou podniků Marie Čejková, archivářem Karel Beneš, tiskovým zpravodajem Bohuslav Konečný, novinářem Alois Pudlo a loutkářským zpravodajem Emil Pešat.

Pro další období se nám dochovaly informace ve značně torzovitém stavu, každopádně nepostačí nám na víc, než na stručný epilog. Poslední informaci o složení výboru máme z března 1950, z dokumentu, jímž jednota informuje ONV Frýdek-Místek o tom, že dne 27. února byli na výroční členské schůzi zvoleni starostou Karel Procházka, I. místostarostou Kurt Dvořák, I. místostarostou Lída Kotulová, I. jednatelem Miroslav Sochací, II. jednatelem Břetislav Kotula, pokladníkem Miroslav Blahušek a vzdělavatelem Vlastimil Černoch.

V listopadu 1950 došlo ke změně názvu spolku. Vypuštěna byla slova tělocvičná jednota, napříště měl název znít Sokol Místek. K 1. lednu 1953 pak vstoupilo v platnost nové nařízení vlády, v jehož důsledku byla jednota přejmenována na Tělovýchovnou jednotu Tatran. V roce 1965 pak byla jednota Tatran sloučena s Tělovýchovnou jednotou Slezan, která byla nástupcem frýdeckého Sokola. Po listopadovém převratu v roce 1989 došlo k dalšímu obnovení sokolské tradice, zatímco ale obnovování v roce 1945 se dělo ještě více méně v rámci bývalých samostatných měst, nyní už se obnovil Sokol na půdě jednoho sjednoceného města jako Sokol Frýdek-Místek.

BÁSNÍK ANTONÍN PŘECECHTĚL

Několik neobratných poznámek k poezii místeckého lékaře

Tomáš Adamec

V posledních dvou desetiletích devatenáctého století vyrostla v Místku garnitura velkých českých vlastenců a místních patriotů, kteří se zasadili o prosazení českého živlu v tehdejším poněmčeném městě, a které dodnes připomínají mimo jiné i jedny z nejvýznamnějších staveb, jež se ve městě zachovaly, a sice budova původního místeckého gymnázia a Národní dům.

Nadšení těchto lidí se přeneslo i na další generace a místecký patriotismus byl přitažlivý i pro osobnosti, které se tu přímo nenarodily, ale s Místkem jako svým novým domovem dokonale souzněly. Jedním z nich byl MUDr. Antonín Přecechtěl.

Narodil se 1. dubna 1888 v Brně a po maturitě v roce 1906 začal studovat medicínu. Od roku 1913 pracoval v kroměřížské nemocnici, kam se vrátil i po válce, během níž působil jako válečný chirurg v různých polních lazaretech. Pro nás je důležitý rok 1924, kdy dr. Přecechtěl přijímá místo v nemocnici místecké. V Místku se také záhy zapojil do místního kulturního a spolkového života. V únoru 1925 stál například u zrodu muzejního odboru při Matici Místecké. Během několika let se podařilo, zejména díky velkému osobnímu nasazení Antonína Přecechtěla, shromáždit rozsáhlou a cennou sbírku, pro kterou bylo nutno hledat důstojné umístění. To se našlo v 1. patře nově stavěné budovy místeckého kina. Za to, že město poskytne tyto prostory muzejním účelům, mu přislíbil muzejní odbor věnovat své sbírky, jež měly tehdy údajně hodnotu převyšující 100 000 Kč. Dne 9. června 1929 došlo ke slavnostnímu otevření místeckého městského muzea.

„Byl by to jistě nevzdělaný člověk, který by neměl zájmu na památkách po svých rodičích a předcích, a jistě stejně nevzdělaný by byl ten, kdo by si nevážil památek z minulosti své obce, země nebo národa,“ napsal Antonín Přecechtěl v úvodu ke své knize Památky města Místku a jeho lašského okolí z roku 1934. Kniha sestávala ze dvou částí: první přinesla text o historii, lidové kultuře

a památkách regionu, druhou část tvořil soupis muzejních sbírek. Muzejní činnost bral přitom velmi odpovědně, muzeum nemělo být pouhým souborem rarit, ale institucí vědeckou, která má „*uchovati především významná díla umělecká, řemeslná i lidová, písemnosti atd. věkům příštím.*“

Antonín Přecechtěl se pak podílel na činnosti muzea a rozšiřování jeho sbírek až do konce třicátých let, kdy došlo v důsledku okupace k výraznému utlumení muzejních aktivit. Podílel se i na založení Památníku osvobození v roce 1933 a za pozornost stojí nepochybně i jeho publikační činnost. Redigoval například sborník *Čtyřicet let Matice Místecké a českého gymnázia v Místku* (1935). Ke své muzejní práci, již lze bez nadsázky považovat za hlavní náplň jeho života, se pak vrátil po válce, dění v nové republice a ve sjednoceném městě však nabralo už jiný směr. V roce 1949 musel podobně jako jiné občanské spolky ukončit svou činnost muzejní odbor Matice Místecké a nachýlil se i čas místeckého muzea. Sbírky byly předány nově budovanému Lašskému muzeu ve Frýdku.

Což byl pro Antonína Přecechtěla, už vzhledem k tomu, co bylo výše napsáno, nepochybně okamžik, kterého se lidově řečeno rozhodně nechtěl dožít. Zmar svého díla přežil o osm let, zemřel 16. dubna 1957.

Ale přejdeme nyní k tomu, co sliboval nadpis tohoto textu. S jistou nadsázkou můžeme Antonína Přecechtěla, vzhledem k tomu, že přímo navázal na činnost předchozí generace, která „budovala“ český Místek a jejich odkaz rozvíjel, označit jako místeckého postobrozence. Tím spíš, že kromě své muzejní práce pěstoval i národně laděnou poezii v duchu národních básníků předchozí generace. Přecechtělova poezie nemá umělecké ambice, není nikterak originální, najdeme tu nezastřenou inspiraci kanonickými díly české poezie, které jsou dodnes součástí školních čítanek, ať už jde o Nerudovy Balady a romance nebo Erbenovu Kytici, někdy se jedná o jednoduché říkanky, přičemž tímto označením chceme spíše přiblížit lidový charakter Přecechtělovy poezie, než ji nějak dehonestovat.

Ostatně jistý talent prozradila už v roce 1937 ve sborníku 50 let Sokola Místek Přecechtělova stejnojmenná patetická báseň.

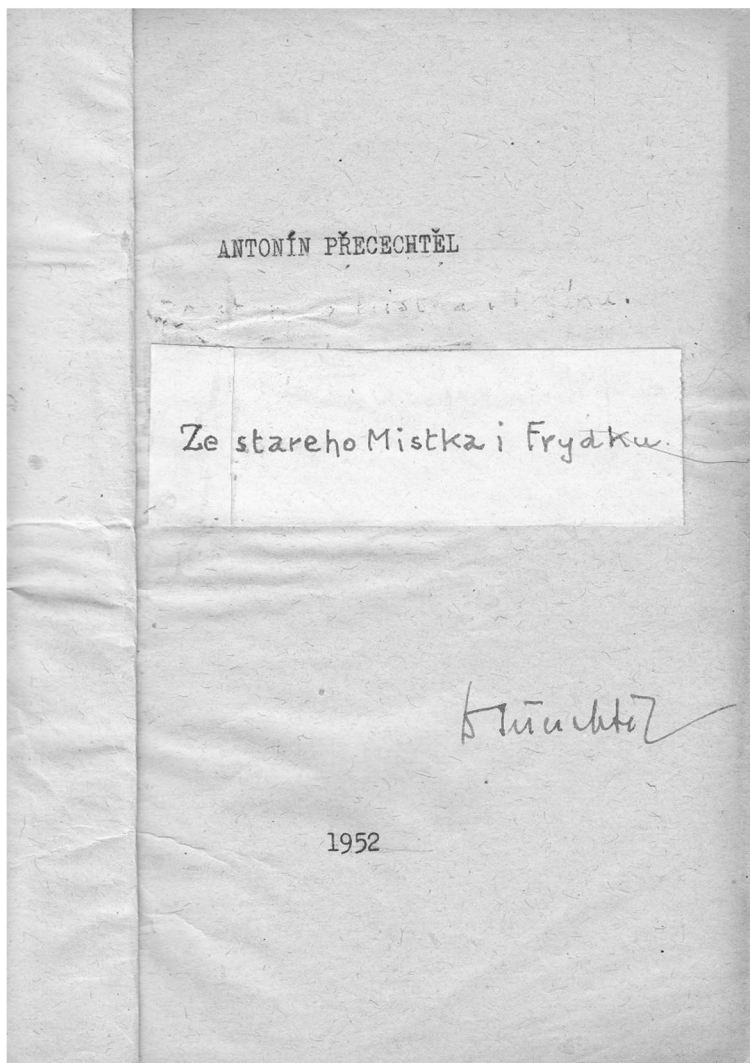
*Sokole, Sokole
Místecký Sokole
padesát dlouhých let
lásky i nevole*

*svědkem jsi pozorným
Křídlo Tvé zemdlelo
nikdy ne-nikdy ne
nikdy se nemělo*

*ku vzletu k výšinám
jak v dnešní svatý den...
Není z řad Sokolů,
kdo klesá unaven*

*na stráži stát a bdít
úkol je Sokola,
Myšlenku vítěznou
čas nikdy nezdolá.*

V pozůstalosti Antonína Přecechtěla se dochoval drobný strojopisný svazek nazvaný *Ze starého Místka i Frydku*. Jedná se o ucelenou básnickou sbírku, která nese na titulní straně vnoření 1952, ale jedna báseň, předposlední číslo sbírky, tu byla ještě dodatečně vlepna v lednu 1955. Jedná se o jediný časový údaj týkající se vzniku konkrétní básně, nelze tedy bezpečně určit, zda jednotlivé básně vznikaly v delším časovém horizontu, nebo zda vznikly až krátce před celkovým uspořádáním souboru v roce 1952 a jedna byla dodatečně vložena o několik let později. U tří básní jsme si však alespoň jisti, že bezpečně vznikly až po druhé světové válce. Jedná se o báseň pojednávající o osvobození Místku v květnu 1945, báseň napsanou k 60. výročí založení Sokola Místek a báseň napsanou k 50. výročí dostavění Národního domu v roce 1949.

Titulní strana Přecechtělova rukopisu

Soubor čítá 16 básní a bez ohledu na to, že se nejedná o vysokou poezii, svým celkovým záběrem, kdy jednotlivé básně vyprávějí o významných či nějak zajímavých okamžicích z historie

obou měst, ale hlavně z Místku, se jedná o dílko, které je nepochybně velmi zajímavé a je možná škoda, že nebylo alespoň v podobě nějakého regionálně omezeného tisku publikováno. Minimálně proto, že podobný soubor neexistuje. Přecechtělovy básně navíc, jakkoliv se nejedná o žádný umělecký výboj, se vyznačují určitou řekněme řemeslnou zručností a najdeme v nich řadu svě-
žích míst.

Sbírka však nebyla v době svého vzniku připravena k publikování, z četných vpisků, oprav a přelepování lze snadno usoudit, že autor sám nebyl s výsledným tvarem stále spokojen. A v případě vážného úmyslu verše publikovat, by bylo nutno v úpravách pokračovat, což už ale autor z pochopitelných důvodů udělat nemůže. Rozhodl jsem se tedy alespoň prostřednictvím uká-
zek upozornit na tuto neznámou část Přecechtělova odkazu, neboť se domnívám, že její odhalení zajímavým způsobem doplňuje náš pohled na tuto pozoruhodnou osobnost místecké kulturní historie.

První báseň se vrací k pověsti o pokladu na Štandlu. Píseň o hradu Štandlu je psána ve formě rýmovaných dvojverší a nejen díky tomu čtenáře velmi rychle zaujme.

*Na Štandlu dnes veselá je chasa,
Slyšet cimbál, hudbu tvrdí basa.*

*Hrdlem sprahlým rudé víno teče,
Na rožni se tučný vepřík peče.*

Do sedmnáctého století se přeneseme v básni Generál Königsmark, kde Antonín Přecechtěl zachytil vydrancování města Místku švédskými vojáky.

*Königsmark po vzoru švédském
výpalné od Místku vzal,
leč hned nato věrolomně
soldatesce v plen jej dal.*

Báseň je nyní psána ve čtyřveršových strofách s veršem abcb. Stejnou podobu má i následující Smrt Ondrášova. Jedná se

o skladbu rozsáhlejší, čtyřveršových slok je nyní dvacet šest. Autor s její výslednou podobou nebyl zřejmě spokojen, neboť na řadě míst ještě dodatečně vpisoval slova, měnil verše, ale přelepeny jsou i celé sloky. Ani tak ale nepatří tato báseň k nejlepším číslům sbírky. Dokladem budiž ukázka z jejího závěru.

*Využil té chvíle Juráš,
osud vždy je neměnný,
obuškem Ondráše zabil,
dychtiv panské odměny.*

Tak jako předchozí báseň svým názvem nenechávala čtenáře ani přinejmenším na pochybách, co se týká obsahu, ani název další básně Mor nedává moc příležitosti k rozvíjení čtenářovy fantazie. Antonín Přecechtěl se tu inspiroval morovou ranou, která na Místek dopadla v roce 1715. Báseň svým až hororovým laděním vzdáleně připomínající některá čísla Erbenovy Kytice patří k nejlepším číslům Přecechtělovy sbírky. Opět je psána ve formě čtyřveršových slok s veršem abcb, ovšem s větší virtuozitou než předchozí balada.

*Mor je v Místku! Od včerejška!
V Horní zaleh ulici;
lidé hynou jako mouchy
v rukou knížky modlicí.*

*Nikdo neví, jaký osud
příští den mu přichystá,
večer zdráv a ráno smrt mu
nese sudba nejistá.*

Nemohu odolat, abych tu necitoval ještě sloku, v níž mor opouští město.

*Od října až do února
tlouk se v Místku žlutý host,
ted' konečně kráčí z města
pískaje na lidskou kost.*

Báseň končí upozorněním, že jako poděkování za to, že byli uchráněni nákazy, postavili manželé Vidomusovi kostel na dnešní Frýdlantské ulici. Využijeme této příležitosti a upřeme nyní svou pozornost na báseň v pořadí devátou, která má rovněž vztah ke kostelu Všem svatých. Jedná se o rozmarnou historku nazvanou atraktivně Místecký vodník. Uvedeme ji zde výjimečně celou. Jednak proto, že čtenář nalákán předchozími ukázkami by si možná rád přečetl i celou báseň, jednak proto, že je v rámci výše uvedených limitů prostě zdařilá.

*Na Frýdlantské u kostela,
jejž Vidomus postavil,
by všem svatým vzdána chvála,
hastrman se usadil.*

*Tenkrát byla jiná doba,
vrchnost mu to trpěla,
taktéž místní policie
k zákroku se neměla.*

*A tak hastrman si hověl
pod kostelem u mlýna,
tam, kde lávka bok stavení
mlýnskou strouhu přetíná.*

*Není radno za večera
děvuše jít po lávce,
nechce-li se při nejmenším
vydat sprosté nadávce.*

*Faldyna jde z práce domů,
život těžká robota,
jinak o těch věcech soudit
jesti rovnou hlupota.*

*Jak ted' uličkou jde k lávce
by na chudé lože kles,*

*náhle stane, hle na lávce
leží před ním velký pes.*

*Ještě tohle. Táhni z cesty,
Pes do vody odskočí,
tlapkou řap řap a chachacha
Faldynovi do očí.*

*Tam ty buty borok běží,
blízko jeho chalupa,
dveře vyrazí a klesá
na zem jako bez ducha.*

*Mnoho lektvarů to stálo
a též jiné námahy,
nežli bába postavila
chlopka opět na nohy.*

*Pro potvůrky tvého druhu
dnešní doba žádný ples,
mlýn vyhořel, hastrmánku,
kaj se smýkáš asi dnes.*

Pruské drancování Místku v únoru 1741 připomíná báseň Soukeník Ondřej Pustka, kde je hrdina těžce zraněn, ale protože se usilovně modlil k Panně Marii Čenstochovské, zázračně se uzdravil.

*Na památku utrpení,
jež mu bylo prožítí,
umínil si Pustka boha
okázale uctítí.*

*Ve výklenku u kostela
figuriny postavil,
aby jimi trpitele
v Getsemane oslavil.*

*Dodnes, obejdeš-li kostel
u Jakuba dozadu,
uvidíš tam ve výklenku
getsemanskou zahradu.*

U stejné tematiky zůstává Antonín Přecechtěl i v další velmi rozsáhlé skladbě Stavitel chrámu, která zachycuje úsilí Františka Čejky o výstavbu kostela sv. Jana a Pavla v Místku. Báseň čítá 53 čtyřveršových slok psaných autorovým oblíbeným veršem abcb.

Když se město rozrůstalo, přestával dosavadní kostel sv. Jakuba dostačovat potřebám věřících a uvažovalo se buď o jeho přístavbě, nebo o stavbě kostela zcela nového. Oproti úředníkům magistrátu a měšťanům, kteří by se spokojili s rozšířením, farář Čejka prosazuje stavbu nového kostela na okraji města v místě, kde stojí stodoly. A právě jejich požár se mu jeví jako jasné boží znamení.

*Rozhodnuto. Místo stodol
nový chrám se zbuduje,
farář Čejka s celou duší
podniku se věnuje.*

*Ze Standlu se vozí kámen,
písek shledán na místě,
voda z Pukle přivádí se
přímo na staveniště.*

*Cihly z Lysůvek se vozí,
dříví z lesa městského,
stavitelem bude Orel
z cechu soukenického.*

V básni následně defilují všichni, kdo se na stavbě přičinili, dovidáme se také o postupném vybavování interiéru. Je zmíněna i návštěva císaře Josefa, kterému se údajně kostel velmi líbil, prohlédl si následně i křížovou cestu, kde u čtvrtého zastavení, hledme ho, opravil český text:

*U čtvrtého zastavení
„zarmoucená matka“ čta,
opravil na „smutná matka“
císař česká slova ta.*

Báseň pak končí smrtí děkana Čejky a jeho pohřbem. Zesnulý si přál být pohřben v kostele, v kapli sv. Inocence, avšak jedno z císařových nařízení pohřby v kostelech zapovídalo. A tak se v Místku lámaly charaktery.

*Patent jasný – nedbat jeho
Není prosto svízeli
pokutou prý obejdou jej
moudré hlavy konšelů;*

*leč když Čejka v chrámu pohřben
nikdo nechtěl platiti,
pokutu z pozůstalosti
nutno bylo hraditi.*

K místním zbojnickým pověstem se vrací báseň Ondrášovy poklady, v níž vykutálení manželé z Hukvald najdou poklady, které přišel hledat jejich host z Valašského Meziříčí, a který jim beze-
ltně při večeři prozradil místa, kde jsou zakopány.

*Slyšíce to Konvičkovi
pomoc jemu přislíbí,
zítra půjdou s ním v ta místa –
nedbali však na sliby.*

*Dobře dali hostu pojíst,
Nato jemu ustlali
a pak tajně za poklady
do noci se vybrali.*

U Studánky a v Košárech

*loučemi si svítíce,
našli stříbra, zlata dosti,
k tomu peněz tisíce.*

Hororové ladění má následující báseň Roráty mrtvých pojednávající o jednom nepříjemném zážitku tetky Vranky, která se ocitla v kostele Všech svatých v nevhodný čas.

*Ted' již doma borok baba
na roráty vzpomíná:
Či to všechno, co zažilas,
byla jenom vidina?*

*Podívá se na hodiny,
jedna právě odbila,
Panno svatá, kaj joch byla?
Do rána se modlila.*

*Jak to vlastně bylo s šatkou,
ví snad starý Vidomus,
tetka dí, že u všech svatých
byl z ní na všech hrobech kus.*

Poslední čtyři básně už si berou náměty v autorově současnosti. Nejkratším číslem celé sbírky je báseň nazvaná výmluvně Pěší pluk 8. Slezský v Místku s datem 14. III. 1939 ústící v patetické čtyřverší

*Pušky jste nám odebrali,
Co našeho bylo,
Všechno vaše jest,
Jedno však nám přece zbylo – čest!*

Báseň se mezi ostatními vymyká i svým tvarem. Zatímco všechny ostatní básně jsou psány v pravidelných čtyřveršových slokách a dvě ve formě slok dvouveršových, báseň o srážce obrán-

ců Čajánkových kasáren s příjíždějící německou armádou tuto pravidelnost postrádá.

Pěší pluk 8. Slezský v Místku.

14.III. 1939.

Od Příbora Němci jedou,
tanky, auta vojáků,
jinde pušky zahořili,
vzdáš se i ty osmáku?

Němci v Místku!
Padla rána,
druhá, třetí-
střílí se ...

Z Čajánka si naši
pevnost urobili,
krví zbrocena je ulice ...

Střílí se a střílí...
Nestřílí se.
Osmák nemá munice.

Puška jste nám odebrali,
co našeho bylo,
všechno vaše jest,
jedno však nám přece zbylo - čest!

49

Strojopis básně Pěší pluk 8 Slezský v Místku

Výroční báseň 60 let Sokola Místek připomíná těžké období okupace a slavné znovuzrození tradičního místeckého spolku.

*Sokol Místek vstává,
v žerd' si starý prapor bije,
šedesátku slaví – „koněc
světa něch přežije!“*

Dvě básně věnoval Antonín Přecechtěl otci a synu Procházkovým. První s názvem Národní dům v Místku 1899 – 1949 s podtitulem památce Vincence Procházky je vyznáním vděku generaci českých vlastenců z konce devatenáctého století.

*Ať na lašské tady líše
svobodně lid český dýše,*

*ať se těší navždy míru,
neztrácej v sebe víru,*

*hrdý na svých otců dílo,
jež se zdárně vydařilo.*

Druhá báseň věnovaná Karlu Procházkoví nese název Kvas na hradě Hukvaldech, což, jak zjistíme již v první sloce, je téma sokolských šibřinek. Rozmarná báseň končí oslavou známého místeckého vlastence.

*A na konec Don Quijotu
Dejme to, co jeho jest,
Vždyť vše, co tu psáno, konal
Pro národa rozkvět, čest.*

Celá sbírka končí hrdinským eposem Bahňané. Vzhledem k tomu, že na samém konci své sbírky autor drobně porušil chronologii – básně k výročí Sokola Místek a Národního domu předcházejí Bahňany – nedá se to vykládat jinak, než jako záměr. Nejdelší skladba, čítající 68 slok, měla být vyvrcholením cyklu, osla-

vou hrdinství místeckých obyvatel v posledních dnech války při osvobození města.

*Frýdek svobodě se těší,
Místek dále v jařmu jest,
spěchat Rusům ku pomoci
velí Bahňanům čest.*

*Rusům přispět znamená jim
Němce ničit ze všech sil,
byť by to i život stálo
a krev rudá tekla z žil.*

Báseň je zaplněna jmény účastníků bojů na Riviéře, patetické líčení jednotlivých bojových scén střídá vypravěčovo líčení všeobecné situace, několikadenní drama pak ukončuje postup sovětské armády.

POŘÁDNOST STRANY ŠENKOVÁNÍ PIVNÍCH POŘÁDEK Z ROKU 1698

Příspěvek k hospodářským dějinám Brušperku

Lenka Nováková

Pivovarnictví patřilo mezi charakteristická odvětví městského hospodářství.¹ Ačkoliv v případě Brušperku, podobně jako i v ostatních městech na hukvaldském panství, dosahovalo pouze lokálního významu a místní pivo nebylo určeno pro export, přesto tvořilo významnou část příjmů města a části zdejších populace.

Propinační právo udělovala městům vrchnost s vidinou zlepšení ekonomiky a prosperity dané lokality. V Brušperku se tak stalo na žádost samotných měšťanů v roce 1567. Privilegium olomouckého biskupa Viléma Prusinovského zároveň poukázalo na skutečnost, že městečko dosud žádných takovýchto výsad neužívalo: „...od předků našich slavné paměti k žádné vejsadnosti a obdarování, aby v temž městečku jako jiných tu městečkách okolních piva všelijaká na šenk vařiti mohli, neměli. Prosíce nás [tj. hukvaldskou vrchnost, olomouckého biskupa Viléma Prusinovského] ve vši poníženosti, abycho[m] jim z milosti a lásky naší takovou výsadnost vysadili a na to obdarování dáti ráčili. I jsouce k jejich poníženým prosbám nakloněni a jim tu milost činiti a dopouštěti ráčíme, aby v temž městečku Prunšperce [tj. Brušperku] obyvatelé mohli sobě piva na šenk všelijaká dáti vařiti a to bez naší a budoucích potomkuov našich všelijaké překážky. Však bez újmy všelijakých povinností a platů, kteréž nám od starodávna činí a

---

¹ Blíže k problematice pivovarnictví výběrově viz DANĚK, R.: Ostravské pivovarnictví v éře kapitalismu: přeměna tradiční řemeslné malovýroby v moderní průmyslovou velkovýrobu (1830 – 1948). Ostrava 2014, zejména s. 34 – 49; KORBELÁŘOVÁ, I.: Produkce piva ve městech opavského knížectví ve 2. polovině 17. a v 1. polovině 18. století. Slezský sborník 96, 1998, č. 4, s. 241–249; JANÁČEK, J.: Pivovarnictví v českých královských městech v 16. století. Praha 1959 a další.

*dávati povinni sú...*² O podporu brušperského pivovarnictví se následně zasloužili další olomoučtí biskupové, kteří rozšířili možnost prodeje piva i do okolních vsí. V roce 1580 povolil olomoucký biskup Stanislav Pavlovský Brušperku dodávat pivo do Staříče a Fryčovic, za což odváděla brušperská městská rada do vrchnostenské pokladny ročně 22 zlatých.³ Od roku 1791 směli brušperští měšťané prodávat pivo, ale také víno a kořalku i v Antonínově.⁴

Propinační právo bylo vázáno na nemovitost. Výroba a prodej piva přináležela pouze majitelům tak zvaných šenkovních neboli pravovárečných domů, kterých se v Brušperku nacházelo 44. Patřila mezi ně i radnice, a tak, podobně jako v ostatních městech na hukvaldském panství, vařila pivo i samotná obec, čímž zároveň rozhojňovala příjmy v obecní pokladně.⁵ Jednotliví měšťané se při výrobě a prodeji piva střídali po určitých časových úsecích, zvaných „pořádka“. Pivo směl v městečku šenkovat vždy pouze ten pivovarník, na kterého přišla řada v rámci pořádky. Tuto skutečnost oznamovala vícha, vyvěšená na domě, „...*pozůstávající z dlouhých hoblovaček zvláště k tomu účelu pořízených, které se svázaly, a někdy [...] byla tato vícha barevná...*“.⁶ Po ukončení pořádky majitel šenkovního domu víchu sundal. Pokud mu ovšem zůstalo z dané várky nějaké pivo, mohl jej ještě doprodat nebo darovat, ovšem již bez zmíněného domovního označení. S pořádkou se také obchodovalo. Šenkovní měšťan ji mohl prodat nebo darovat, svůj úmysl ovšem musel ohlásit představitelům města, v opačném případě mu hrozila pokuta.⁷

---

² SOKA Frýdek-Místek, fond Archiv města Brušperk, inv. č. 6.

³ SOKA Frýdek-Místek, fond Archiv města Brušperk, inv. č. 8.

⁴ SOKA Frýdek-Místek, fond Archiv města Brušperk, inv. č. 17.

⁵ Olomoucký biskup Karel z Lichtenštejna nařídil v roce 1584 Brušperku postavení radnice, která v městečku dosud scházela. Na novou budovu se měla vztahovat i pořádky pивní a vinná, z níž měly městečku plynout i další příjmy. SOKA Frýdek-Místek, fond Archiv města Brušperk, inv. č. 13. Srov. NOVÁKOVÁ VAŠUTOVÁ, L.: Města a měšťanská společnost na hukvaldském panství v 17. a 18. století. Opava 2014, s. 36.

⁶ ŠPAČEK, K.: Ze starých zápisů. Kravařsko 1946, č. 7, s. 3.

⁷ SOKA Frýdek-Místek, fond Archiv města Brušperk, inv. č. 58. JURÁK, P.: Brušperk. Nahlédnutí do historie města. Brušperk 2009, s. 56 – 57.

Zpočátku vařili šenkovní měšťané pivo doma, až z pozdější doby se objevují zmínky o pivovaru, který byl v majetku šenkýřské obce. Z roku 1636 rovněž pochází zápis o dvou majitelích sladovny v Brušperku, kde se připravoval slad.⁸ Hledání společných výrobních prostor souviselo s nárůstem pivní produkce, domácí prostředí se postupně stalo pro tyto účely nevyhovující. Ve srovnání s ostatními městy hukvaldského panství se Brušperk v roce 1752 nacházel na třetím místě, co se týče produkce piva. Ročně se zde vyrobilo 108 sudů.⁹

Vaření a šenkování piva se řídilo určitými pravidly. Aby představitelé města předešli případným sporům a dohadům, přistoupili dne 5. dubna 1698 k jejich kodifikaci. Zápis nechali vložit do městské soudní knihy, kde jej 16. ledna 1699 potvrdila městská rada v novém složení a o několik dní později i hukvaldský hejtman Maxmilián Harasovský z Harasova. „*Pořádnost strany šenkování pivních pořádek*“ o dvanácti bodech pojednává o postupu při výrobě piva, platech pivovarských pomocníků, o obchodování s pořádkou či o kontrole ze strany města. Každý nový člen šenkýřské obce se měl s řádem seznámit a dbát na jeho dodržování. Druhá část této studie zahrnuje edici celého textu, který osvětluje nejenom zákonitosti tradované uvnitř šenkýřské obce, ale je také obohacujícím příspěvkem k hospodářským dějinám města.

Ediční poznámka

Předkládaný text je čtenáři zpřístupněn formou transkripce s respektováním fonetických a morfologických zvláštností jazy-

---

⁸ JURÁK, P.: Brušperk. Nahlédnutí do historie města. Brušperk 2009, s. 56 – 57.

⁹ Nejvíce piva vyprodukovali v Místku, a to 392 sudů ročně, nejméně v Moravské Ostravě – 90 sudů ročně. ZAO, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Hukvaldy, inv. č. 72. Tamtéž, fond Velkostatek Hukvaldy, inv. č. 73. NOVÁKOVÁ VAŠUTOVÁ, L.: Města a měšťanská společnost na hukvaldském panství v 17. a 18. století. Opava 2014, s. 36.

ka.¹⁰ Použité transkripční zásady se převážně opírají o obecně přijímaná pravidla užívaná při přepisu raně novověkých pramenů. Z důvodu snadnějšího porozumění textu jsme odstoupili od původní interpunkce a nahradili ji členěním užívaným v současné době. Podobně jsme zjednodušili zdvojené souhlásky (např. ss → š), jiné přepsali v souladu s významem slova (w → v; cz → č; g, y, i → j; j → i), dvojhásku au zaměnili na ou a podobně. Veškeré autorské zásahy do editovaného textu jsou patřičně vyznačeny hranatými závorkami ([ ]).

A pořádky pivné jdou takto:

1. <i>dům radní</i>	23. <i>Václav Křivka</i>
2. <i>Matěj Kocián</i>	24. <i>Jan Kocich</i>
3. <i>Jiřík Bednář</i>	25. <i>Mikuláš Šťastný</i>
4. <i>Jiřík Janač</i>	26. <i>Pavel Neničko</i>
5. <i>Václav Volný</i>	27. <i>Mikuláš Čijanek</i>
6. <i>Václav Janáček</i>	28. <i>Jiřík Kocich</i>
7. <i>Jiřík Žurovec</i>	29. <i>Jan Výhledka</i>
8. <i>Jan Kolář</i>	30. <i>Matuš Wenzl</i>
9. <i>Jiří Macha</i>	31. <i>Jakub Puček</i>
10. <i>Matěj Jurkův</i>	32. <i>Martin Juřina</i>
11. <i>Jan Lagota</i>	33. <i>Jakub Janač</i>
12. <i>Adam Rattman</i>	34. <i>Matěj Žurovec</i>
13. <i>Jan Šváb</i>	35. <i>Jiřík Ferd[inand] Zuppa</i>
14. <i>Mika Kučerka</i>	36. <i>Jan Bednář</i>
15. <i>Šimon Letocha</i>	37. <i>Mikuláš Chlebovský</i>
16. <i>Matěj Klega</i>	38. <i>Václav Kubica</i>
17. <i>Andrýs Hřeblo</i>	39. <i>Jakub Žabenský</i>
18. <i>Jiří Parojek</i>	40. <i>Balzar Juřáček</i>
19. <i>Pavel Host</i>	41. <i>Jan Vidomus</i>
20. <i>Václav Juříček</i>	42. <i>Pavel Skotnický</i>

---

¹⁰ ŠŤOVÍČEK, I. a kol.: Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie. Praha 2002, průběžně; ROUBÍK, F.: Pravidla pro vydávání pramenů k novějším dějinám (16. – 20. století). Archivní časopis 1957, č. 7, s. 59 – 65 a další.

21. Mětušovské
22. Jakub Sasýn

43. Jan Neničko
44. Stanislav Ochraňa

Pořádnost strany šenkování pivních pořádek

Tak jakož toho pilná a důležitá potřeba poukazovala, aby nějaký jinší lepší pořádek při obci šenkýřské měste[čka] Brunšperka se zřídit mohel, tak jak od starodávna se zachovával a nyní třeba časy všechn opovržen jest byl, aby jeden každý obyvatel, předně Pánu Bohu Všemohoucímu a jeho milé, předústojné Matce Boží i všechněm milým božím svatým na tom světě sloužiti a podle toho svého povolání hleděti mohel a bližního svého, jak sebe samého miloval, vrchnosti svej milostivej povinnosti přinášející odpravoval.

Protož my purkmistr a rada na tom jsme se výnos najít hleděli, aby na potom při obci šenkýřskej dobrá pořádnost a jedno dobrovolné snešení všech pánuv šenkýři strany vaření a šenkování piva se zachovávala. Tehdy pro budoucí pamět a zachování dobrého a chvalitebného pořádku některé puncta na papír uvedli a do urbarium městského touto napsati dali, aby jeden každý šenkýř věděl, jak se na potom při obci šenkýřské chovati a čeho vystříhati a varovati má, tak jak víc následuje.

Předně: mají se dvě hodnověrné osoby z prostředku obce šenkýřské od pánuv ouřadův zvoliti a závazkem obyčejným potvrditi, kterýžto při měření sladu a kropení mají bejti. A když se pivo odvaří, mají do pivovaru povolání býti, pivo zhemovati. A jistliby se při kropení sladu nějaký nedostatek, aneb při hemování piva na pivovaře nějaký nedostatek neb fortel spatřil, mají toho ihned správu purkmistrovi a ouřadu dáti. Ouřad bude povinnen do toho vkročiti a tu věc k nápravě přivesti. Aneb zeznají-li nějaký fortel, toho, na kom by se našel, potrestati za tu jejich práci. Má se těm osobám z každého vaření piva půl vědra lehkého piva dáti a oni povinni budou na tom přestati.

Za druhé: na kterého šenkýře pořádku pivná přinde, má se časně¹¹ dobrým a hodným sladem opatřiti, tak, aby skerze jeho prohlídnúti obec šenkýřská škody nesnášela. Jestli-by se který

---

¹¹ včas

šenkýř toho dopustil a častně se se sladem nepřichystal a hodně k tomu příčiny (proč sladu nemá) nepoukázal, o takovou svou pořádku přijde; která na obec šenkýřskou připadne.

Za třetí: má se na jeden každý celý var piva sladu náležitého ječmeného dvanácte čtvrtní vrchovaté míry netlačených dáti, a takový var piva má se na dvakrát vařiti. A to proto, že pánva pivovarná malá a nebezpečná jest, aby ten, kterému se pivo vaří, do škody nepřišel. Kdo by chtěl pšeničného sladu dáti, to se jednomu každému při vůli jeho zanechává. Bud' to všechen, neb polovici, neb třetí díl, toliko pšeničný slad má se štrychem¹² měřiti a z toho má se piva předního 18 achtel z pivovaru nevykvašeného vystaviti a na lehké pivo má se dvě pánvy zvážiti dáti. Kdyby se trefilo, že by zboží příliš drahé a ve velké ceně bylo, čeho nás Pane Bože naše zachovati ráč, a šenkýř při tom vaření piva obstáti nemohel, má se při purkmistru a ouřadu ohlásiti a svú potřebu přednésti. Ouřad bude povinnen v to vkročiti, aby šenkýř při vaření a šenkování piva škody nesnášel, nýberž spokojen býti mohel.

Za čtvrté: kdy[ž] se takové pivo do sklepu sleje, má se od ouřadu purkmistrovského obhlédnutí. Bud' to ihned, jak se z pivovaru sleje, aneb jak vykvašené bude, to se jim při vůli zanechává. A takového piva, kdyby se nad toto dobrovolné snesení co více našlo, má se takové do domu radního vzíti a k tomu mají se páni šenkýři obeslati. S takovým pivem mohou činiti, jak se jim líbiti bude, to při vůli jejich se zanechává. A na to má se pozorovati bedlivě a žádnému nic v tom neprohlídati, bud' on kdo bud', vedle ouřadu přední neb poslední osoba, nebo při vaření a šenkování piva, v rovnosti mezi sebou všichni šenkýři pozůstávají. Za takovou jejich práci ouřadu purkmistrovskému vysazuje se z discreti trunček piva, který oni přijmúce od šenkyři vděčně povinni budu v tom přestati.

Za páté: co se týká lehkého piva, bude míti jeden každý šenkýř pro svou domácí potřebu jeden dvouchý džber z pivovaru do svého domu vzíti, zbytek pak na pivovaře prodati. A kdyby takového lehkého piva prodati nemohel, nemá jeho ani jednoho mázu¹³ do

---

¹² 1 štrych = 32 achtlů = přibližně 93 litrů

¹³ Jeden máz = 1,07 l

svého domu bráti, nýberž tam na pivovaře zanechati a klíče hospodáři pivovarnému od pivovaru oddati. Jestli by se při kom našlo, že by něco více lehkého piva do svého domu vzal, takové lehké pivo má se z jeho domu ihned vzíti a do špitále odeslati a obci šenkýřské za pokutu, že se vedle snesení nezachoval, jedno vědro předního piva vystaviti. A jestli by se při tom nějaký fortel spatřil a že by někdo z (!) někým nějakú domluvu na škodu šenkýři šel a na stranu nějaké lehké pivo buďto k přátelům svým snositi neb ututlati mínil, takový šenkýř, na koho by se to proneslo, v moci šenkýřské se zanechává. A jestli-by se při tom nějaký veliký nesvár neb hanění a na cti komu uražení od takového přistoupníka stal, takový má se od ouřadu vedle zasloužení jeho potrestati. A z něho složené pokuty polovici na dům Boží potáhnouti a druhu polovici na opravu městského pivovaru obrátiti.

Za šesté: má městská míra od starodávna vyměřená se z panův šenkýři nacházeti a podle tej míry má se pivo nalívati. Konvice cejchovaná má tři mázy míry moravské v sobě snášeti, a na tu cejchovanu má se od šenkýři pivo jak domácím, tak přespólním nalévati. A jestli by se některý šenkýř dopustil a pivo na menší míru nalíval, neb nedolíval, takový má se vedle jeho provinění při právě rychtářském potrestati a takovou pokutu k temu složi[ti] ku zdejšímu Chrámu Páně bude povinnen pan rychtář odeslati. A jestli by se toho buďto purkmistr, neb rychtář, aneb kdokoli z ouřadu dopustil, a nespravedlivě míry užíval, takový má dvojnásobní pokutu složit, a to proto, že ze sebe zlý příklad dal, má je jiné trestati a sám se takových nepravostí dopustil. A jestli by se na odpor stavěl, má se od pánův šenkýři při Vrchnosti milostivé na takovou osobu žalovati, a že se vedle dobrovolného snesení šenkýřského chovati nechce, za spomožení spravedlnosti Božské Vrchnosti Milostivej žádati.

Za sedmé: má jeden každý šenkýř purkmistrovi časně zprávu dáti, kdy by se druhomu šenkýři zaporučiti mělo, kterého pořádka nastoupí, kdy má slad kropiti dáti a pivo vařiti. Tak, aby na studených časech, kdy se slad kropiti dá, vždyckny 4 achtele piva ten šenkýř, který šenkuje, měl, na teplých časech toliko 2 achtele ve sklepe aby bylo. A na to má se pozorovati, aby se v neděli svatú aneb den Panny Marie, neb apoštolský svátek, takové pivo nevařilo, tím méněji z pivovaru domů nosil[o], nebo nevíme, proč nás

Bůh Všemohúcí mnohými nedostatky, nemocmi, vojnamí, hladem, ohněm, povodněmi trestati ráčí. Kdyby pak ale toho jistá příčina byla a jinačež bejtí nemohlo, že by se muselo v neděli svatou, neb den Panny Marie, neb apoštolský svátek pivo vařiti, neb domů nositi, to se má s jistým vědomím dvojí ctihodného pana faráře zdejšího státi.

Za osmé: ty jisté osoby, kteří pivo vařiti budou, mají ponejprv při ouřadě purkmistrovském z přítomnosti pánův šenkýři přísahou zavázání býti a co šenkýřské snesení a přísaha jejich v sobě obsahuje, to zachovati povinni budou. Tak aby jednomu každému, jak chudobnému, tak bohatému, při kropení sladu, z vaření piva, bedlivý pozor dali, aby se na daru božím, skrz jejich prohlídnutí žádná škoda nestala a chudobná obec šenkýřská do škody nepřišla, neb nepřicházela. A jednomu jak druhému v rovnosti vedle výsady na pivovaře piva navařiti a vystaviti povinni budou, za kteroužto jejich práci bude povinnost jednoho každého šenkýře jim na penězích takto platiti: totiž přednímu stárkovi od celého varu 18 českých groší a dva džbery lehkého piva, druhému pomocníkovi od celého varu 12 českých groší a džber lehkého piva, nošce, která tam na pivovaru pomáhá, peněz od celého varu 4 české groše a džber lehkého piva. K tomu se jim všem vespolek piva jak s kropením sladu, tak s vařením od celého varu dávati bude 18 mázův a páleného dva žydlíky¹⁴ a k tomu vychování vedle skrovnosti až se pivo do sklepu svozí. Jestliby komu zaumyslně, aneb svou neopatrností, buďto při kropení sladu neb vaření piva jakú škodu učinili, aneb co buďto ze sladovně neb z pivovaru odstraniti chtěli, neb odstranili, a takovou učiněnou škodu bude se k nim hleděti, a oni povinni budou to vynahraditi, neb zaplatiti, a trestání podle provinění jejich podstoupiti.

Za deváté: bude moci jeden každý šenkýř na svůj dům přicházející pořádku vedle své libosti komu se jemu líbiti bude prodati, neb darem dáti, avšak takový prodej má se při ouřadě purkmistrovském oznámiti. A jestli páni ouřadové takový prodej a kup za slušné uznají, mají to pro paměť na papír uvéstí dáti, a to proto, aby z toho nějaké různice nepovstala. Avšak jeden druhého šenkýř nemá předkupovati. Jestliže by který šenkýř se toho dopustil a svůj

---

¹⁴ 1 žejdlík = přibližně 0,48 litru

pořádku potejně prodal a potom z toho nějaká různice a hamar povstal, takoví oba dva za svůj výstupek při ouřadě purkmistrovském mají potrestání býti.

Za desáté: má jeden každý šenkýř pivo náležitě vypravené, svobodně víchy užívaje, šenkovati. Na kteréžto šenkování výsada se činí takto, na tři díly neb klasy ročně, totiž začnouce od svatého Martina až do ostatku masopusta vysazuje se pět týhodní celý var šenkovati, od ostatku masopustu až do svatého Ducha vysazuje se šest týhodní na celý var, od svatého Duchu až do svatého Martina vysazuje se osum týhodní na každý var, to se rozumí těch 18 achte-lí. Kdyby se trefilo, že by který šenkýř takového piva vedle vysaze-ného času nevyšenkoval a jiného šenk nastoupil, takové nevyšenko-vané pivo bude moci bez víchy vedle své vůle šenkovati, neb zleviti, neb do frejunku zavřítí, neb darmo, komu se jemu líbiti bude dáti a jako ze (!) svým vlastním postupovati moci bude.

Za jedenácté: kdy[ž] se který novotný soused za měšťana dosta-ne a za šenkýře mezi obec šenkýřskou přijatý bude, má se jemu od purkmistra a ouřadu toho dobrovolné šenkýřské snesení přechísti, aby bedlivě poslouchal, kterak na potom mezi jinými šenkýři se chovati a čeho varovati má. Tak aby skerz nějaké přehlídnutí, aneb svovolně z pořádku městského a šenkýřského nevykráčel, a z toho výmluvy neměl, jak se na potom při vaření a šenkování piva chova-ti měl, že nevěděl.

Dvanácté: naposledy, že toto naše dobrovolné šenkýřské snese-ní připovídáme všichni ve spolek tak, jak v sobě obsahuje, zachova-ti, toliko to sobě i budoucím potomkům našim v moci zanecháváme. Kdybychom my neb potomci naši seznali, že by nám k lepšímu sloužití mohlo, abychom jinší snesení mezi sebou učinili, jak ty jisté pořádky dojdou, jak se na domě Václava Křivky zajaly a na domě Matěje Kučery docházejí, buďto po půl varu jeden každý aby vyva-řiti a šenkovati dal, anebolišto méněji neb víceji, to všechno v moci naši šenkýřské sobě zanecháváme. I taky na potvrzení neb upevnění toho jsme se některé osoby na místě a s vůlí všech pánův šenkýři do toho dobrovolného snesení svými vlastními rukami, že to zachovati chceme, podepsali. Stalo se v domě radním městečka Brunšperka dne 5. Aprilis 1698 za purkmistra Pavla Hostě, rychtáře Matěje

Žurovce, radních Jiříka Machy, Mikoláše Chlebovského, Pavla Neničky a Václava Volného.

Jan Vidomus

Jiřík Novák

Václav Pur

Matěj Kučer

Jan Orlik

Jan Reček

Thomas Žurovec

Jest dnes dule psaného datum tu v domě radním za nynějších pánův ouřadův, jakžto purkmistra Pavla Hostě, Jiříka Machy, Mikoláše Chlebovského, Jana Vyřaly i Václava Juříka takové snesení pánův šenkýři s vůlí i u přítomnosti všechných shromážděných těchž pánův šenkýři, jak přísluší schválené i od nadepsaných k tomu zřízených osob podepsané: Datum v domě radním městečka Brunšperka dne 16. January A[nno] 1699

Na takové šenkýřské snesení jest ratificati takto:

Když dne 24. January obnovení v městečku Brunšperku sem držel, předstoupili přede mne šenkýři pivní a žádali, abych jejich snesení, které tuto stojí, potvrdil. Kdež na jejich žádost tak učiním a takové snesení jim schvaluji a ratificíruji. Signatum na Hochvaldech dne 24. January 1699

Maximilián Harasovský z Harasova, v ten čas hejtman hochvaldský

NZ: originál toho snesení jest v schování při milost[ivě] obdarov[é] cahse obecní

Pivní pořádku Pivne gdań Catta

1. Simeon Adony	Wacław Kozioła. 23
2. Matieg Łocian	Jan Kozioł. 24
3. Piotr Łocian	Mikołaj Kozioł. 25
4. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 26
5. Wacław Łocian	Mikołaj Kozioł. 27
6. Wacław Łocian	Piotr Kozioł. 28
7. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 29
8. Jan Łocian	Matieg Kozioł. 30
9. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 31
10. Matieg Łocian	Matieg Kozioł. 32
11. Jan Łocian	Jan Kozioł. 33
12. Adam Łocian	Matieg Kozioł. 34
13. Jan Łocian	Piotr Kozioł. 35
14. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 36
15. Piotr Łocian	Mikołaj Kozioł. 37
16. Matieg Łocian	Wacław Kozioł. 38
17. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 39
18. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 40
19. Jan Łocian	Jan Kozioł. 41
20. Wacław Łocian	Jan Kozioł. 42
21. Piotr Łocian	Jan Kozioł. 43
22. Jan Łocian	Wacław Kozioł. 44

SOCIÁLNÍ CHUDOBA TEXTILÁKŮ V POBESKYDÍ

Vilém Vlk

Textilní dělnictvo v Pobeskydí nemělo nikdy na různých ustláno a zažívalo často situace, které ilustrovaly pozdější tvrzení o kruté existenci nuzného proletariátu pod kapitalistickým režimem. Svědectví vydávají i dobová periodika, například krajský "Dělnický deník", uveďme si příklady z jeho stránek v roce 1925.

5. února – Došlo k nečestnému jednání fabrikantských přísluhovačů ve všech textilkách na Frýdecko-Místecku. U firmy Neumann rozšířil jeden člen sociálně demokratické strany letáčky, kterými chtěl nabádat dělnictvo, aby protestovalo u továrníka proti nové kolektivní smlouvě zaměřené ke snížení mezd a životní úrovně dělnictva. Tento dělník byl zjištěn tzv. "špicly"-přísluhovači továrníka Neumanna a na hodinu vypovězen z práce.

11. července – Firma Munk a synové ve Frýdku propustila pro nedostatek práce 20 dělnic. Přitom je zajímavé, že firma nutí ostatní dělníky, aby pracovali přes čas a ve svátky. Když dělníci odmítají, že je dosti dělníků, kteří jsou nezaměstnaní, tu odpovídají fabrikanti, že pro jeden nebo dva měsíce nestojí zato přijímat nové síly.

Obdobně je tomu i u firmy Landsberger ve Frýdku, kde dělníci musí rovněž pracovat denně přesčas a o svátcích, ale na bráně závodu je tabule "Nepřijímá se!" Když se agitovalo mezi dělnictvem, aby se pracovalo ve svátek, oslavující Mistra Jana Husa, dělnictvo odmítlo nastoupit s tím, že je to zákonem uznaný svátek. Zaměstnavatelé však pohrozili, že kdo nenastoupí do práce, srazí mu jeden den z dovolené. Velká část do práce však nepřišla.

21. srpna – Ve schůzi závodního výboru firmy A. Landsberger ve Frýdku učinili zástupci zaměstnavatele návrh, aby se zřetelem na dobrou konjunkturu závodu byla pracovní doba zvýšena ze 48 hodin na 54 hodin týdně. Zástupce MVS s. Kusý ihned protestoval proti prodloužení pracovní doby s připomínkou, že před několika dny firma propustila několik dělníků s odůvodněním, že je nedostatek práce. Tomuto jednání byli přítomni z 11 členů závodního výboru jen 4 členové, tak předseda Kusý podal návrh, aby o tom

rozhodli všichni dělníci. Zaměstnavatel tento návrh odmítl, že do toho dělníci nemají co mluvit.

8. října – Stejně jako dělnictvo ve východočeských textilkách, tak také textiláci frýdecko-místeckého okresu podali na schůzi v Německém domě v Místku své požadavky, týkající se jednorázové výpomoci. Dělníci žádali podle kategorie výpomoc ve výši 220, 240, až 300 korun. Po delší době prohlásili zástupci podnikatelů, že jsou ochotni vyplatit dvě třetiny již povoleného příplatku ve výši od 20 korun pro učně, až do 150 korun pro živitele rodiny, mající nejméně 4 děti. Dělníci odmítli tuto nabídku jako nevyhovující. Na to prohlásili zástupci fabrikantů, že k vyšší nabídce nemají oprávnění, proto bylo jednání skončeno bezvýsledně. Hnutí za vyšší požadavky postihlo asi 4000 dělníků.

25. prosince – Firma Preis, tkalcovna v Dobré u Frýdku, dluží celkem na daních tři sta tisíc korun, ač tato firma neuznává zákonem stanovenou pracovní dobu 8 hodin denně a nutí dělnictvo pracovat od 7 hodin ráno do 6 hodin večer. Také v této továrně se nepodnikají kroky, aby dotyčná firma byla donucena platit dlužné daně.

30. prosince – Pod tlakem stále stoupající drahoty rozhodlo se textilní dělnictvo na Frýdecko-Místecku žádat zvýšení mezd. Toto hnutí je spontánní a veškeré dělnictvo postupuje solidárně. Zástupci dělnictva podali požadavky na zvýšení mez o 17 %.

Sociální případy dělnictva

„Frýdecká nemocenská pokladna“ - jak jí říkají dělníci, neuznávala výhody svých pojištěnců. Padesátiletá žena T. H. byla už delší dobu tak povážlivě nemocná, že nemohla sama docházet pro nemocenskou podporu, na kterou museli dělníci v nemocenské vždy dlouho čekat. Proto posílala pro těchto pár korun svého chlapce. Jednou jí nebyly peníze vůbec vyplaceny s poukazem na to, aby si přišla pro ně nemocná sama.

Když se nemocná s velkými obtížemi dostavila, byla předvedena před šéflékaře, který jí řekl, aby předpažila ruce. Když tak učinila, řekl, že je schopná práce. I když slabá, nastoupila druhého dne

do práce, ale při schůzi se tak vysílila, že musela být dopoledne odvezena kočárem domů.

Druhý podobný případ se stal dělnici M. V., které utrl textilní stroj kus prstu. Po několika týdnech ji uznal lékař schopnou práce, ač i mistr v továrně uznal, že nemůže s obvázaným prstem svazovat tenké nitě a jinou práci pro ni nemá. A následek: dělnice pracovala půl dne, zavadila prstem o nějaký předmět a nemohla dále pracovat. Musela několik o týdnů zůstat déle doma závislá na bíd-né nemocenské podpoře.

Textilní dělnictvo v Pobeskydí se proto muselo organizovat v dalších letech i formou protestních stávek, nejvíce v letech 1931-1932.

STATEČNÍ TEXTILÁCI V POBESKYDÍ

Vilém Vlk

Když jsem byl v zaměstnaneckém poměru v národním podniku Slezan ve Frýdku-Místku od roku 1945-1990 jako normovač, plánovač, skladník a v dalších profesích, vykonával jsem i určitou dobu funkci redaktora podnikového časopisu „Bezručův textilák“ s tím, že jsem se i zabýval historií textilnictví v Pobeskydí. Ve spolupráci s tehdejšími řediteli Okresního archivu ve Frýdku-Místku Bohdanem Horákem, jsem si zapůjčil několik ročníků tisku „Dělnický deník“, zejména ročník 1932 a 1933, ze kterého jsem čerpal informace o průběhu dělnických textilních stávek v našem městě a okolí. Část z nich jsem pak zapisoval do kroniky podniku a jejich shrnutí uvádím v následujícím textu.

Bída a třídní útlak hladovějícího lidu pod Beskydami v době předmnichovské republiky dospěly do krizového stavu v letech 1931-1933, kdy zejména pracující v železárnách v Karlové huti a v textilkách na Frýdecko-Místecku zakusili sami na sobě důsledky kapitalistického řádu v jeho tehdejší podobě.

Nejlépe si tato hladová léta připomínáme na příkladu textilního dělnictva ve frýdecko-místeckých, raškovických a frenštátských textilkách. Toto dělnictvo v Pobeskydí se ocitlo počátkem roku 1932 ve velmi vyhrocené fázi zápasu, kterému se tenkrát říkalo třídní boj. Nejlépe tuto situaci mezi textiláky pod vedením Rudých odborů vystihují chronologicky sestavené údaje podle zpráv z denního tisku.

Dne 7. ledna 1932 zastavili práci dělníci továrny firmy Munk ve Frýdku a zúčastnili se jednogodinové demonstrační stávky proti chystanému zastavení závodu a připravenému propuštění 136 dělníků. Tou dobou oznámila také sousední firma Elzer v Místku chystané zastavení práce v tkalcovně. Rovněž továrník Landsberger v Místku snížil ještě před novým rokem bez jakéhokoliv předběžného oznámení mzdy dělníkům o 10% a zdůvodňoval to úvěrovými potížemi.

Stávkující textiláci vyslali proto deputaci na okresní úřad a žádali, aby bylo v textilkách pokračováno v práci. Okresní úřad

však odmítl vyhovět jejich žádosti, avšak pod tlakem dělnických demonstrací bylo docíleno aspoň toho, že okresní soud nedal souhlas k propuštění členů závodního výboru, což chtěla uskutečnit frýdecká firma Munk.

Dne 16. února 1932 zastavila výrobu ve Frýdku firma Neumann přesto, že dostala od státu objednávku na čtyřicet tisíc metrů tkani-ny. Vedení továrny však prohlásilo, že práci nezahájí, neboť prý to nestojí za to! Do čela boje proti chystanému zastavení továrny se postavili komunisté a na návrh závodní organizace musela frýdec-ká městská rada zakročit u okresního soudu.

Dne 6. března 1932 se konal ve Frýdku veřejný projev v rámci oslav Mezinárodního dne žen. Zúčastnilo se ho více než 300 žen, převážně textilaček. Veřejný projev byl nejdříve okresním úřadem zakázán a byl povolen až těsně před jeho uskutečněním. Na tomto aktivu referovala soudružka Šnajdrová a místní soudruzi. Do deba-ty, která se po referátech rozvinula, zasáhlo 6 dělnických žen, které ukázaly, že velmi dobře chápou současnou situaci a nutnost spo-lečného boje všech textilních dělníků proti továrníkům.

Dne 4. dubna 1932 se uskutečnilo ve Frýdku jednání závodního výboru s ředitelstvím továrny Munk, protože firma chtěla snížit mzdy o 10%. Dělnictvo očekávalo výsledek jednání na dvoře to-vární budovy, aby tak dalo najevo, že se plně staví za členy závod-ního výboru, kteří prohlašovali, že nesmí dojít ke snížení mezd. Při jednání nebylo však dosaženo dohody, protože firma trvala na svém rozhodnutí.

Ve středu 20. dubna 1932 dala správa Neumannovy tkalcovny ve Frýdku výpověď 100 dělnicím. Tkalcovna měla skončit práci 30. dubna. Vedení továrny prohlásilo, že pro nedostatek objedná-vek celou tkalcovnu ruší a proto je také nuceno propustit kvalifiko-vané dělnice. Tehdy na straně továrníků byly okresní a krajské úřady buržoázní republiky i živnostenské inspektoráty a na straně dělnické třídy stály organizace KSČ, Rudé odbory a především dělničtí vůdcové a poslanci KSČ, kteří na dělnických shromáždě-ních podporovali a organizovali společný boj dělnictva. Mezi nimi byli známi poslanci Gustav Kliment, K. Sliwka, Marie Čížinská, A. Šnajdrová a další.

Dne 25. května 1932 jednala rozhodčí komise o požadavku ředitelství Neumannovy textilky ve Frýdku, které chtělo propustit členy závodního výboru. Tento požadavek firmy měl zcela provokativní ráz. Při jednání se velice ostře střetl zástupce Rudých odborů se zástupcem textilních továrníků dr. Feiglem, který prohlásil, že požadavek propuštění odvolá, když odvolají dělníci stávky a demonstrace. Protože však nedošlo k dohodě, odročilo se jednání na úterý 31. května.

Dne 24. června 1932 oznámila firma Neumann ve Frýdku, že zastavuje práci celého provozu závodu a pravděpodobně již práci více nezahájí. Původně pracovalo v této továrně 950 dělníků, v poslední době však již jenom polovina. Všichni dělníci byli z práce vypovězeni a byli zároveň „ujištěni“ že „jinde práci nedostanou.“ Také 24 úředníků firmy mělo opustit závod 30. června. Firma zamýšlela celou továrnu likvidovat, byty a pozemky hodlala rozprodat a tovární objekty pronajmout. V případě, že by se to podařilo, měla rozprodat také stroje.

V týdnu od 20. do 30. srpna 1932 se dostavili do Frýdku zástupci Baťových závodů ve Zlíně a prohlíželi si tovární objekty frýdeckých textilek, které zastavily práci. Zvláště se jim prý zamlouvaly objekty firmy Munk a vyjednávalo se o jejich odprodeji Baťovi. Uvažovalo se prý o obnovení výroby, ovšem tentokrát pro Baťu. Současně měla dostat větší objednávku ze Zlína také firma Landsberger. Textiláci se však domnívali, že Baťa uvažuje o zavedení své výroby ve Frýdku jenom proto, že počítá se zbědovanými poměry zdejšího dělnictva.

Také dělnictvo textilních závodů v Raškovících žilo v těžkých existenčních podmínkách. Továrna úpravy tkanin – bělidlo firmy KirchofComp. pracovalo omezeně přes letní sezonu. Dělníci měli za 14 dnů na výplatu jenom 36 Kč. Mzdy v tomto závodě činily 1,50 Kč na hodinu. Chudému horskému lidu však i to málo byla dobrá pomoc. V továrně nebyl závodní výbor.

Dne 18. září 1932 dala textilní továrna Jana Elzera v Místku zaměstnávající 570 dělníků a dělnic, výpověď 153 pracovníkům a 6 mistrům zaměstnaných v tkalcovně. Firma prohlásila, že k výpovědi sáhla proto, že měla nedostatek objednávek a značné množství zboží na skladě. V sobotu 17. září tu odpracovaly dělnice

svoji poslední směnu. I na tento závod dolehla velká hospodářská krize, která se jako lavina šířila v textilkách v Pobeskydí.

Dne 23. září 1932 se dověděla veřejnost ve Frýdku z Dělnického deníku, že starosta města Dokulil a celá městská rada prosazují na ministerstvu národní obrany prostřednictvím tam vyslané deputace, aby byli do dělnických ubikací Neumannovy textilní továrny nastěhováni vojáci 8. dělostřeleckého pluku z Českého Těšína.

Dne 13. prosince 1932 se sešli večer nezaměstnaní z Frýdku na velké schůzi za účasti 300 osob, mezi nimiž tvořilo větší část textilní dělnictvo. Byly tu stanoveny dělnické požadavky a usneseno uspořádat příští den hladový pochod na obec a okres. A skutečně podle usnesení včerejšího aktivu, začal se druhý den ráno radit na náměstí 28. října pochodový proud nezaměstnaných, kteří jednotně, za volání hesel, pochodovali ke starostovi, k němuž pak byla vyslána delegace, uvedená městským radním s. Chýlkem. Deputace žádala pro nezaměstnané vánoční výpomoc.

A dne 20. prosince 1932 byl uskutečněn hladový pochod ze všech vesnic frýdeckého okresu. Vedl na okresní úřad, kde se jak nezaměstnaní, tak pracující celého okresu domáhali zlepšení svých životních poměrů. Nejsilnější proud v počtu asi 300 osob přitáhl ze Šenova a Bartovic. Další velké proudy lidí přišly ze směru od Bludovic, Bašky a všech ostatních obcí na Frýdecku. Všechny proudy se srazily asi v 10 hodin dopoledne v počtu více než 1000 účastníků před budovou okresního úřadu. Sem se dostavil také člen zemského zastupitelstva s. J. Kotas.

Demonstrace a hladový pochod roku 1932 ukázaly sílu proletariátu na Frýdecko-Místecku ve 30. letech a potvrdily těžkou hospodářskou situaci kapitalistické společnosti předmnichovské republiky. Frýdecko-místečtí textiláci si uvědomovali, že jedině ve společném postupu pod jednotným vedením a v cílevědomém, ukázněném boji, je záruka prosazení jejich požadavků, avšak ne vždy a všude se jim to ve 30. letech dařilo.

**POZŮSTALOSTNÍ SPISY Z FRÝDECKÉHO PANSTVÍ Z 20. – 30. LET
19. STOLETÍ ULOŽENÉ V ZEMSKÉM ARCHIVU V OPAVĚ
(INVENTÁRNÍ SOUPIS – II. ČÁST)**

Radek Lipovski

V druhé části seznamu pozůstalostních spisů jsou postupně akta z vesnic: Raškovice, Krásná, Skalice, Janovice, Lubno, Malenovice, Staré Hamry, Nová Ves, Pržno, Baška, Staré Město, zámecká jurisdikce ve Frýdku a Panské Nové Dvory. Tím byla završena skupina spisů z 20. a počátku 30. let, na což navazuje kartonem 104 nová skupina z 30. let, sahající zhruba do počátku 40. let 19. století. Znovu se tedy objevily spisy pro lokality: Lískovec, Sedliště, Bruzovice, Kaňovice a Pazderna. Řazení těchto spisů už bylo ovšem prováděno jinak. Jednotlivá akta už nebyla vkládána do přehledných složek a uspořádání bylo prováděno abecedně podle příjmení zesnulého. V novém systému se objevilo podstatně větší množství tzv. vacat. Není bohužel jasné, zda spisy opravdu scházejí, nebo zda pod některými čísly nikdy nevznikly. Pro každé písmeno abecedy musel být dán určitý prostor (určité množství spisových čísel) a je tedy otázkou, zda to nevedlo k situaci, že pro některá spisová čísla nebyly spisy. Nepochybně se však řada spisů ztratila po jejich odebrání k různým soudním jednáním, většinou asi až po polovině 19. století. V některých případech o tom informují zprávy o převzetí spisu, ale nemusely být vypsány vždy.

K předchozímu rozboru sociální skladby zůstavitelů pozůstalého majetku lze ještě dodat, že poměrně často se ve 30. letech začali objevovat dočasní držitelé gruntů, označovaní nejčastěji „Zuhälter“ nebo „Aushälter“. Většinou v případě sirotčích usedlostí, jež oprávnění dědici nemohli pro nezletilost převzít, se na takový grunt osadil dočasný hospodář, aby usedlost nezpustla. Mohl být manželem vdovy po bývalém hospodáři, dočasnou držitelkou se mohla stát i sama vdova, ale mohlo se jednat i o zcela cizího hospodáře, který si na statek přivedl vlastní rodinu. Samozřejmě pak po převzetí gruntu právoplatným majitelem musel z usedlosti odejít a hledat si jiné útočiště, pokud se nedohodl s novým hospodářem na setrvání v podruží, popř. na výměnku.

V tomto soupisu se objevuje poměrně hodně pasekářů, protože zde jsou uvedeny spisy osob z Malenovic a Starých Hamrů. K jejich sociálnímu rozdělení a označení jsem uvedl určité principy v první části.

Uložení spisů:

Zemský archiv v Opavě, f. Vs Frýdek, Poddanské pozůstalosti, inv. č. 98.

- karton 96:

- 803) vacat
- 804) Magdalena Tomášková (1829), svobodná dcera podruha ze Skalice Jana T., Raškovice
- 805) vacat
- 806) vacat
- 807) Jan Kaňák (1829), dom. chalupník, Raškovice
- 808) Josef Skapa (1829), soupežník rustikálního gruntu, Raškovice
- 809) Magdalena Ručková (1830), manželka výměnkáře Jakuba R., Raškovice
- 810) Martin Bůžek (1830), výměnkář, Raškovice
- 811) Marianna Valchářová (1830), výměnkářka, Raškovice
- 812) Josef Chovanec (1830), svobodný chalupník a obchodník s máslem, Raškovice, rozsáhlý spis
- 813) Veronika Baheníková (1830), rust. chalupnice, Raškovice
- 814) Magdalena Válková (1830), podruhyně, dcera po Josefu V., Raškovice
- 815) Veronika Šebestová (1830), výměnkářka, Raškovice
- 816) Veronika Válková (1830), svobodná dcera rust. chalupníka Jana V., Raškovice
- 817) Josef Velčovský (1830), dom. chalupník, Raškovice
- 818) Marianna Tošonovská, resp. Ščůrková (1830), podruhyně, Raškovice
- 819) Šimon Marijka (1830), rust. chalupník, roz. v Turzovce, Raškovice
- 820) Magdalena Měrková (1830), výměnkářka, Raškovice
- 821) Veronika Skotnicová (1830), manželka rust. chalupníka Jakuba S., Raškovice
- 822) Marianna Svrčinová (1831), výměnkářka, Raškovice
- 823) Marianna Žišková (1831), manželka podruha Ondřeje Ž., Raškovice
- 824) Marianna Sekyrková (1831), podruhyně, Raškovice
- 825) Barbora Kuboňová (1831), výměnkářka, Raškovice
- 826) Jan Mruzik (1831), podruh, Raškovice
- 827) Barbora Denicová (1831), podruhyně, Raškovice

- 828) Josef Limok (1831), výměnkář, Raškovice
- 829) vacat
- 830) vacat
- 831) Barbora Hlistová (1831), manželka chalupníka Josefa H., Raškovice
- 832) Magdalena Šebestová (1831), podruhně, Raškovice
- 833) Veronika Mikolášová (1831), nezletilá dcera po dom. chalupníkovi Josefu M., Raškovice
- 834) Veronika Pavlásková (1831), výměnkářka, Raškovice
- 835) vacat
- 836) vacat
- 837) Rozina Tošonovská (1831), nezletilá dcera po výměnkáři Josefu T., Raškovice
- 838) František Měrka (1831), nezletilý syn po vdově Magdaleně M., Raškovice
- 839) Barbora Bělicová (1831), podruhně, Raškovice
- 840) Ondřej Rudel (1831), svobodný muž, řezník, Raškovice
- 841) Anna Velčovská (1831), výměnkářka, Raškovice
- 842) Jiří Šebesta (1831), svobodný čeledín ve Lhotách, syn Jakuba Š., rust. chalupníka z Raškovic, sebevražda
- 843) Josef Štíba (1831), propuštěný granátník, Raškovice
- 844) Rozina Skapová (1831), manželka podruha Ondřeje S., Raškovice
- 845) Jan Kaňák (1831), dom. chalupník, Raškovice
- 846) vacat
- 847) Barbora Ščostková (1832), manželka Ondřeje Š., Raškovice
- 848) Barbora Adámková (1833), podruhně, Raškovice
- 849) Veronika Nováková (1833), manželka Ondřeje N., Raškovice
- 850) Anna Kuboňová (1833), manželka podruha Antonína K., Raškovice
- 851) Marianna Školová (1834), rust. chalupnice, Raškovice
- 852) Anna Malcharová (1834), výměnkářka, Raškovice
- 853) Jakub Tumlíř (1834), výměnkář z Morávky, Raškovice
- 854) Tomáš Mruzek (1834), výměnkář, Raškovice
- 855) Jiří Pachlopník (1835), výměnkář, Raškovice
- 856) Jiří Koval (1827), rust. chalupník, Raškovice
- 857) vacat
- 858) Ondřej Škola (?), je sdělení o vyjmutí pro adjunkta Míčka (1851), Krásná
- 859) vacat
- 860) Josef Osiný (1826), výměnkář, Krásná
- 861) Jan Tošinovský (1826), výměnkář, Krásná
- 862) Anna Chlopčíková (1826), vdova po rust. chalupníkovi Ondřeji Ch., Krásná
- 863) Jakub Tošinovský (1826), podruh, Krásná
- 864) Anna Hodulová (1826), vdova po výměnkáři Martinu H., Krásná

- 865) Jiří Kuboň (1826), výměnkář, Krásná
- 866) Veronika Bůžková (1828), výměnkářka, Krásná
- 867) vacat
- 868) Ondřej Liška (1828), svobodný velkochalupník, Krásná
- 869) Hedvika Žiškova (1828), vdova po výměnkáři Josefu Ž., Krásná
- 870) vacat
- 871) Anna Botorová (1829), podruhně, Krásná
- 872) Martin Pavlásek (1829), výměnkář, Krásná
- 873) Barbora Drabinová (1829), výměnkářka, Krásná
- 874) Magdalena Valasová (1830), výměnkářka, Krásná
- 875) Marianna Tesarčíková (1830), výměnkářka, Anna Tesarčíková (1830), její nezletilá dcera, Krásná
- 876) Ondřej Jurok (1830), výměnkář, Marianna Juroková (1830), jeho manželka, Krásná
- 877) Jan Osina (1830), podruh, Krásná

• karton 97:

- 878) Anna Žiškova (1830), nezletilá dcera po Matěji Ž., rust. chalupníkoví, Krásná
- 879) Ignác Liška (1831), výměnkář, Krásná
- 880) vacat
- 881) Jan Paseka (1831), velkochalupník, Krásná
- 882) Josef Buzek (1831), podruh, Krásná
- 883) Martin Hadašok (1835), dom. chalupník a mlynář, Krásná
- 884) Martin Duži (1815), rust. chalupník ve Skalici, zemřel u vojska
- 885) Jiří Vavřík (1820), rust. chalupník, Skalice
- 886) Jan Mikoláš (1821), syn Jana M., rust. chalupníka, Skalice
- 887) Barbora Přaslinská (1822), manželka rust. chalupníka Martina P., Skalice
- 888) Josef Nytra (1822), podruh, Skalice
- 889) Josef Koval (1823), svobodný, rust. chalupník, Skalice
- 890) Jiří Polách (1823), výměnkář, Skalice
- 891) Veronika Muroňová (1823), manželka svobodného sedláka Antonína M., Skalice
- 892) Ignác Černý (1823), kaplan, Skalice
- 893) Magdalena Hovjadská (1824), podruhně, žebračka, Skalice
- 894) František Gucký (1824), výměnkář, Skalice
- 895) Josef Chovanec (1824), rust. chalupník, Skalice
- 896) Jiří Moškuř (1824), svobodný, mladší tovaryš (mládek), Skalice
- 897) Anna Ondračková (1824), manželka rust. chalupníka Tomáše O., Skalice
- 898) Marianna Petrášová (1824), výměnkářka, Skalice
- 899) Josef Bezecný (1824), výměnkář, Skalice
- 900) Ignác Juroš (1824), výměnkář, Skalice
- 901) Anna Peterková (1825), výměnkářka, Skalice

- 902) Jan Ševčík (1825), výměnkář, Skalice
- 903) Marianna Zedková (1825), výměnkářka, Skalice
- 904) Bernard Skulina (?), farář, Skalice, jen soupis a likvidace pohledávek
- 905) Josef Michna (1825), výměnkář, Skalice
- 906) Matěj Šebesta (1826), výměnkář, Skalice
- 907) Jan Vilček (1826), rust. chalupník, Skalice
- 908) Jan Vavřík (1826), soupřežník selského gruntu, Skalice
- 909) Josef Řehák (1826), rust. chalupník, Skalice
- 910) vacat
- 911) Josef Koval (1827), výměnkář, Skalice
- 912) vacat
- 913) Rozina Chýlková (1827), výměnkářka, Skalice
- 914) Martin Přaslinský (1828), rust. chalupník, Skalice
- 915) Josef Švrček (1828), výměnkář, Skalice
- 916) Martin Mikoláš (1828), rust. chalupník, Skalice
- 917) Jan Uherek (1828), čeledín z Janovic, Skalice
- 918) Hedvika Kovalová (1828), výměnkářka, Skalice
- 919) Jan Novák (1828), výměnkář, Skalice
- 920) Marianna Vilčková (1829), vdova po výměnkáři Janu V., Skalice
- 921) Veronika Mikolášová (1829), manželka rust. chalupníka Jana M., Skalice
- 922) Veronika Ševčíková (1829), výměnkářka, Skalice
- 923) vacat
- 924) Magdalena Pavlásková (1829), vdova po podruhovi Jiřím P., Skalice
- 925) Rozina Bednorková (1829), výměnkářka, Skalice
- 926) vacat
- 927) Jan Hodula (1830), podruh, Skalice
- 928) Ignác Tkáč (1830), syn po svobodném velkochalupníkovi Ignáci T., Skalice
- 929) Marianna Bednorková (1830), manželka dom. chalupníka Františka B., Skalice
- 930) Ondřej Foldyna, recte Řečník (1830), podruh na horské louce Řepčonce v Mohelnici, Skalice, manželka Christina Sophia Enslin z města Chelm (?) u Ulmu ve Švábsku
- 931) Marianna Ondračková (1831), manželka rust. chalupníka Martina O., Skalice
- 932) Anna Fabíková (1831), podruhyň, Skalice
- 933) vacat
- 934) Václav Juroš (1832), výměnkář, Skalice
- 935) Veronika Petrášová (1832), manželka Jana P., Skalice
- 936) Veronika Mikolášová (1832), manželka Jana M., Skalice
- 937) Marianna Bednorková (1832), manželka dom. chalupníka Františka B., Skalice

- 938) Hedvika Carbolová (1833), manželka Ondřeje C., Skalice
- 939) Jan Buchta (1835), výměnkář, Skalice
- 940) Veronika Nováková (1835), manželka Josefa N., Skalice
- 941) Rozina Měrková (1835), manželka podruha Jiřího M., Skalice
- 942) Ondřej Brantal (1819), dom. chalupník, Janovice
- 943) Josef Gola (1822), rust. chalupník, Janovice
- 944) Jan Slanina (1822), výměnkář, Janovice
- 945) Hedvika Tomečková (1822), vdova po Matěji T., Janovice
- 946) František Pitucha (1823), výměnkář, Janovice
- 947) Jakub Bokaj (1824), výměnkář, resp. rust. chalupník, Janovice
- 948) Magdalena Mikolášová (1824), podruhně, Janovice
- 949) Tomáš Kuš (1824), výměnkář, Janovice
- 950) Jiří Liška (1824), výměnkář, Janovice
- 951) Josef Kopec (1824), syn po Františku K., Janovice
- 952) Magdalena Hlistová (1824), manželka výměnkáře Jiřího H., Marianna Žiškova (1824), dcera po rust. chalupníkovi Ignáci Ž. a Magdaleně Hlistové, Janovice
- 953) Martin Magdon (1824), podruh, Janovice
- 954) Josef Magdon (1824), rust. chalupník, Janovice
- 955) Marianna Mirvová (1825), výměnkářka, Janovice
- 956) Marianna Biolková (1825), manželka podruha Josefa B., Janovice
- 957) Veronika Sysalová (1825), vdova po výměnkáři Janu S., Janovice
- 958) Barbora Sedláková (1825), vdova po výměnkáři Jakubu S., Janovice
- 959) Ondřej Osiný (1825), rust. chalupník, Janovice
- 960) Barbora Kuboňová (1825), manželka rust. chalupníka Jana K., Janovice
- 961) Magdalena Carbolová (1825), vdova po výměnkáři Tomáši C., Janovice
- 962) František Magdon (1825), svobodný, čeledín, syn po výměnkáři Ondřeji M., Janovice
- 963) Martin Polách (1825), rust. chalupník, Janovice
- 964) Marianna Čurajová (1826), manželka rust. chalupníka Josefa Č., Janovice
- 965) Jakub Šnita (1826), zahradník, Janovice
- 966) Josef Šnita (1826), výměnkář, Janovice
- 967) Marianna Osiná (1826), vdova po výměnkáři Jiřím O., Janovice
- 968) Jakub Kozel (1826), výměnkář, Janovice

• karton 98:

- 969) Jiří Jurok (1826), rust. chalupník, jeho manželka Magdalena Juroková (1826), Janovice
- 970) Ondřej Lipok (1826), výměnkář, Janovice
- 971) Matěj Petroš (1826), rust. chalupník, Janovice
- 972) Barbora Furmanioková (1826), výměnkářka, Janovice

- 973) Šimon Polách (1826), rust. chalupník, Janovice
- 974) Ondřej Nalepa (1826), výměnkář, jeho manželka Veronika Nalepová (1827), Janovice
- 975) Markéta Furmanioková (1826), vdova po Tomáši F., rust. chalupníkově, Janovice
- 976) František Hoviadský (1826), rust. chalupník, Janovice
- 977) Jan Řehák (1827), výměnkář, Janovice
- 978) Josef Kozel (1827), rust. chalupník, Janovice
- 979) Jan Kolář (1827), sedlák, Janovice
- 980) Josef Stoklasa (1827), rust. chalupník, Janovice
- 981) Barbora Pavlásková (1827), svobodná dcera po výměnkáři Jakubu P., Janovice
- 982) Jiří Kozel (1827), podruh, Janovice
- 983) Ondřej Slamiok (1827), podruh, Janovice
- 984) Josef Gola (1827), svobodný chalupník, Janovice
- 985) Jan Poledník (1827), sedlák, Janovice
- 986) Valentin Slamiok (1828), rust. chalupník, Janovice
- 987) František Poledník (1828), výměnkář, Janovice
- 988) vacat
- 989) Zuzana Biolková (1828), podruhně, Janovice
- 990) Barbora Šebestová (1828), vdova po výměnkáři Josefu Š., Janovice
- 991) Jan Skotnica (1828), výměnkář, Janovice
- 992) Ignác Kuboň (1828), svobodný syn po Janu Kuboňovi z Janovic, Skalice
- 993) Anna Řeháková (1828), vdova po výměnkáři Janu Ř., Janovice
- 994) Jakub Chovanec (1828), rust. svobodný chalupník, Janovice, rozsáhlý spis
- 995) Martin Pasečný (1829), rust. chalupník, Janovice
- 996) Veronika Šostá, Barbora Šostá (obě 21. 1. 1829), svobodné dcery po rust. chalupníku Josefu Š., Janovice
- 997) Matouš Kolář (1829), podruh, Janovice
- 998) Jan Šostý (1829), svobodný čeledín, Janovice
- 999) Josef Osíný (1829), rust. chalupník, Janovice
- 1000) Barbora Gišová (1829), manželka rust. chalupníka Jana G., Janovice
- 1001) Josef Mamula (1829), výměnkář, Janovice
- 1002) Jan Gola (1829), nezletilý syn po rust. chalupníku Josefu G., Janovice
- 1003) Magdalena Juroková (1829), manželka rust. chalupníka Jana J., Janovice
- 1004) Ondřej Kozel (1829), svobodný, rust. chalupník, Janovice
- 1005) Ondřej Gola (1829), rust. chalupník, Janovice, větší spis
- 1006) Rozina Schnittová (1829), vdova po výměnkáři Josefu S., Janovice

- 1007) Veronika Kušová (1830), manželka rust. chalupníka Františka K., Janovice
- 1008) Dominik Philip (1830), vyučený soukeník, vojenský propuštěnec, 11 týdnů učitelem v Janovicích, Janovice
- 1009) Jan Petroš (1830), výměnkář, Janovice
- 1010) Magdalena Skapová (1830), výměnkářka, Janovice
- 1011) František Kočvara (1830), svobodný, sedlák, Janovice
- 1012) Jan Bednerek (1830), výměnkář, Janovice
- 1013) vacat
- 1014) Klára Přikryvková (1830), žebračka, Janovice
- 1015) vacat
- 1016) Ondřej Krkoška (1831), svobodný čeledín, Janovice
- 1017) Ignác Polách (1831), rust. chalupník, Janovice
- 1018) Rozina Pavlásková (1831), výměnkářka, Janovice
- 1019) Rozina Čvandová (1831), manželka sedláka Jiřího Č., Janovice
- 1020) vacat
- 1021) vacat
- 1022) Barbora Chovancová (1831), výměnkářka, Janovice
- 1023) František Foldyna (1831), podruh, Janovice
- 1024) Barbora Mušná (1831), manželka Martina M., Janovice
- 1025) Jan Vavřík (1832), nezletilý syn Františka V. dříve rust. chalupníka, nyní podruha, Janovice
- 1026) Matěj Maršálek (1832), výměnkář, Janovice
- 1027) Ignác Slanina (1832), nezletilý syn po Jiřím S., Janovice
- 1028) Barbora Nytrová (1832), svobodná podruhyně, Janovice
- 1029) Barbora Sputová (1832), manželka zahradníka Valentina S., Janovice
- 1030) Barbora Skapová (1833), manželka podruha Františka S., Janovice
- 1031) Marianna Golová (1833), výměnkářka, Janovice
- 1032) Rozina Chovancová (1833), manželka rust. chalupníka Josefa Ch., Janovice
- 1033) Antonín Reiss (1833), šenkýř, Janovice, rozsáhlý spis
- 1034) Jan Chovanec (1833), rust. chalupník, Janovice
- 1035) Anna Uherková (1834), manželka výměnkáře Josefa U., Janovice
- 1036) Ignác Žiška (1834), výměnkář, Janovice
- 1037) Josef Liška (1836), výměnkář, Janovice
- 1038) Marianna Jurošková (1836), vdova a podruhyně, Janovice
- 1039) Magdalena Krkošková (1836), manželka rust. chalupníka Františka K., Janovice
- 1040) vacat
- 1041) Filip Hrtoň (1806), voják c. k. průzkumného oddílu (Pionier Corps), majitel mlýna v Lubně, zemřel v hlavním špitále v Pešti
- 1042) Martin Čerňák (1812?), chalupník, Lubno

- 1043) Martin Liška (1823), výměnkář, jeho manželka Barbora Lišková (1825), Lubno
- 1044) Veronika Nalepová (1824), manželka Ignáce N., Lubno
- 1045) Barbora Pavelková (1824), výměnkářka, Lubno

• karton 99:

- 1046) vacat
- 1047) Matěj Hrtoň (1824), stolař, Alžběta Hrtoňová (1826), vdova po Matěji H., Lubno
- 1048) Martin Pohludka (1824), výměnkář, Lubno
- 1049) Jiří Kuš (1825?), výměnkář, Lubno
- 1050) Martin Velička (1827), syn po výměnkáři Martinu V., Lubno
- 1051) Martin Velička (1827), výměnkář, Lubno
- 1052) Anna Satinská (1827), výměnkářka, Lubno
- 1053) Martin Čvanda (1827), výměnkář, Lubno
- 1054) Ondřej Pavelek (1828), výměnkář, Lubno
- 1055) Jakub Satinský (1829), výměnkář, Lubno
- 1056) Barbora Dušová (1830), výměnkářka, Lubno
- 1057) Johanna Černoková (1830), manželka chalupníka Ignáce Č., Lubno
- 1058) vacat
- 1059) Vavřinec Krajčok (1830), výměnkář, Lubno
- 1060) Ignác Paseka (1830), chalupník, Lubno
- 1061) Jan Karas (1834), svobodný, zahradník, Lubno, rozsáhlý spis
- 1062) Josef Charvot (1836), sedlák, Lubno
- 1063) Jiří Popelář (1809), opatrovník nemocných z Malenovic, zemřel ve frýdeckém špitále
- 1064) Martin Chlopčík (1816), manželka Martina Ch., Malenovice
- 1065) Ignác Halenka (1818), 2 dňacký pasekář, Malenovice
- 1066) Marina Veličková (1823), manželka Fabiána V., Malenovice
- 1067) Alžběta Žídková (1823), vdova po Josefu Ž., Malenovice
- 1068) Ignác Chlopčík (1824), výměnkář, Malenovice
- 1069) Josef Kozel (1824), 3 dňacký pasekář, Malenovice
- 1070) Ignác Garbala (1824), výměnkář, Malenovice
- 1071) Josef Mohyla (1825), 1 dňacký pasekář, duševně chorý, Veronika Mohylová (1825), držitelka chalupnického gruntu, Malenovice
- 1072) Josef Drabina (1826), podruh, Malenovice
- 1073) Marina Hlistová (1826), dcera po Ignáci H., Malenovice
- 1074) Marina Drabinová (1826), vdova, Malenovice
- 1075) Ignác Šigut (1826), výměnkář, Malenovice
- 1076) Veronika Skapová (1826), vdova, Malenovice
- 1077) Jakub Holenka (1826), 3 dňacký pasekář, Malenovice
- 1078) Marina Slováčková (1827), podruhyně, Malenovice
- 1079) Magdalena Veličková (1827), vdova po Ignáci V., Malenovice

- 1080) Matěj Obluk (1827), výměnkář, Malenovice
- 1081) Magdalena Válková (1828), z Malenovic, ve službě v Bašce, pro infanticidu v kriminále v Brně, kde zemřela
- 1082) Matěj Paseka (1828), chalupník, Malenovice
- 1083) Marina Juránková (1828), chalupnice, vdova po Johannu J., Malenovice
- 1084) Anna Slováčková (1828), svobodný sirotek po Johannu S., Malenovice
- 1085) Rozina Chlopčíková (1829), výměnkářka, Malenovice
- 1086) Barbora Čajánková (1829), podruhně, Malenovice
- 1087) Veronika Paseková (1829), výměnkářka, Malenovice
- 1088) vacat
- 1089) Veronika Božonová (1829), výměnkářka, Malenovice
- 1090) Veronika Bušová (1829), výměnkářka, Malenovice
- 1091) Marianna Ručková (1830), výměnkářka, Malenovice
- 1092) vacat
- 1093) Jiří Ivánek (1831), výměnkář, Malenovice
- 1094) Anna Tribulová (1832), svobodná děvečka, Malenovice
- 1095) Magdalena Drabinová (1834), svobodná děvečka, Malenovice
- 1096) Alžběta Veličková (1835), chalupnice, Malenovice
- 1097) Marianna Drabinová (1836), výměnkářka, Malenovice
- 1098) Josef Bártek vulgo Urban (vacat)
- 1099) Ignác Večeřa (1806), Staré Hamry
- 1100) Martin Milata (1807), držitel chalupnického gruntu, Staré Hamry
- 1101) Veronika Balášová (1813), dočasná hospodyně 1 dňackého pasekářského gruntu, Staré Hamry
- 1102) Ignác Milata (1816), držitel 1 dňackého pasekářského gruntu, Marina Milatová (1822), jeho žena, Staré Hamry
- 1103) Josef Milata (1823), chalupník, Staré Hamry
- 1104) Ondřej Plesnivčák (1823), výměnkář, Staré Hamry
- 1105) Barbora Huserová (1823), vdova po Ignáci H., Staré Hamry
- 1106) Anna Pobudová (1823), vdova po Martinu P., Staré Hamry
- 1107) Blažej Židek (1823), chalupník, Staré Hamry
- 1108) Bartek Popelář (1824), chalupník, Staré Hamry
- 1109) Veronika Bělicová (1824), manželka pachtýře sirotčího gruntu, Staré Hamry
- 1110) Josef Koval (?), jen přijímací list z 1855, Staré Hamry
- 1111) Rozina Vančurová (1825), výměnkářka, Staré Hamry
- 1112) Jiří Šigut (1825), výměnkář, Staré Hamry
- 1113) Magdalena Halajačková (1825), svobodná, podruhně, Staré Hamry
- 1114) Marina Garbová (1825), vdova po Josefu G., Staré Hamry
- 1115) Ondřej Marek (1825), chalupník, Staré Hamry
- 1116) vacat

- 1117) Jiří Chovanec alias Moravec (1825), výměnkář, Staré Hamry
- 1118) Ondřej Šigut (1825), držitel chalupnického gruntu, Staré Hamry

• karton 100:

- 1119) Ondřej Stříž (1825), 1 dřácký pasekář, Staré Hamry
- 1120) Jiří Ječko (1826), chalupník, Staré Hamry, větší spis
- 1121) Barbora Carbolová (1826), podruhně, manželka „vagabunda“ Ondřeje C., Staré Hamry
- 1122) Jan Král (1826), chalupník, Staré Hamry
- 1123) Josef Sobek (1826), svobodný, z Horní Bečvy, Staré Hamry
- 1124) Ignác Zápalka (1826), výměnkář, Staré Hamry
- 1125) Martin Pobuda (1826), svobodný, podruh, Staré Hamry
- 1126) Hedvika Bělicová (1827), manželka Valentina B., Staré Hamry
- 1127) vacat
- 1128) Barbora Klančnicková (1828), podruhně, Staré Hamry
- 1129) Augustin Mišenský (1828), podruh, Staré Hamry
- 1130) Josef Carbol (1828), výměnkář, Staré Hamry
- 1131) Martin Vrobel (1828), chalupník, Staré Hamry
- 1132) Marianna Mrkvová (1828), vdova po Ondřeji M., Staré Hamry
- 1133) Martin Velička (1829), dom. chalupník, Staré Hamry
- 1134) Ondřej Milata (1829), dom. chalupník, Staré Hamry
- 1135) Jiří Vrobel (1829), chalupník, Staré Hamry
- 1136) vacat
- 1137) Jiří Jedlica (1829), malochalupník, Staré Hamry
- 1138) Filip Adamec (1829), 3 dřácký pasekář, Staré Hamry
- 1139) Matěj Kaňák (1830), výměnkář, Staré Hamry
- 1140) vacat
- 1141) Anna Rudzinská (1830), výměnkářka, Staré Hamry
- 1142) Ignác Klimčok (1830), svobodný, propuštěnec, nádeník, Staré Hamry
- 1143) Ignác Klimčok (1830), tentýž, zde vysloužilý kapitulant, Staré Hamry
- 1144) Josef Marek (1830), dom. chalupník, Staré Hamry
- 1145) Marianna Huserová (1830), manželka zahrádníka Ondřeje H., Staré Hamry
- 1146) Marianna Vrobelová (1830), chalupnice, Staré Hamry
- 1147) Barbora Parchová (1830), výměnkářka, Staré Hamry
- 1148) Ignác Milata (1830), svobodný čeledín, Staré Hamry
- 1149) Josef Velička (1831), výměnkář, Staré Hamry
- 1150) vacat
- 1151) Veronika Veličková (1831), výměnkářka, Staré Hamry
- 1152) vacat
- 1153) Veronika Zápalková (1831), zahradnice nebo selka, Staré Hamry
- 1154) vacat

- 1155) vacat
- 1156) Josef Duži (1831), výměnkář, Staré Hamry
- 1157) Josef Satina (1831), podruh, držitel malé louky, Staré Hamry
- 1158) Barbora Večeřová (1831), výměnkářka, Staré Hamry
- 1159) Jakub Kokeš (1831), výměnkář, Staré Hamry
- 1160) vacat
- 1161) vacat
- 1162) Marianna Holubová (1832), chalupnice, Staré Hamry
- 1163) Tomáš Zápalka (1832), svobodný, dom. chalupník, jeho sestry Barbora (1832) a Marianna (1832), Staré Hamry
- 1164) Martin Mohelník (1832), nezletilý voják, zemřel ve vojenském špitále v Tarnově, Staré Hamry
- 1165) Jiří Kovol (1831), chalupník a kovář, Staré Hamry
- 1166) vacat
- 1167) vacat
- 1168) Vavřinec Huser (1832), nezletilý syn zahradníka Ondřeje H., Staré Hamry
- 1169) Tomáš Gach (1832), výměnkář, Staré Hamry
- 1170) Jakub Dudek (1832), výměnkář, Staré Hamry
- 1171) Jan Velička (1832), 1 dřácký pasekář a zároveň řezbář fajfek, Staré Hamry
- 1172) Anna Zápalková (1833), chalupnice, Staré Hamry
- 1173) Josef Gola (?), jen poznámka o zaslání komornímu ředitelství do Těšína
- 1174) Ondřej Volek (1833), výměnkář, Staré Hamry
- 1175) Veronika Milatová (1834), chalupnice, Staré Hamry
- 1176) Anna Tkáčová (1836), chalupnice, Staré Hamry
- 1177) Marianna Fluxová (1836), 1 dřácká pasekářka, Staré Hamry
- 1178) Barbora Kokešová (1836), výměnkářka, Staré Hamry
- 1179) Anna Krhutová (1836), 1 dřácká pasekářka, Staré Hamry
- 1180) Jiří Švrčina (1836), svobodný čeledín, Staré Hamry
- 1181) Martin Klinkovský (1836), propuštěný voják, Staré Hamry
- 1182) Ignác Kokeš (1837), voják, zemřel v Hermannstadt¹, Staré Hamry
- 1183) Ignác Mácha (?), jen poznámka o vynětí (1856)
- 1184) Josef Gottlieber (1814), židovský šenkýř, Nová Ves, rozsáhlý spis
- 1185) Anna Pavelková (1821), nezletilá dcera Františka P., Nová Ves
- 1186) Matěj Huser (1822), výměnkář, Nová Ves
- 1187) Jiří Klenčík (1822), výměnkář, Nová Ves

---

¹ Lokalizace není jasná. Pravděpodobně se jednalo o Heřmanovice na Bruntálsku, ale jako voják se mohl dostat i podstatně dál a název Hermannstadt neslo i významné centrum Sedmihradska, dnešní rumunské Sibiu.

- 1188) František Carbol (1823), pachtýř sirotčího gruntu, Nová Ves
- 1189) Marianna Milatová (1823), výměnkářka, Nová Ves
- 1190) Jan Židek (1825), držitel zahradnického gruntu, Nová Ves
- 1191) Jan Pohludka (1825), výměnkář, Nová Ves
- 1192) Jan Tkáč (1825), výměnkář, Nová Ves
- 1193) Valentin Židek (?), zahradník, Nová Ves, jen výdejní lístek
- 1194) Magdalena Popelářová (1826), vdova po Janu P., Nová Ves
- 1195) Josef Vilček (1827), chalupník, Nová Ves
- 1196) Matěj Milata (1827), soused, Nová Ves
- 1197) Jan Huser (1827), zahradník, Nová Ves
- 1198) Jan Řehák (1828), výměnkář, Nová Ves
- 1199) Jan Ivánek (1828), syn po Janu I., Nová Ves
- 1200) Jan Klenčík (1829), chalupník, Nová Ves, větší spis

• karton 101:

- 1201) Martin Brodman (1829), malochalupník, Nová Ves
- 1202) Jiří Židek (1829), výměnkář a hajný, Nová Ves
- 1203) Blažej Huser (1829), 1 dřácký pasekář, Nová Ves
- 1204) Jan Huser (1831), rust. chalupník a tkadlec, Nová Ves
- 1205) Jiří Milata (1831), výměnkář, Nová Ves
- 1206) Jan Milata (1832), výměnkář, Nová Ves
- 1207) vacat
- 1208) Magdalena Urbášová (1836), výměnkářka, Nová Ves
- 1209) Josef Zušcák (asi 1812), chalupník, a jeho synové Ondřej a Bartoloměj, vojáci, Ondřej zřejmě zemřel v napoleonských válkách ve Francii (1813-1815), Nová Ves
- 1210) Jiří Jedlica (cca 1800), chalupník, Pržno
- 1211) Jiří Vaněk (cca 1804), chalupník, Pržno
- 1212) Josef Fuciman (cca 1816), Pržno
- 1213) Magdalena Lukšinová (1824), podruhně, Pržno
- 1214) Jakub Liška (1825), chalupník a kovář, Pržno
- 1215) Martin Vaněk (1825), výměnkář, Pržno
- 1216) Barbora Kulichová (1828), manželka výměnkáře, Pržno
- 1217) Magdalena Vochalová (1826), svobodná dcera po chalupníku Josefu V., Pržno
- 1218) Apolonie Fucimanová (1827), držitelka selského statku, Pržno
- 1219) Jan Lukeš (1827), nezletilý, Pržno
- 1220) Barbora Veličková (1828), vdova po chalupníku Jakubu V., Pržno
- 1221) vacat
- 1222) vacat
- 1223) Štěpán Herat (1828), chalupník, Pržno
- 1224) vacat
- 1225) Marianna Skotnicová (1828), výměnkářka, Pržno, větší spis
- 1226) Veronika Kneblová (1829), manželka kováře Josefa K., Pržno

- 1227) Marianna Vaňková (1830), výměnkářka, Pržno
- 1228) Barbora Vochalová (1830), svobodná, děvečka, z Pržna, zemřela v Bašce
- 1229) Veronika Drabinová (1831), výměnkářka, Pržno
- 1230) Marianna Lukešová (1831), svobodná, podruhyň, Pržno
- 1231) Rozina Březinová (1820), Baška
- 1232) Josef Lainz (1821), voják, z Bašky
- 1233) Jiří Rypala (1821), chalupník, Baška
- 1234) Josef Měrka (1822), sedlák, Baška
- 1235) Jakub Koval (1822), chalupník, Baška
- 1236) vacat
- 1237) Bartoloměj Rypala (1824), podruh, jeho manželka Magdalena Rypalová (1825), Baška
- 1238) Matěj Koval (1824), chalupník, Baška
- 1239) Josef Jurošek (1824), chalupník, Baška
- 1240) Rozina Ručková (1824), držitelka chalupnického gruntu, Baška
- 1241) Ondřej Kulhánec (1825), chalupník, Baška
- 1242) Anna Kozlová (1825), svobodná, děvečka, roz. z Bašky, zemřela ve frýdeckém panském dvoře
- 1243) Veronika Kočvarová (1825), manželka Josefa K., bývalá pach-týřka mlýna, Baška, Antonín Kočvara (1828), čtyřletý sirotek po Veronice K., zámecká jurisdikce ve Frýdku
- 1244) František Mohyla (1825), chalupník, Baška
- 1245) Anna Michalcová (1825), vdova po Josefu Mohylovi, manželka Františka Michalce, Baška
- 1246) Jan Šťastek (1825?), Baška
- 1247) Josef Koval (1826), chalupník, Baška
- 1248) Václav Koval (1826), chalupník, Baška
- 1249) Jan Kozel (1826), výměnkář, Baška
- 1250) František Kulhánec (1827), nezletilý syn chalupníka Ondřeje K., Baška
- 1251) Veronika Kanioková (1827), výměnkářka, Baška
- 1252) Marianna Kasperová (1827?), manželka chalupníka Jana K., Baška
- 1253) Veronika Kaňáková (1828?), výměnkářka, Baška
- 1254) Filip Šnita (1828), chalupník, Baška
- 1255) Anna Lainšová (1828), podruhyň, výměnkářka, Baška
- 1256) Marianna Němcová (1828), manželka chalupníka Josefa N., Baška
- 1257) Jan Horyl (1828), chalupník, Baška
- 1258) Josef Škapa (1828), chalupník, Baška
- 1259) Barbora Huserová (1828), výměnkářka, Baška
- 1260) Jan Mohyla (1828?), podruh, Baška
- 1261) Jan Škapa (1828), svobodný, tkalcovský tovaryš, Baška

- 1262) Johanna Krkošková (1828), manželka chalupníka Josefa K., Baška
- 1263) František Kasper (1828), nezletilý syn chalupníka Jana K., Baška
- 1264) Tomáš Kaňák (1828), vrchnostenský hajný, Baška

• karton 102:

- 1265) František Chovanec (1829?), šafář, chalupník, Baška
- 1266) Marianna Bokayová (1829), manželka chalupníka Jiřího B., Baška
- 1267) Rozina Chromioková (1829), výměnkářka, Baška
- 1268) Marianna Šmírová (1829), podruhně, Baška
- 1269) Barbora Běčoková (1829), výměnkářka, Baška
- 1270) Anna Blahutová (1829), vdova, podruhně, Baška
- 1271) Marianna Škapová (1829), manželka hostinského Josefa Š., Baška
- 1272) Ondřej Škapa (1829), výměnkář, Rozina Škapová (1829), jeho manželka, Baška
- 1273) Ondřej Tesarčík (1812), rust. chalupník, Marianna Tesarčíková (1829), jeho vdova, Baška
- 1274) Martin Mohyla (1830), výměnkář, Baška
- 1275) Václav Kasper (1830), svobodný, podruh, uhlířský tovaryš, Baška
- 1276) František Zubek (1830), chalupník, František Zubek (1830), jeho syn, svobodný, chalupník, uhlířský tovaryš při huti, Baška
- 1277) Marianna Měrková (1830), výměnkářka, Baška
- 1278) vacat
- 1279) Jiří Šobol (1831), nar. v Ustroni, chalupník v Panských Nových Dvorech, uhlířský mistr v huti, Baška
- 1280) Jakub Horyl (1831), podruh, Baška
- 1281) Jan Blahuta (1831), chalupník, kovář na hamru, Baška
- 1282) Magdalena Kaňáková (1831), chalupnice, Baška
- 1283) Josef Valošek (1831), výměnkář, Baška
- 1284) Veronika Kozelová (1831), svobodná, děvečka, Baška
- 1285) Barbora Jurošková (1831), chalupnice, Baška
- 1286) Martin Janík (?), pouze potvrzení o převzetí spisu (Frýdek, 1852)
- 1287) Marianna Bokayová (1832), svobodná, dcera chalupníka Jiřího B., Baška
- 1288) vacat
- 1289) Anna Kanioková (1834), svobodná, děvečka, Baška
- 1290) Filip Stríž (1834), příslušník zemské obrany, Baška
- 1291) Magdalena Kovalová (1835), chalupnice, Baška
- 1292) Barbora Měrková (1835), vdova a podruhně (výměnkářka), Baška

- 1293) Anna Ripalová (1836), vdova a výměnkářka, Baška
- 1294) Barbora Goliková (1836), manželka podruha a šenkýře Josefa G., Baška
- 1295) Ondřej Kocich (1806), rychtář, Staré Město
- 1296) Jan Valošek (1818), chalupník, Staré Město
- 1297) Barbora Kocichová (1819), vdova po Janu K., Staré Město
- 1298) Jakub Stiskala (1820), výměnkář, Staré Město
- 1299) František Kocich (1820), svobodný, syn po Janu K., Staré Město
- 1300) Josef Botur (1821?), chalupník?, Staré Město
- 1301) Jakub Malchar (1822), chalupník, Staré Město
- 1302) Anna Valošková (1823), vdova po Michalu V., Staré Město
- 1303) Josef Sikora (1824?), nádeník, Staré Město
- 1304) Josef Tesarčík (1824), chalupník, Staré Město
- 1305) Magdalena Skotnicová (1824), manželka Antonína S., Staré Město
- 1306) Štěpán Chovanec (1824), rust. chalupník, Staré Město
- 1307) Barbora Žiškova (1827), manželka výměnkáře Martina Ž., Staré Město
- 1308) Valentín Klimánek (1825), chalupník, Staré Město
- 1309) Barbora Kočvarová (1825), výměnkářka, vdova po mlynáři Ondřeji K., Staré Město
- 1310) Ondřej Pánek (1825), výměnkář, Staré Město
- 1311) Hedvika Hučková (1825), manželka 3 dňackého pasekáře Jiřího H., Staré Město
- 1312) Jiří Dudek (1827), chalupník, Staré Město
- 1313) Johanna Ševčíková (1827?), vdova po Mikuláši Ševčíkovi, Staré Město
- 1314) Jan Kubala (1828), sedlák, Staré Město
- 1315) Josef Sikora (1829), podruh, Staré Město
- 1316) Johanna Mališová (1829), výměnkářka, Staré Město
- 1317) Rozina Kocichová (1830), svobodná, dcera chalupníka Ondřeje K., Staré Město
- 1318) Jan Chovanec (1831), mlynář, Staré Město, větší spis

• karton 103:

- 1319) Ondřej Poloch (1831), výměnkář, Staré Město
- 1320) Marianna Kulhánková (1832), manželka Matouše K., Staré Město
- 1321) Barbora Šebestová (1832), výměnkářka, Staré Město
- 1322) Marianna Hanusková (1832), výměnkářka, Staré Město
- 1323) Marianna Hučková (1832), svobodná, Staré Město
- 1324) Marianna Kročková (1832), výměnkářka, Staré Město
- 1325) Hedvika Pánková (1832), svobodná, děvečka, Staré Město
- 1326) Anna Pánková (1832), výměnkářka, Staré Město

- 1327) Anna Ševčíková (1833), manželka chalupníka Františka Š., Staré Město
- 1328) Marianna Henkelová (1835), manželka chalupníka Adama H., Staré Město
- 1329) Johann Retzmann (1836), podruh, Staré Město
- 1330) Kateřina Moškuřová (1836), podruhně, Staré Město
- 1331) Hedvika Henkelová (1836), svobodná, pasačka krav, Staré Město
- 1332) Valentin Švehelka (1813), dominikální chalupník, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1333) vacat
- 1334) Jiří Kubín (1815), páter, exjezuita, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1335) Kateřina Michnová (asi 1819), zámecká jurisdikce Frýdek
- 1336) Veronika Kašpurská (1824), vdova po Františku K., zámecká jurisdikce Frýdek, větší spis
- 1337) Štěpán Urbiš (1824), Anna Urbišová (1824), jeho manželka, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1338) Marianna Gärtnerová (1824), kuchařka ze Zábřehu, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1339) Josef Haleš (1824), chalupník, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1340) vacat
- 1341) Veronika Ruffová (1825), manželka arciknížecího lesního správce Johanna R., rozená Tempelle, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1342) Ondřej Kubiček (1825), penzionovaný zvedač mýtné brány a výměnkář na usedlosti Valentina Nováka, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1343) Juliana Stříbrná (1825), zámecká jurisdikce Frýdek
- 1344) Rozálie Ladyová (1826?), manželka zámeckého správce pokojů Martina Lodeho, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1345) Johann Golik (1826), kněz, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1346) Barbora Pobudová (1827), manželka tkalcovského mistra Josefa P., zámecká jurisdikce Frýdek, větší spis
- 1347) Josef Kopecký (1827), penzionovaný kněz a oltářník v Mariánském chrámu, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1348) Ignác Winkler (1827), penzionovaný farář z Morávky a oltářník v Mariánském chrámu, zámecká jurisdikce Frýdek
- 1349) Marianna Fojtíková (1828), vdova po Josefu F., zámecká jurisdikce Frýdek
- 1350) Anton Phillip (1829), bývalý vrchní úředník a justiciár panství Frýdek, zámecká jurisdikce Frýdek, rozsáhlý spis
- 1351) Ondřej Grič (1829), poštovní sluha, zámecká jurisdikce Frýdek, větší spis
- 1352) Anna Pastorová (1829), nezletilá dcera Josefa P., zámecká jurisdikce Frýdek

- 1353) Marianna Pastorová (1829), nezletilá dcera Josefa P., zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1354) Johann Škapa (1830), dominikální chalupník a tkadlec, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1355) Josef Peter (1830), kolářský mistr a výměnkář, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1356) Ondřej Lorenz (1830), penzionovaný kněz a oltářník u Mariánského chrámu, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1357) Matěj Švrček (1831), výměnkář a plátenický tkadlec, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1358) vacat
  - 1359) Magdalena Banovská (1831), výměnkářka, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1360) Josef Volný (1832), zedník a dom. chalupník, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1361) Anna Karásková (1832), výměnkářka, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1362) Vavřinec Winkler (1833), kněz a oltářník u Mariánského chrámu, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1363) Barbora Wahnová (1834), podruhně, zámecká jurisdikce Frýdek
  - 1364) vacat
  - 1365) Marianna Švrčková (1826), vdova po Ondřeji Š., Panské Nové Dvory
  - 1366) Johann Karásek (1827), chalupník, Panské Nové Dvory
  - 1367) Marianna Tomečková (1829?), vdova po Johannu T., Panské Nové Dvory
- karton 104:
    - 1368) Barbora Čajková (1831), vdova, podruhně, Panské Nové Dvory
    - 1369) Šimon Škapa (1830), dom. chalupník a plátenický tkadlec, zámecká jurisdikce Frýdek, rozsáhlý spis
    - 1370) vacat
    - 1371) Barbora Biolková (1833), výměnkářka, Lískovec
    - 1372) Jakub Bužga (1833), svobodný, čeledín, Lískovec
    - 1373) František Bužga (1838), svobodný, podruh, žebrák, Lískovec
    - 1374) Rozina Biolková (1839), manželka výměnkáře Jakuba B., Lískovec
    - 1375) Šimon Gavenda (1820), nezletilý syn Josefa G. z Lískovce, voják 7. praporu polních myslivců, zemřel v hlavním kasárenském špitále v Padově (Itálie)
    - 1376) Josef Gurecký (1833), chalupník, Lískovec
    - 1377) František Gavenda (1837), chalupník, Lískovec
    - 1378) Hedvika Holanová (1834), manželka Václava H., Lískovec

- 1379) Václav Holan (1839), podruh, čtyřikrát ženatý, že všech manželství děti, Lískovec
- 1380) vacat
- 1381) Johanna Jurnová (1840), držitelka svobodného gruntu č. 1, Lískovec
- 1382) Anna Kaděrová (1831), výměnkářka, Lískovec
- 1383) Josef Kohut (1832), podruh, Lískovec
- 1384) Magdalena Kolářová (1833), chalupnice, Lískovec
- 1385) Rozina Kohutová (1833), chalupnice, Lískovec
- 1386) Jakub Kočvara (1833), chalupník, Lískovec
- 1387) František Kočvara (1833), svobodný, čeledín, Lískovec
- 1388) vacat
- 1389) Josef Kočvara (1834), svobodný, čeledín, Lískovec
- 1390) Jiří Krpel (1835), podruh, Lískovec
- 1391) Josef Kaděra (1835), výměnkář, Lískovec
- 1392) vacat
- 1393) Šimon Kaděra (1836), svobodný, patentální invalida, Lískovec
- 1394) Marianna Kučová (1837), svobodná, podruhně, Lískovec
- 1395) Ondřej Kočvara (1838), žebrák, Lískovec
- 1396) Anna Klančíková (1838), podruhně, Lískovec
- 1397) Barbora Kohutová (1838), výměnkářka, Lískovec
- 1398) Josef Kočvara (1838), výměnkář, Lískovec
- 1399) Jakub Kolář (1839), chalupník, Lískovec
- 1400) vacat
- 1401) vacat
- 1402) Barbora Malinovská (1830), výměnkářka, Lískovec
- 1403) Barbora Malinovská (1832), chalupnice, Lískovec
- 1404) Veronika Motičková (1834), výměnkářka, Lískovec
- 1405) Barbora Mojžíšková (1836), výměnkářka, Lískovec
- 1406) Anna Michálková (1836), manželka chalupníka, Lískovec
- 1407) vacat
- 1408) Verona Obluková (1832), výměnkářka, Lískovec
- 1409) Rozina Obluková (1834), manželka chalupníka Johanna O., Lískovec
- 1410) Jiří Obluk (1834), rust. chalupník, Lískovec
- 1411) Magdalena Obluková (1834), výměnkářka, vdova po Josefu O., Lískovec
- 1412) vacat
- 1413) vacat
- 1414) vacat
- 1415) vacat
- 1416) Johann Pavlík (1827), sedlák, Lískovec
- 1417) Barbora Papalová (1834), výměnkářka, vdova po Františku P., Lískovec
- 1418) vacat

- 1419) vacat
- 1420) Šimon Peterek (1835), výměnkář, Lískovec
- 1421) vacat
- 1422) Johann Peterek (1836), chalupník, Lískovec
- 1423) Barbora Poláchová (1836), chalupnice, Lískovec
- 1424) Marianna Polášková (1837), manželka malochalupníka Johanna P., Lískovec
- 1425) Josef Pavlík (1838), výměnkář, Lískovec

• karton 105:

- 1426) Anna Peterková (1839), manželka zahradníka Josefa P., Lískovec
- 1427) vacat
- 1428) František Pastor (1841), svobodný, patentální invalida, Lískovec
- 1429) Josef Skokan (1832), výměnkář, Lískovec
- 1430) Josef Šedý (1832), podruh, Lískovec
- 1431) Ondřej Skokan (1832), svobodný čeledín, Lískovec
- 1432) František Skokan (1833), výměnkář, Lískovec
- 1433) Jan Stříž (1833), vrchnostenský hajný a chalupník, Lískovec
- 1434) vacat
- 1435) Barbora Skotnicová (1834), svobodná děvečka, Lískovec
- 1436) František Stalmach (1835), svobodný čeledín, Lískovec
- 1437) vacat
- 1438) Václav Staněk (1836), svobodný, podruh, Lískovec
- 1439) Rozina Střížová (1837), výměnkářka, vdova po chalupníkovi Jiřím S., Lískovec
- 1440) Josef Skokan (1837), podruh, Lískovec
- 1441) Jan Skokan (1837), svobodný, výměnkář, Lískovec
- 1442) Terezie Švrčinová (1838), podruhně, Lískovec
- 1443) Veronika Skarabelová (1840), výměnkářka, Lískovec
- 1444) Šimon Vrlík (1835), podruh, Lískovec
- 1445) Anna Vavřinioková (1837), podruhně, Lískovec
- 1446) Jan Vavřiniok (1837), podruh, Lískovec
- 1447) Jiří Adámek (1836), kovář, Sedliště
- 1448) vacat
- 1449) Josef Bezruč (1832), svobodný čeledín, Sedliště
- 1450) vacat
- 1451) Anna Bednářková (1835), výměnkářka a vdova, Sedliště²
- 1452) Anna Bezecná (1837), výměnkářka, Sedliště
- 1453) vacat

---

² Od tohoto spisu přestávají být spisy ve složkách. Častá vacata mohou být tímto způsobena, tzn. malé spisy vyřazeny. Zato dodány pozůstalosti po lidech zemřelých podstatně dříve, ale spisy provedeny až dodatečně ve 30. letech.

- 1454) Josef Bezruč (1837), výměnkář, Sedliště
- 1455) Rozina Bělicová (1839), manželka chalupníka Josefa B., Sedliště
- 1456) Veronika Chovancová (1831), tříletá dcera Jana Ch., Sedliště
- 1457) vacat
- 1458) Stanislav Chovanec (1835), svobodný čeledín, Sedliště
- 1459) Anton a Barbora Chovancovi, děti po Stanislavu Ch., zachován jen lístek, pravděpodobně o odebrání spisu, Sedliště
- 1460) Barbora Drabinová (1838), podruhně, Sedliště
- 1461) Veronika Fajkošová (1818), chalupnice, manželka Jana F., Sedliště
- 1462) Johann Fojtik (1829), výměnkář, Sedliště
- 1463) Anna Fojtíková (1830), vdova po výměnkáři Jiřím F., Sedliště
- 1464) vacat
- 1465) Jakub Gavlas (1830), svobodný čeledín, Sedliště, větší spis
- 1466) Ondřej Gavlas (1831), výměnkář, Sedliště
- 1467) Veronika Gesler (1837), svobodná, podruhně, Sedliště, větší spis
- 1468) vacat
- 1469) Marianna Juřicová (1828), výměnkářka, Sedliště
- 1470) vacat
- 1471) Rozina Ježová (1832), výměnkářka, Sedliště
- 1472) Jakub Juřica (1833), podruh, Sedliště
- 1473) vacat
- 1474) Anna Ježová (1835), výměnkářka, Sedliště
- 1475) vacat
- 1476) František Kotlář (1830), řeznický tovaryš, Sedliště
- 1477) Anna Kaděrová (1832), svobodná děvečka, Bruzovice
- 1478) Jiří Karas (1832), výměnkář, Sedliště
- 1479) vacat
- 1480) vacat
- 1481) vacat
- 1482) vacat
- 1483) Ondřej Kroček (1838), výměnkář, Sedliště
- 1484) Jiří Kolář (1840), výměnkář, Sedliště
- 1485) vacat
- 1486) Michael Matýsek (1835), výměnkář, Sedliště

• karton 106:

- 1487) vacat
- 1488) Magdalena Michálková (1841), pouze přijímací list o vyzvednutí pozůstalostního spisu z 2. 1. 1856, Sedliště
- 1489) Hedvika Michálková (1839), výměnkářka, Sedliště
- 1490) Ondřej Mamula (1840), chalupník, Sedliště
- 1491) Marianna Mohylová (1840), podruhně, Sedliště

- 1492) Ondřej Nezhoda (1829), výměnkář, Sedliště
- 1493) vacat
- 1494) vacat
- 1495) Jan Pastor (1830), osmiletý chlapec, Sedliště
- 1496) Magdalena Pastorová (1831), výměnkářka, Sedliště
- 1497) Jan Pohludka (1834), rust. chalupník, Sedliště, rozsáhlý spis
- 1498) František Polách (1834), výměnkář, Sedliště
- 1499) Rozina Pohludková (1835), chalupnice, vdova po Janu P., Sedliště
- 1500) Barbora Pastorová (1837), podruhně, žebračka, Sedliště
- 1501) Jan Polách (1838), ženatý svobodný chalupník a držitel gruntu č. 16, Sedliště
- 1502) František Peterek (1838), svobodný, svobodný chalupník, Sedliště
- 1503) vacat
- 1504) vacat
- 1505) vacat
- 1506) vacat
- 1507) Anna Radová (1837), podruhně, nemanželská dcera, Sedliště
- 1508) Jan Rojček (1838), podruh, Sedliště
- 1509) vacat
- 1510) Veronika Rodková (1840), chalupnice, Sedliště
- 1511) vacat
- 1512) Jan Švrček (1829), nezletilý syn Jana Š., Ondřej Švrček (1838), jeho nezletilý bratr, Sedliště
- 1513) Marianna Škapová (1832), výměnkářka, Sedliště
- 1514) Josef Skokan (1832), zahradník, Sedliště
- 1515) František Škapa (1833), výměnkář, Sedliště, větší spis
- 1516) Rozina Stachovcová (?), svobodná děvečka, Sedliště, jen potvrzení o odebrání spisu pro úřední účely kancelistou Karlem Segetem 31. 5. 1855
- 1517) Martin Sobek (1834), výměnkář, Sedliště
- 1518) Magdalena Strížová (1834), výměnkářka, Sedliště
- 1519) Anna Sikorová (1837), výměnkářka, Sedliště
- 1520) Jan Šebesta (1838), chalupník, Sedliště
- 1521) vacat
- 1522) Hedvika Sikorová (1839), podruhně, Sedliště
- 1523) Marianna Škapová (1839), žebračka, Sedliště
- 1524) vacat
- 1525) Marianna Andělová (1837), svobodná děvečka, Bruzovice
- 1526) Ondřej Anděl (1838), výměnkář, Bruzovice
- 1527) František Anděl (1840), podruh, Bruzovice
- 1528) Jan Bokaj (1834), sedlák, Bruzovice
- 1529) Barbora Bachorková (1839), podruhně, Bruzovice
- 1530) Marianna Brojačová (1841), manželka chalupníka, Bruzovice

- 1531) Barbora Državová (1839), manželka sedláka, Bruzovice
- 1532) vacat
- 1533) Jiří Fajkoš (1840), výměnkář, Bruzovice
- 1534) František Garnol (1830), svobodný čeledín, Bruzovice
- 1535) vacat
- 1536) Rozina Grygarová (1836), svobodná dcera po Janu G., Bruzovice
- 1537) vacat
- 1538) Anna Grygarová (1840), výměnkářka, Bruzovice
- 1539) Ondřej Hrabec (1833), sedlák, Bruzovice, rozsáhlý spis

• karton 107:

- 1540) Rozina Hrabcová (1834), svobodná, děvečka, Bruzovice
- 1541) Johann Hrabec (1834), svobodný, tříletý chlapec, Bruzovice
- 1542) vacat
- 1543) Magdalena Hercová (1837), manželka chalupníka Josefa H., Bruzovice
- 1544) vacat
- 1545) Rozina Hrabcová (1838), výměnkářka, Bruzovice
- 1546) Antonín Hrabec (1839), svobodný, sirotek, Bruzovice
- 1547) Rozina Janšová (1833), svobodná, děvečka, Bruzovice
- 1548) Barbora Janšová (1835), selka, Bruzovice
- 1549) František Karas (1832), chalupník, Bruzovice
- 1550) Ignác Kulháněk (1833), výměnkář, Bruzovice
- 1551) Josef Kulháněk (1833), sedlák, Bruzovice
- 1552) Barbora Kasperová (1834), výměnkářka, Bruzovice
- 1553) František Kolek (1834), podruh, Bruzovice
- 1554) vacat
- 1555) Marianna Kočvarová (1835), podruhně a svobodná děvečka, Bruzovice
- 1556) vacat
- 1557) Jakub Kasper (1836), výměnkář, Bruzovice
- 1558) Johann Kočvara (1836), podruh, Bruzovice
- 1559) vacat
- 1560) vacat
- 1561) Ondřej Kasper (1838), chalupník, Bruzovice
- 1562) Marianna Kowalzik (1838), výměnkářka, Bruzovice
- 1563) Hedvika Kasperová (1839), výměnkářka, Bruzovice
- 1564) Stanislav Kotas (1839), držitel sirotčího gruntu po Ignáci Foglovi, Bruzovice
- 1565) vacat
- 1566) Marianna Lorišová (1837), výměnkářka, Bruzovice
- 1567) Matouš Mokriš (1828), sedlák, Bruzovice
- 1568) Johann Mojžíšek (1832), svobodný sedlák, Bruzovice
- 1569) vacat

- 1570) vacat
- 1571) Bartoloměj Mohyla (1837), podruh, Bruzovice
- 1572) Barbora Miturová (1837), vdova po chalupníkovi Šimonu M., Bruzovice
- 1573) Vavřinec Mojžíšek (1839), výměnkář, Bruzovice
- 1574) Marianna Malcharová (1840), svobodná, děvečka, Bruzovice
- 1575) Ondřej Mojžíšek (1841), výměnkář, Bruzovice, větší spis
- 1576) Martin Nohel (1828), chalupník, Veronika Nohelová (1829), jeho manželka, Bruzovice
- 1577) vacat
- 1578) Hedvika Otýpková (1834), svobodná, děvečka, Bruzovice
- 1579) Anna Ondreková (1835), manželka podruha Johanna O., Bruzovice
- 1580) Ondřej Ondračka (1837), výměnkář, Bruzovice
- 1581) Eva Ondračková (1837), výměnkářka, Bruzovice
- 1582) Matouš Palarčík (1832), výměnkář, Bruzovice
- 1583) František Pitřík (1832), výměnkář, Bruzovice
- 1584) Marianna Pavlíková (1833), výměnkářka, Bruzovice
- 1585) Marianna Poledníková (1833), výměnkářka, Bruzovice
- 1586) Johann Pitřík (s. d.), sedlák, Bruzovice, jen přijímací list ze 7. 3. 1854
- 1587) Stanislav Polách (s. d.), chalupník, Bruzovice, jen přijímací list pro potřeby okresního soudu v Těšíně z 25. 1. 1855
- 1588) vacat
- 1589) Rozina Palarčíková (1838), podruhyně, Bruzovice
- 1590) Pavel Pavlica (1839), výměnkář, Bruzovice
- 1591) Jiří Prachovský (1839), podruh, Bruzovice
- 1592) Jiří Řehák (1833), podruh, Bruzovice
- 1593) Pavel Šostek (1831), svobodný, tesař, Bruzovice
- 1594) Josef Soika (1831), výměnkář, Bruzovice
- 1595) Anna Šebestová (1832), výměnkářka, Bruzovice
- 1596) vacat
- 1597) vacat
- 1598) Magdalena Šedá (1836), podruhyně, Bruzovice
- 1599) vacat
- 1600) Johann Stošek (1836), výměnkář, Bruzovice
- 1601) Marianna Stihelová (1838), výměnkářka, Bruzovice
- 1602) vacat
- 1603) Josef Stach (1839), výměnkář, Bruzovice
- 1604) Marianna Šebestová (1839), žebračka, Bruzovice
- 1605) Vacat

• karton 108:

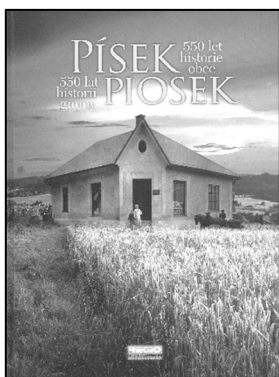
- 1606) Anna Šedá (1840), výměnkářka, Bruzovice
- 1607) Martin Tomášek (1833), chalupník, Bruzovice

- 1608) Jakub Tkáč (1834), výměnkář, Bruzovice
- 1609) Anna Vogelová (1836), podruhně, Bruzovice
- 1610) František Vitek (1816), nezletilý syn Ondřeje V., Bruzovice
- 1611) Barbora Vaňková (1832), výměnkářka, Bruzovice
- 1612) Jakub Vaněk (1834), výměnkář, Bruzovice, velký spis
- 1613) Jakub Vitek (1836), švec, Bruzovice
- 1614) Rozina Válková (1839), manželka chalupníka Johanna V., Bruzovice
- 1615) Anna Viteková (1841), svobodná, děvečka, Bruzovice
- 1616) Johann Zachník (1836), chalupník, Bruzovice, větší spis
- 1617) vacat
- 1618) Josef Buchta (1832), výměnkář, Kaňovice
- 1619) Johann Bezecný (1836), svobodný, čeledín, Kaňovice
- 1620) Pavel Bezecný (1837), výměnkář, Kaňovice
- 1621) vacat
- 1622) Anna Bártková (1838), výměnkářka, Kaňovice
- 1623) Jiří Buchta (1839), svobodný, čeledín, Kaňovice
- 1624) vacat
- 1625) vacat
- 1626) vacat
- 1627) vacat
- 1628) vacat
- 1629) vacat
- 1630) Veronika Kolářová (1836), svobodná dcera po Michalu K., Kaňovice
- 1631) Marianna Minářová (1833), výměnkářka, Kaňovice
- 1632) František Minář (1838), nezletilý syn zahradníka, Kaňovice
- 1633) vacat
- 1634) Anna Neshodová (1839), výměnkářka, Kaňovice
- 1635) Johann Neshoda (1841), zahradník, Kaňovice
- 1636) Antonín Onderek (1829), nezletilý syn po zemřelém svobodném zahradníkovi Johannu O., Kaňovice
- 1637) vacat
- 1638) vacat
- 1639) Rozina Řehová (1837), svobodná, děvečka, Kaňovice
- 1640) vacat
- 1641) vacat
- 1642) Jiří Vaněk (1836), výměnkář, Kaňovice, větší spis
- 1643) Rozina Vaňková (1839), výměnkářka, Kaňovice
- 1644) Johann Vaněk (1839), mrzák, Kaňovice
- 1645) Josef Vaněk (1840), podruh, Kaňovice
- 1646) Jakub Brantal (1830), výměnkář, Pazderna
- 1647) František Březina (1835), dom. chalupník, Pazderna
- 1648) Josef Biolek (1839), zahradník, Pazderna, větší spis

- 1649) Barbora Damková (1832), pětileté dítě, dcera po Martinu D., Pazderna
- 1650) Anna Damková (1836), výměnkářka, Pazderna
- 1651) Valentin Dolibuch recte Dolba (1837), podruh, Pazderna
- 1652) Martin Damek (1837), dítě 15 let, pasák, Pazderna
- 1653) Rozina Damková (1839), výměnkářka, Pazderna
- 1654) Anna Janšová (1839), výměnkářka, Pazderna
- 1655) František Juřica (1833), svobodný, čeledín, Pazderna
- 1656) Anna Janšová (1834), manželka zahradníka Ondřeje J., Pazderna
- 1657) Marianna Ježová (1838), výměnkářka, Pazderna

Kurzysz, Karel – Volný, Jaromír a kolektiv: **PÍSEK – 550 let historie obce. Piosek – 550 lat historii gminy.** Nakladatelství REGIO Bystřice 2016, 432 s. ISBN 978-80-904230-7-7

Reprezentativní bilingvní kniha vydaná k 550. výročí první dochované písemné zmínky o obci Písek je na první pohled úctyhodným svazkem. Nepočítáme-li úvodní slovo, je text tvořen sedmi kapitolami, na jejichž sepsání se různou měrou podílelo devatenáct autorů, což je počet, který není v případě takovýchto knih úplně obvyklý. Není ale také úplně výjimečný. Redakční rada byla tříčlenná a tvořili ji Karel Kurzysz, Jaromír Volný a Vladislav Jakubík.

První kapitola pojednává o historii obce od první písemné zmínky a ž po současnost s tím, že je tu pojednáno i o obecní pečeti, znaku a praporu. Zejména sepsání obecních dějin, kteréhožto úkolu se zhostila Zuzana Mikulová, bylo s ohledem na velmi torzovité dochování pramenů poměrně obtížným úkolem, výsledek je tak sice stručný, ale jednotlivé informace jsou sepsány sympaticky svěže.

Následující oddíl je věnován kultuře, a to v širokém smyslu, dovídáme se tu zajímavosti o místní lidové architektuře, lidovém oděvu, nářečí, lidových zvycích a obyčejích, ale i současném stavu kultury v obci.

Třetí kapitola je nazvána Náboženství a přibližuje jednak obecný historický vývoj, jednak historii obou zdejších kostelů, katolického a evangelického. Všimá si ale i řady dalších drobných sakrálních památek a stranou neponechává ani příběh místních zvonů.

Zatímco předchozí kapitoly osloví především lidi věřící a historiky, kapitola následující musí zaujmout úplně všechny, týká se totiž školství. Popisuje historii školství českého i polského včetně škol mateřských.

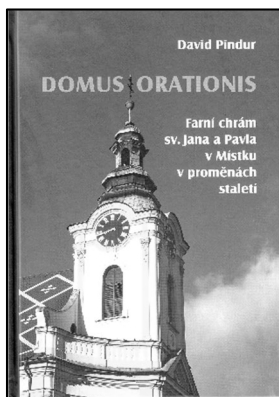
Další kapitola Příroda může být svým názvem možná poněkud matoucí, protože vedle popisu místní přírody, včetně popisu řeky Olzy, se zabývá i historií místního JZD.

Tematicky nejpestřejší jsou poslední dvě kapitoly, první nazvaná Spolková činnost a druhá nazvaná Řemeslo a služby. Tradičním spolkům dominuje příběh místních hasičů, sportovci se mohou pochlubit úspěchy lyžařů, pozornost je v textu věnována také jedné z nejdůležitějších součástí společenského života – místním pohostinským podnikům, samostatná podkapitola je mimo jiné věnována i Polskému kulturně – osvětovému svazu a zmíněny jsou i aktivity místních myslivců či včelařů. Zájemce o technické památky zaujmou pasáže věnované místním mlýnům a pilám a milovníci dobrodružství jistě jako první nalistují kapitolku s názvem Pašeráctví.

V úvodu paní starostka píše, že tým připravující knihu se obrátí na širokou veřejnost s žádostí o její součinnost, to je jistě praxe, která se osvědčila i v jiných obcích, kde takovouto publikaci připravovali, v případě Písku však máme i doloženo, že výzva padla na skutečně úrodnou půdu a Písečané přiložili ruku k dílu. Jednoznačným důkazem je v závěru knihy uvedený seznam dvaadesáti jednotlivců, kteří přispěli fotografiemi a dalšími obrazovými materiály. Přičteme-li k těmto „dobrovolníkům“ tradiční paměťové instituce, které rovněž dodaly materiály ze svých sbírek, vznikne opravdu velká databáze, které autoři dokázali velmi rozvážně využít. Kniha je vhodně, ale i vkusně protkána historickými i současnými fotografiemi a její prolistování je tak i zajímavým estetickým zážitkem. Doplňme ještě, že text je v samém závěru doplněn kalendáři a do knihy je vloženo CD s písničkami a vyprávěním z Písku, což je jistě také milý bonus.

O tom, že se jedná také o knihu velmi ambiciózní, svědčí její náklad. 1300 kusů totiž dokládá, že autoři nechtěli oslovit zdaleka pouze obyvatele obce. Závěrem je možno konstatovat, že obec zvolila při vydání správnou strategii a je dobře, že zastupitelstvo se rozhodlo nešetřit a uvolnit peníze na knihu skutečně reprezentativní. Ocenit přirozeně zaslouží i nakladatelství Regio, které knihu vypravilo skutečně vzorně.

Tomáš Adamec

Autor se dlouhodobě věnuje církevním dějinám ve Slezsku a na Moravě a nyní upřel svou pozornost k dějinám místeckého kostela sv. Jana a Pavla. Knihu napsal z pohledu historického nikoli z hlediska uměleckohistorického či z pohledu dějin architektury. Popsal vyčerpávající historii a osudy kostela i farářů, kteří se o farnost a tento svatostánek velmi vzorně starali a postarali se o to, aby tato významná architektonická památka byla ozdobou města i dnes.

V první kapitole autor zhodnotil dosavadní bádání o historii kostela. V další kapitole „*Odkaz faráře Paška a aktivity kněze Čejky do počátku 60. let 18. století*“ zachytil význam a přínos farářů místecké farnosti, pořízení liturgických předmětů, oltářů a především odkaz faráře Paška k postavení nového farního kostela. Poté se autor věnoval děkanovi Františku Čejkovi, který se ujal uprázdněné fary v Místku roku 1759 a zasloužil se o výstavbu kostela sv. Jana a Pavla. Děkan Čejka měl zálibu v umění a v pozlacovačství, které sám rád vykonával a osobně štafiroval některá umělecká díla. Autor v kapitole přiblížil také drobné sakrální stavby v Místku. V kapitole „*Výstavba nového kostela v Místku*“ se autor zabýval přípravou a výstavbou kostela, který byl postaven na místě vyhořelých stodol v roce 1762 v místeckém Zádvoří. Popsal složitá jednání a úsilí místeckého faráře a děkana Čejky k postavení nového kostela, protože někteří představitelé města chtěli pouze rozšířit kostel sv. Jakuba. Po vítězném rozhodnutí o novostavbě bylo nutné vyřešit otázku patrocina, které „vyhráli“ sv. Jan a Pavel. David Pindur přispěl k vyřešení autorství kostela, které nebylo doposud přesně určeno. Novější literatura uváděla stavitele olomouckých biskupů Josefa Ignáce Cyraniho z Bolleshausu, Zdeněk Kudělka zmínil jako před-

pokládáného napůl anonymního autora poloviny 18. století Václava Göriga, starší literatura, např. Gregor Wolný pokládal za autora kostela tradovaného místního stavitele Orla či Orlička, jehož autorství převzali např. Škaruda či Linhart. Autor knihy došel k závěru, že kostel navrhli stavitelé Mikuláš a Václav Gerikovi (Göríkovi) z Nového Jičína, resp. z Příbora, což doložil analogiemi s jinými stavbami těchto stavitelů např. s kostelem Všech svatých v Rožnově pod Radhoštěm od Jiřího Gerika či kostelem ve Staré Bělé od Václava Gerika či vlivem dalšího novojičínského stavitele Jana Ignáce Čapky. V kapitole „*Od dostavby chrámu k jeho konsekraci*“ autor věnoval důkladnou pozornost vybavení chrámu, slavnostnímu požehnání chrámu v roce 1769 (benedikci) místeckým děkanem Františkem Čejkou, dalším významným festivitém a přenesení svatých ostatků. Podrobně vylíčil jednotlivé finanční příspěvky a další dobrodiní. V kapitole „*Děkan Ignác Uhlář jako Čejkův pokračovatel a významný mecenáš chrámu*“ autor pojednává o působení místeckého faráře a děkana Josefa Uhláře, za jehož působení byla zrušena v roce 1786 např. kaple Panny Marie Čenstochové (tzv. Láskova) na hřbitově u kostela sv. Jakuba a dřevěná kaple sv. Kříže na hřbitově u kostela Všech svatých. V roce 1784 podle nařízení Josefa II. o zakázání pohřbívání uprostřed měst byl zrušen hřbitov u kostela sv. Jakuba a rozšířen hřbitov u kostela Všech svatých. Kapitola popisuje další bohaté vybavení interiéru a okolí kostela za působení místeckého děkana a faráře Uhláře. Kapitola „*Od Napoleonských válek k první světové válce*“ zachytila životní osudy a působení farářů a děkanů v místecké farnosti do roku 1914. Autor přiblížil např. obsah pamětního spisu z roku 1814, který do věže opravené po větrné bouři vložil místecký farář a děkan Andělín Kuča. Autor vystihl působení farářů a děkanů, opravy kostela a jeho vybavení, okolí kostela, např. kostelní zdi, křížové cesty, vstupní brány do areálu kostela a další. Poslední kapitola „*Příběh farního chrámu v posledních sto letech*“ popisuje osudy kostela od 1. světové války do současnosti, např. odlití nových zvonů, neboť kostel o zvony v rámci válečných rekvizic přišel. Nové zvony byly slavnostně posvěceny v roce 1923. Autor se opět věnoval působení jednotlivých farářů a jejich stavebním počínům na farním kostele. Přiblížil těžkou dobu okupace a válečných

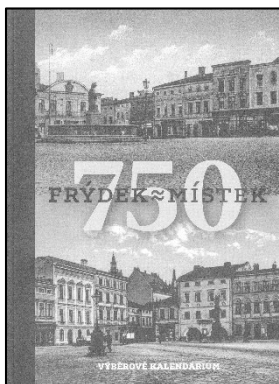
let, během kterých kostel přišel opět o zvony. Zachytil život faráře v poválečných letech v dobách komunismu a perzekuce. Nastínil vliv nového urbanistického plánování města a asanace starého města na okolí kostela, neboť byla zbourána kostelní zeď a část křížové cesty při výstavbě nové Janáčkovy ulice v roce 1960. Před kostelem bylo vytvořeno nové prostranství se zelení, které tam je dodnes. Autor popisuje také osudy barokních soch, které z důvodu výstavby socialistického města byly přestěhovány na nová místa. Na základě dokumentace Národního památkového ústavu v Ostravě důkladně řešil problémy rekonstrukce kostela a barevnosti fasád v 90. letech 20. století. Výklad dějin kostela dospěl až do současnosti do roku 2017.

Kniha je napsána čtivým jazykem a je doprovázena dobovými fotografiemi a obrazovým materiálem, který dokresluje historii kostela. Text je doplněn velmi hezkými fotografiemi současných fotografií Miroslava Lyska, Martina Kleinwächtera a Ivany Bužkové. Na závěr jsou připojeny textové přílohy, seznam použité literatury a pramenů, použitých zkratk, jmenný a místní rejstřík a německé a anglické resumé. Kniha je velmi zajímavá, přibližuje náboženský život v Místku a historii této cenné památky a stojí za prostudování.

Eva Vojkovská

ADAMEC, Tomáš: Frýdek-Místek 750. Výběrové kalendárium.
Kultura Frýdek-Místek 2017. 75 s.

Ideální příležitostí k vydání této publikace se stalo 750. výročí první zmínky o městě v dochovaných historických pramenech. Publikace zachycuje nejvýznamnější události z historie Frýdku a Místku od r. 1267, kdy v závěti biskupa Bruna najdeme nejstarší zmínku o trhové vsi, předchůdci dnešního Místku, s názvem Friedberk, až po společnou

současnost dovedenou až do roku 2017, tedy do roku vzniku této knihy.

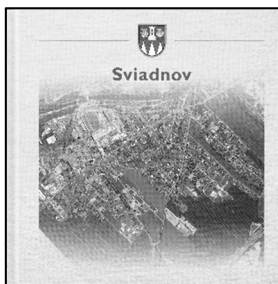
Autor zvolil sympatickou a přehlednou formu kalendária. V důležitém slovu úvodem dává prostor k tomu, aby si čtenář uvědomil zvláštnosti a výjimečnost našeho moravsko-slezského města, rozdílnosti v jejich vývoji a vnitřním životě. Je Frýdku-Místku skutečně 750 let? Také na tuto otázku podává široké veřejnosti srozumitelnou odpověď. A protože si dobře uvědomuje, že kalendárium je bleskovým průletem historií města, seznamuje zájemce o hlubší poznání historie s dříve vydanými podrobnými pracemi o městě. Je třeba ovšem zdůraznit, že kalendárium důsledně vychází z výsledků nejnovějšího historického bádání, jak je přinesla komplexní a podrobná kniha s názvem Frýdek-Místek, vydaná roku 2014.

Samotné kalendárium sestává z těch nejvýznamnějších nebo nejzajímavějších událostí pro město. Na zvláště významné milníky jsou čtenáři upozorněni ještě i graficky – větším a tučným písmem. To jim jistě slouží k ještě lepší orientaci v textu. Na tomto místě je vhodné zmínit se také o mladé grafičce Kateřině Hlahůlkové. Ta se postarala o zdařilou vnější podobu knihy, která je proložena spoustou drobných i celostránkových, dobových i současných fotografií a kreseb. Při tisku byla zvolena modrobílá barva městského loga.

Kateřina Lepíková

ADAMEC, Tomáš, KOUŘIL, Pavel, POKLUDOVÁ, Andrea, ŘEHA, Tomáš: **Sviadnov**. Obec Sviadnov, Sviadnov 2017. 147 s. ISBN 978-80-270-2293-9

Obec Sviadnov vydala u příležitosti 750 let od první písemné zmínky o vsi v tzv. závěti olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku knihu, která shrnuje dějiny Sviadnova. Poprvé tak byly moderně zpracovány dějiny této obce, protože předchozí pokusy byly jen dílčími a nevelkými studiemi.

V první kapitole se Pavel Kouřil věnuje středověkému opevnění na kopci Štandl, který katastrálně pod obec Sviadnov spadá, včetně Lipiny, jež představuje se Štandlem sídelní komplex, ale nachází se na katastru sousední obce Staříče. Jelikož dosavadní výzkumy těchto středověkých lokalit nebyly dostatečné, je kapitola poměrně stručná, ale upoutá dávnými, mlhou zastřenými ději, dohady, úvahami.

Je celkem logické, že starší dějiny obyčejných agrárních vesnic nebude možno nikdy zrekonstruovat ve větší míře, a proto ani druhá kapitola, v níž se Tomáš Řeha pokusil nastínit období od pomyslného založení vsi do r. 1848, nemůže být příliš rozsáhlá. Autor se v těch starších dějinách musel logicky opřít o vrchnostenskou držbu, tedy jednotlivé šlechtické rody a olomoucké biskupství (od 1777 arcibiskupství), které se střídaly v panství mj. i nad Sviadnovem. Vysvětlil problematiku rozdělení Sviadnova na Horní a Dolní a zřízení panského dvora poblíž, z něhož na konci 18. století vznikl Koloredov. Bližší informace o usedlících získal z urbářů. Logicky se více zabýval posledním obdobím 18. a první poloviny 19. století, z něhož se dochovalo nejvíce pramenů. Využil také kronikářských záznamů, které pěkně dokreslují atmosféru, ač nemusí být úplně přesné, zvláště když byly zapsány retrospektivně.

Ve třetí části se Andrea Pokludová ponořila do politického rozvoje obce v občanské společnosti v l. 1848 – 1918, kdy obecní volby a komunální politika rozdmýčávaly poklidnou atmosféru. Pochopitelně k tomu přispívaly hlavně odlišné názory na financování některých projektů. Sviadnovu se podařilo, i když se zadlužením, stavět obecní školu, hřbitov, obecní nemocnici, obecní dům apod. Občanská aktivita se projevila především zakládáním různých spolků a zájmových organizací (hasiči, Čtenářská besídka, Odbor Národní jednoty). Velký význam pro růst obce měla průmyslová revoluce, protože byla založena významná textilka Aloise Lembergera přímo na katastru vsi, řada textilek fungovala v blízkých městech Frýdku a Místku a na druhém břehu Ostravice, v Lískovci, povstala už dříve huť, která zažila na přelomu 19. a 20. stol. značný rozkvět. Ze Sviadnova se tak stala vpravdě průmyslová ves se svými klady i zápory.

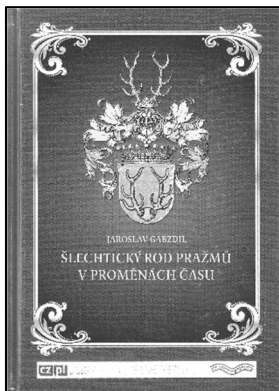
Tomáš Adamec nastínil v poslední kapitole vývoj v obci po r. 1918. Zvolil chronologický popis, takže postupně seznamuje čtenáře s událostmi za první republiky, Protektorátu, bolševického převzetí moci a následné éry komunismu, k čemuž přidal poslední podkapitulu „Sviadnov v současnosti“. Autor se podrobněji věnuje opět komunální politice, zejména pro obyvatele Sviadnova tíživému slučování s blízkými městy, jež znamenala ztrátu vlastní samosprávy a přehlížení ve financování důležitých projektů. Využil hojně kronikářské záznamy, které si ani v komunistické éře nebraly v této věci servítky. Další průmyslový rozvoj a expanze Karlovu hutí, vlastně Železáren Stalingrad a Válcoven plechů, představovaly nejen nové příležitosti k práci, ale také znečištění ovzduší a vody, se kterým se obyvatelé Sviadnova museli smířit.

Kniha je krásně vyvedena i po vnější stránce, obsahuje velké množství obrázků a ukázek z pramenů, zkrátka je zdařilou monografií obce. Texty díky využití narativních pramenů, především kronik, jsou přístupné běžnému čtenáři a pro znalce místních reálií jsou nesmírně poutavé. Je s podivem, kolik informací se podařilo ke Sviadnovu „vyhrabat“. Přitom samozřejmě ještě zůstávají témata, která by se dala rozvést, ale už by příliš zahltila ucelené dílo.

Radek Lipovski

GABZDIL, Jaroslav: **Šlechtický rod Pražmů v proměnách času.** Obec Pražmo, 117 s. ISBN 978-80-904230-8-4.

V lednu roku 2018 vydala obec Pražmo v rámci projektu „Po stopách rodu Pražmů“, z velké části spolufinancovaného Evropskou unií, publikaci Šlechtický rod Pražmů v proměnách času. Jejím autorem je amatérský historik Ing. Jaroslav Gabzdil. Celý projekt byl realizován s partnerským polským městem Niemodlin. Toto partnerství bylo založeno právě na společné historii spojené s rodem Pražmů. Protože téma knihy je přeshra-

niční, z polské strany poskytnul historické podklady, literaturu a fotografický materiál Remigiusz Kamiński, rovněž amatérský historik.

Autor publikaci rozdělil do devíti částí. Po úvodním slovu starosty obce Pražmo Marka Kanioka následuje předmluva autora a poděkování spolupracovníkům. V této předmluvě zmiňuje významná výročí týkající se šlechtického rodu Pražmů z Bílkova, která připadla na léta 2017 a 2018. Pro nás je nejdůležitější a nejzajímavější taktéž zmíněný rok 1777, kdy došlo k založení obce Pražmo hrabětem Janem Nepomukem I. Pražmou.

Třetí část knihy nás seznamuje s autory prvních monografií o šlechtickém rodu Pražmů. Ve čtvrté a páté části knihy nám Ing. Gabzdil představuje svoji práci téměř detektivní, v níž nám předkládá střípky z děl autorů krásné literatury, v jejichž příbězích se objevují či zmiňují Pražmové z Bílkova.

Šestá část knihy se zabývá genealogií rodu. Autor zde vypisuje 13 generací rodu Pražmů od Beneše řečeného Pražma z Chudobína až po děti Theodora Franze Pražmy. Následující, už sedmá kapitola obsahuje chronologicky životopisy významných představitelů tohoto hraběcího rodu. Ti první, kterými byli bezesporu Smil z Bílkova a jeho bratři, se pohybovali v okruhu nejvyšších – v okolí Václava I. a jeho syna Přemysla Otakara II. Nejvíce prostoru autor pochopitelně věnuje zakladateli obce Pražmo, majiteli frýdeckého panství, Janu Nepomuku I. Pražma a jeho synu Janu Nepomuku II. Karel Pražma, který po matce zdědil slezské pruské ? panství Tilowitz a Falkenberg – Nemodlin. Právě díky iniciativě vedení obce Pražmo a města Nemodlin tato kniha mohla vzniknout.

Osmá kapitola nás alespoň díky bohatému fotografickému materiálu zavádí na sídla představitelů rodu a seznamuje nás s jejich majetky v proměnách doby. Je to celá řada zámků, tvrzí, kostelů a jiných drobných památek, které nám dodnes připomínají působení Pražmů. Nejvíce prostoru je pochopitelně vymezeno Frýdku, který byl v jejich držení, obci Pražmo a historii města a panství Falkenberg – Nemodlin.

Poslední devátá část, která knihu uzavírá, je věnována seznamu použitých pramenů a použité literatury.

Knihu graficky upravil Marian Siedlaczek a finální podobu vtiskla a vydání knihy zajistila editorka Mgr. Irena Cichá. Kniha má pevnou vazbu, je vytištěna na kvalitním křídovém papíru a obsahuje bohatou fotografickou dokumentaci ať už přímo v textu nebo v celostránkovém provedení, dále pak kresby a mapky.

Kniha je neprodejná a nedostala se do širší distribuce. Vyšla v nákladu 1000 výtisků ve dvou jazykových variantách - 500 v českém a 500 v polském jazyce. Slouží zřejmě spíše zmíněným obcím k propagačním účelům. Zájemci o její přečtení si ji mohou ke studiu zapůjčit v místní knihovně.

Kniha si dává za cíl přiblížit čtenářům historii šlechtického rodu Pražmů, který v minulosti významně ovlivňoval dějiny Moravy, Čech, Slezska, Polska, Pruska a Německa. Určitě má potenciál nadchnout zájemce o toto téma a stát se odrazovým můstkem pro další historické bádání a objevování.

Kateřina Lepíková

TOMÁŠOVÁ Veronika: Evangelíci na Těšínsku v tolerančním období (1781-1861), Český Těšín 2018, 332 s. ISBN 978-80-87340-03-5

Dějiny evangelíků luterského vyznání na Těšínsku začínají v polovině 16. století. Kníže Václav Adam vydává evangelický Církevní řád (1568). Po přestupu Václavova syna Adama Václava koncem roku 1609 na katolickou víru a po bělohorských událostech se vedení knížectví oficiálně přiklání k vídeňskému dvoru. Pro císařský kurs je stvrzen po Tricetileté válce, kdy se Těšín stává přímým lénem českého a rakouského panovníka. Roku 1654 je evangelíkům v kraji odebráno 49 kostelů. Víra evangelických předků se uchovává ve skrytu domácností a na ilegálních shromaždištích v beskydských lesích (lesní kostely). Teprve roku 1709 povoluje císař Josef I. výstavbu evan-

gelické modlitebny v Těšíně. Perzekuce však pokračují až do počátku osmdesátých let, kdy osvicenský panovník Josef II. vydává toleranční patent a náboženské poměry v zemi se uvolňují.

Kniha absolventky filozofické fakulty Ostravské univerzity Veroniky Tomášové obsáhle zachycuje právě toto období po roce 1782, kdy se evangelíci na Těšínsku opět svobodně nadechli a s vervou začali budovat nové kostely. Vznikají evangelické sbory v Bílsku, Javoří, Bystřici, Dolních Bludovicích, Komorní Lhotce, Visle, Drahyomyšli, Ustroni, Holešově a Návsí. Ustavuje se nová církevní správa - konzistoř, senioráty, superintendence. Zároveň se vytváří hustá síť lidových evangelických škol, které vznikají pod křídly nových farních sborů a mají klíčový význam pro utváření identity slezských luteránů.

Autorka se podrobně věnuje revolučním událostem kolem jara národů 1848, osobnostem evangelické církve spjatým s těmito revolučními událostmi. Student teologie Paweł Stalmach (1824-1891) vydává v Těšíně první polsky psaný tisk „Gwiazdka Cieszyńska“, poslanec vídeňského parlamentu, bílský pastor Karl Samuel Schneider (1801-1882) se zasadí o přijetí zákona o zrušení poddanství (7. 9. 1848). Náveský pastor Jan Winkler (1794-1874) spolupracuje s Františkem Palackým i se slovenskými obrozenci Štúrem a Hurbanem. Březnová ústava z roku 1849 přináší evangelíkům další svobody, zrovnoprávnění církevních matrik, možnost výstavby věží u kostelů, či zrušení štólových poplatků placených katolickým farářům.

Kniha obsáhle zachycuje i vnitřní napětí, které v té době v evangelické církvi vzniká na národnostním poli. Revoluční události posílily národnostní citění lidu, v evangelických školách se prosazuje polský jazyk. Ředitel evangelického gymnázia v Těšíně Jan Śliwka (1823-1874) vydává sérii učebnic v polštině. Naproti tomu pastoři, zejména v Těšíně a Bílsku, preferují jazyk reformace, němčinu.

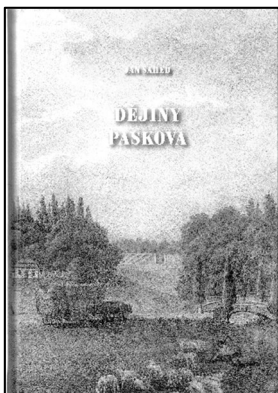
Protestantský patent, vydaný císařem Františkem Josefem I. dne 8. dubna 1861, ukončuje toleranční období. Evangelická církev už není jen „tolerována“, ale nabývá rovných práv s církví oficiální. Tímto historickým mezníkem Veronika Tomášová uzavírá svou čtivou a na historické detaily bohatou knihu, která odkrývá mnohé

důležité, a přitom méně známé souvislosti dějin života těšínských luteránů.

Vlastimil Ciesar

SAHEB, Jan: **Dějiny Paskova**. Ostrava 2017, 423 s. ISBN 978-80-7225-447-7

Historik Jan Saheb je autorem již mnoha knih o historii měst a obcí a nyní se důkladně věnoval dějinám městečka Paskov. Výklad dějin městečka autor zahájil shrnutím literatury a pramenů k historii Paskova a paskovského panství. Následuje kapitola „*Paskov od nejstarších písemných zmínek do roku 1648*“, která zachycuje nejstarší historii. Začíná kolonizací Paskova a prostoru mezi Ostravicí a Odrou, kterou autor datoval na počátek 13. století před zahájením intenzivnější kolonizační činnosti. Poté se věnuje nejstarším držitelům statku Paskov, který se stal lénem olomouckého biskupství. Jan Stanga dostal podle lenní listiny biskupa Dětricha Paskov se Staříčem do dědičného držení. Poté patřil paskovský lenní statek rodu Wolfenbergů, který ho vlastnil již v roce 1371 a držel do roku 1475. Během komplikovaného rozdělení državy připadl statek jako odumřelé volné léno olomouckému biskupství, v jehož čele stál v letech 1483-1490 administrátor Jan Filipec z Prostějova. Následovalo období sporu o paskovské léno, které skončilo jeho udělením Benešovi Černohorskému z Boskovic. Ves Paskov byla někdy mezi lety 1462-1499 povýšena na městečko, což dokládá jeho rostoucí význam centra statku. Poté spravovali léno Žerotínové, Jan z Kadaně a jeho potomci. Jan z Pernštějna získal v roce 1438 výměnou za Dědice paskovský statek, který byl zároveň vyvázán z lenního svazku a stal se tzv. alodním neboli svobodným zemskodeskovým statkem. Od roku 1547 do roku 1577 vlastnil paskovský statek Jan Čelo z Čelovic a jeho rod a poté se ujal paskovského

panství Ondřej Ducič z Hořehovice, humanista, učenec a diplomat evropského formátu, kterému je věnována bližší pozornost a který v Paskově podporoval např. Jednotu bratrskou. Po krátké době získali v roce 1579 paskovské panství Syrakovští z Pěrkova. V dalších podkapitolách autor zachytil osudy obyvatel panství a jeho majitelů během stavovského povstání a třicetileté války, po které se panství stalo konfiskátem kvůli protihabsburským postojům Kryštofa Cedlara z Hofu. Jako zkonfiskovaný majetek koupil v roce 1624 statek Václav Bruntálský z Vrbna, který vlastnil sousední panství Stará Bělá a Zábřeh. Autor popsal také vrchnostenské hospodaření, správu a úřednickou hierarchii úředního aparátu spojených panství Paskov, Studénka, Fulnek a Velká Střelná.

V následující kapitole, postihující dějiny Paskova v letech 1648 až 1848, se autor věnuje osudům paskovského panství a zámku za Bruntálských z Vrbna a Oppersdorfů, kteří získali paskovské panství v roce 1690. V roce 1717 koupil paskovské panství Filip Ignác z Hofu a v roce 1731 svobodný pán Samuel František von Reben-tisch, jehož manželka svobodná paní Marie Paula, rozená von Gallanegh, se po smrti manžela starala o panství. Za vlastnictví jejich syna se statek dostal do dluhů a byl v roce 1765 prodán ve veřejné dražbě. Novým majitelem se stal Karel Pamesberger von Kettenburg a v roce 1779 Mitrovští z Nezamyše, kteří v roce 1809 prodali statek Filipu Ludvíkovi Saint Genois d'Anneaucourt. Text obsahuje cenné informace z pozůstalostních inventářů, zachycujících panství včetně vybavení zámku. V kapitole „*Vrchnost a poddaní*“ autor popsal fungování vrchnostenského aparátu, úředníky ve vrchnostenské kanceláři, výčet poddanských povinností vůči vrchnosti, sociální diferenciaci obyvatelstva, rozvoj cechovní a řemeslné výroby, pronájem vrchnostenských podniků a život poddaného do roku 1848. Následuje kapitola „*Paskovská (sa-mo)správa v letech 1648-1848*“, která charakterizuje správu městečka, v jejímž čele stál purkmistr a městská rada. Mimo městskou radu stál fojt, který v rukou soustřeďoval soudní pravomoc a byl zároveň výkonným orgánem vrchnostenské jurisdikce. Kapitola charakterizuje soudní a policejní pravomoc Paskova. Městský soud řešil spory majetkoprávního i trestněprávního charakteru. Autor popsal několik zajímavých soudních případů. Text je doplněn po-

drobným výčtem purkmistrů a fojtů. V závěru kapitoly autor zachytil církevní dějiny Paskova a vývoj školství v daném období.

Následující kapitola „*Paskov do zániku habsburské monarchie (1848-1918)*“ se věnuje samosprávě po roce 1848. Autor zachytil výsledky jednotlivých voleb a osobnosti, které stály v čele města. Charakterizuje správu obecního majetku, např. péči o silnice, sociální péči, chudobinec, udržování veřejného pořádku a další. Věnuje se paskovskému velkostatku a jeho hospodářským poměrům. V roce 1880 koupil hrabě Vintřř von Stolberg zu Stolberg paskovský velkostatek včetně zámku a nemovitostí od Mořice Jana Nepomuka Saint Genois d'Anneaucourt. Kapitola se zabývá hospodářským vývojem obce, který souvisí s novými poměry po roce 1848, zrušením cechovního zřízení a vydáním živnostenského zákona. Opět je věnována pozornost náboženským poměrům, školství a veřejnému životu. Kapitola je ukončena událostmi 1. světové války v Paskově.

V kapitole „*Paskov mezi dvěma světovými válkami (1918-1938)*“ autor zachytil paskovský velkostatek a neopomenul přínos majitelů velkostatku členů rodu von Stolberg zu Stolberg, kteří i po rozpadu Rakouska-Uherska a pozemkové reformně ovlivňovali a podporovali místní život a obyvatele. Autor podrobně sepsal vývoj obecní samosprávy a výsledky voleb v Paskově po vzniku Republiky československé v roce 1918 a jako v předchozích kapitolách popsal povinnosti samosprávy, postoje osobností města k novým poměrům republiky, hospodářskou a sociální situaci, vývoj školství a spolkového života.

Kapitola „*Paskov v neklidném desetiletí (1938-1948)*“ nastínila život městečka za okupační správy po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava a odboj a ilegální činnost v Paskově za 2. světové války.

Kapitola „*Zrod průmyslové obce (1948-1989)*“ popisuje politické a hospodářské změny, které se udály po roce 1948 a zasáhly do životů občanů Paskova. Text shrnul volby a předsedy místního národního výboru v jednotlivých obdobích. Zásadním zlomem v životě městečka byla stavba Dolu Paskov v rámci výstavby ostravsko-karvinských dolů v roce 1960. Autor charakterizoval rov-

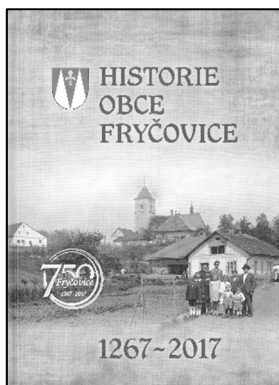
něž veřejný život a vývoj školství tohoto období. Knihu uzavírá kapitola „*Nástin nejnovějšího vývoje Paskova (1989-2014)*“.

Autor komplexně postihl dlouhou historii městečka a panství Paskov ze všech aspektů na základě důkladného studia archivních pramenů v širším historickém kontextu se středoevropskými dějinami. Kniha je cennou sondou do života obyvatel panství, úředníků a dalších osob jednotlivých sociálních vrstev. Autor zachytil život a osudy majitelů statku a historii jejich sídla a jeho vybavení. Text je obsahově vyvážený a je napsán čtivým jazykem. Kniha je doplněna kvalitní obrazovou přílohou a po grafické stránce je zpracována velmi kvalitně. Je doplněna soupisem pramenů, literatury a rejstříky. Tato velmi kvalitní publikace stojí určitě za přečtení.

Eva Vojkovská

KOLEKTIV AUTORŮ: Historie obce Fryčovice: 1267-2017.
Fryčovice 2017, 266 s.

V uplynulém roce oslavily Fryčovice 750 let od první písemné zmínky o obci, a jak už bývá poslední dobou zvykem, nadělily si ke svému výročí výpravnou publikaci. Obecní úřad ji vydal na vlastní náklady, a ačkoli je pod knihou podepsán kolektiv autorů, je v první kapitole knihy, tedy v úvodním slovu starosty, označen za tvůrce Ing. Vratislav Konečný.

Obec na severozápadní hranici okresu Frýdek-Místek patří vůbec k nejstarším v oblasti. Musela být založena již někdy mezi lety 1258–1267, nejpravděpodobněji právě koncem 13. století. Již v listině olomouckého biskupa Bruna z roku 1258¹ se území Fryčovic objevuje poprvé, bezpečně je však ves jmenována až v závěti biskupa Bruna ze Schauenburku z 29. listopadu roku 1267. Úryvek z této listiny, kde se nachází ona první písemná

---

¹ V druhé kapitole knihy je uveden rok 1255, v úvodu však správně 1258.

zmínka o obci, je spolu s překladem lokační listiny Fryčovic z roku 1270, zakládací listinou města Brušperku z roku 1269 a dalšími třemi dokumenty citován ve třetí kapitole knihy. Krátkým shrnutím vzniku obce a otázkou jejího názvu se autor zabývá v předchozí, tedy druhé kapitole z celkových 37 položek obsahu, které si nyní můžeme krátce představit.

Hned po ukázkách důležitých dokumentů ze 13. a 14. století přecházíme k historickým prvopočátkům Fryčovic. Tato kapitola se zabývá spíše stavebním a územním vývojem obce, ale je možno se v ní mimo jiné dozvědět i jaký dostávali ve Fryčovicích ve druhé polovině 19. století plat a jaké byly tehdy ceny potravin. V podobném duchu se nesou i následující dvě kapitoly. První pojednává o řemeslech a živnostech a je z větší části o fryčovických mlýnech, druhá pak o obchodnických činnostech, kde jsou jmenovitě uvedeni i obecní zástupci řemesel a cechů v průběhu let. Obecně historická část knihy je dočasně ukončena pojednáním o fojtech, burmistrech a starostech do roku 1945, ve kterém se mimo jiné nachází další dva výčty. V jednom jsou nám představena jména 19 dědičných fojtů od roku 1267 do poloviny 19. století a ve druhém jména burmistrů a starostů Fryčovic od roku 1709 až do roku 1945.

Dále se pak autor orientuje na konkrétnější oblasti fryčovické historie. Zmiňuje historii kostela, náboženství a představuje rovněž budovu fary. Jako další je na řadě škola a vzdělání, kde jsou vyjmenováni i učitelé zdejší školy a vyučující ve Fryčovicích téměř od samotných počátků výuky v obci. Za krátkou kapitolou o osvětě pak autor pokračuje ve výkladu o škole po druhé světové válce.

Po představení osady Ptáčník, která byla založena v letech 1788–1789, následuje kapitola o obecních komunikacích a krátké, pomyslné zastavení nám poskytuje seznam nejčastěji používaných jmen a příjmení v obci. Na dalších stránkách se již můžeme dále věnovat fryčovickým vodním stavbám, myslivně v Zámrlí v letech 1791–1813, katolickému domu a koupališti. Před pojednáním o koupališti ze 30. let 20. století se však ještě dozvíme i něco málo o divadelních ochotnících ve Fryčovicích.

Obecně historická část knihy pak pokračuje kapitolou s názvem Počátky nové doby, která pojednává o společenských změnách od poloviny 19. století až do období první republiky a jejich vlivu na Fryčovice a jejich okolí. Jako další je pak představeno období Protektorátu Čechy a Morava a druhé světové války, nejvíce se však autor věnuje posledním dvěma kapitolám této pomyslné, obecně historické části. Ty se zabývají obdobím od poválečné obnovy do sametové revoluce (1945–1989) a obdobím od sametové revoluce v roce 1989 do současnosti.

Za krátkým představením Fryčovické dechovky jsou dále zmíněny i významné osobnosti Fryčovic: katolický orientovaný literární kritik a redaktor Jan Strakoš (1. 6. 1899 – 13. 4. 1966), operní pěvec Lubomír Havlák (27. 12. 1921 – 28. 9. 2014), malíř Jan Hrnčárek (15. 8. 1918 – 21. 10. 2009), spisovatel Václav Vijačka (3. 10. 1901 – leden 1981), textilní výtvarnice a designérka Vlasta Bujnošková-Vopavová (19. 9. 1925 – 3. 5. 2010) a dlouholetý činovník TJ Sokol Fryčovice a čestný předseda Klubu turistů Bohumír Laník (20. 9. 1920 – 15. 6. 2011).

Velká pozornost je věnována hasičskému sboru, jehož historie sahá do roku 1895 a samostatná, kratší kapitola nabízí i stručný přehled (dějin) činnosti mladých hasičů při SDH Fryčovice, který zpracovali RNDr. Pavla Zagorová a Ing. Petr Adamovský, vedoucí mládeže. Pod textem jsou také uvedeni Miroslav Gřes, Ing. Oldřich Strakoš a Jiří Novobilský.

Poslední větší část textu se zabývá historií TJ Sokol Fryčovice od roku 1912 až do současnosti, jeho mnoha oddílům (oddíl turistiky – v současnosti Klub turistů při TJ Sokol Fryčovice, oddíl kopané, házené, badmintonu, šachu a oddíl volejbalu), ale také každoročnímu plesu s názvem Šibřinky, který TJ Sokol pořádá již od roku 1955. Za touto kapitolou již následuje pouze krátké představení Českého svazu zahrádkářů Fryčovice a nové víceúčelové haly tzv. FRY Relax centra, slavnostně otevřeného roku 2005.

Ačkoli je textová část doplněna o velké množství dobových fotografií a dokumentů, má kniha ještě vlastní obrazovou část s dalšími více než 220 fotografiemi a kresbami. Bohužel však mnohým z fotografií napříč celou publikací chybí popisky a čtenář by nepochybně uvítal i lepší odkazy na prameny a literaturu.

Nicméně jak už pouhý výčet kapitol naznačuje, je tato vůbec první souborná monografie Fryčovic obrovským zdrojem informací nejen o obci samotné, ale i o jejím nejbližším okolí. Určitě tak potěší nejednoho znalce místní historie a do domácností fryčovic-kých rodáků svou cestu již nepochybně našla.

Zuzana Mikulová

Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek 15

Vydal Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv
Frýdek-Místek v roce 2018
Počet stran: 158

Odpovědný redaktor: PhDr. Tomáš Adamec
Výkonný redaktor: PhDr. Tomáš Adamec
Redakční rada: PhDr. Tomáš Adamec, Mgr. Radomír Michna,
Mgr. Eva Vojkovská
Tisk: Tiskárna Kleinwächter, ČSA 2233
738 01 Frýdek-Místek
Počet výtisků: 250
ISBN 978-80-87632-54-3
ISSN 1214-6951